

ชุมชนแออัด เขตเลือกตั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร

ชุมชนแออัด เขตเลือกตั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร

นับตั้งแต่การปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองวันที่ 24 มิถุนายน 2475 เป็นต้นมา กรุงเทพมหานครได้ถูกจัดให้เป็นรูปการปกครองท้องถิ่น "เทศบาล" เพียงอย่างเดียว ระยะเวลาจึงได้มีการปรับปรุงเขตการปกครองหลายครั้งเพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งนั้น กรุงเทพมหานครได้ปรับปรุงการแบ่งเขตการเลือกตั้งหลายครั้งนับตั้งแต่การเลือกตั้งทั่วไปครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2476 เป็นต้นมา

ปัจจุบันคือ การเลือกตั้งครั้งล่าสุด เมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม 2533 กรุงเทพมหานครได้แบ่งเขตเลือกตั้งออกเป็น 13 เขตเลือกตั้ง แต่ละเขตมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ 3 คน ยกเว้นเขตเลือกตั้งที่ 13 มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ 2 คน การแบ่งเขตเลือกตั้งดังกล่าวนี้ยึดถือตามพื้นที่ทางภูมิศาสตร์และจำนวนประชากรเป็นหลัก

เขตเลือกตั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร ประกอบด้วยเขตปกครองต่างๆ ดังนี้คือ เขตพระนคร, เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย, เขตปทุมวัน, เขตสัมพันธวงศ์ และเขตบางรัก รวมพื้นที่ทั้งสิ้น 22,788 ตารางกิโลเมตร และจากการสำรวจเมื่อปี พ.ศ. 2531 มีประชากรทั้งสิ้น 465,873 คน¹ ดังรายละเอียดของเขตปกครองแต่ละเขตดังนี้ คือ

(1) เขตพระนคร²

อำเภอพระนคร ได้รับการยกฐานะเป็นอำเภอจากการรวมการปกครอง อำเภอพาหุรัด อำเภอสำราญราษฎร์ อำเภอพระราชวัง และ อำเภอชนะสงคราม ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2471 โดยมีที่ว่าการอำเภอตั้งอยู่ ณ เลขที่ 79 ถนนจักรพงษ์ แขวงชนะสงคราม ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2515

¹ กองผังเมือง สำนักปลัดกรุงเทพมหานคร, 2531. (อัดสำเนา)

² โปรดดูรายละเอียดข้อมูลจาก สำนักงานเขตพระนคร, กรุงเทพมหานคร. (อัดสำเนา)

"อำเภอพระนคร" ได้รับการเปลี่ยนแปลงฐานะ เป็น "เขตพระนคร" * ตามประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 335 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2515 ต่อมาเนื่องจากอาคารที่ว่าการเขตพระนครเก่าชำรุดทรุดโทรม สถานที่คับแคบไม่สามารถบริการประชาชนได้สะดวกเท่าที่ควร ดังนั้นเมื่อวันที่ 2 มกราคม 2517 จึงได้ย้ายที่ว่าการเขตพระนคร ไปตั้งอยู่เลขที่ 78 ถนนสามเสน 3 (ซอยวัดสามพระยา) แขวงวัดสามพระยา จนถึงปัจจุบัน เนื้อที่ของสำนักงาน มี 1 ไร่ 1 งาน 7 วา

สำหรับประวัติของอาคารสำนักงานเขตพระนครหลังปัจจุบัน แต่เดิมนั้นเป็นบ้านของพระยาอมเรศร์สมบัติ (นายอมเรศร์ สุขะวนิช) ซึ่งสร้างขึ้นในระยะเวลาเดียวกับพระที่นั่งอนันตสมาคม (พ.ศ.2457)

พ.ศ.2487 พระยาอมเรศร์ฯ ได้ขายบ้านหลังนี้ให้แก่ นายจวี โภมลภิติ

พ.ศ.2496 นายจวี โภมลภิติ ขายให้สถานเอกอัครราชทูตเวียดนาม

พ.ศ.2516 สถานเอกอัครราชทูตเวียดนาม ขายให้กรุงเทพมหานคร

สภาพพื้นที่โดยทั่วไปของเขตพระนคร เป็นเขตชั้นในศูนย์กลางเมืองเป็นพื้นที่ที่มีสถานที่ตั้งโบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรมสำคัญของชาติ สถานที่ราชการ และหน่วยงานต่างๆ มีพื้นที่ประมาณ 5.536 ตารางกิโลเมตร มีอาณาบริเวณเขตติดต่อข้างเคียงดังนี้

ทิศเหนือ จดคลองผดุงกรุงเกษม ติดต่อกับ เขตดุสิต

ทิศตะวันออก ติดต่อกับเขตป้อมปราบศัตรูพ่าย และ เขตสัมพันธวงศ์

ทิศตะวันตก จดแม่น้ำเจ้าพระยา ติดต่อกับ เขตบางกอกใหญ่ และ เขตบางกอกน้อย

ทิศใต้ จดแม่น้ำเจ้าพระยา ติดต่อกับ เขตคลองสาน

เขตพระนคร แบ่งพื้นที่การปกครองเป็น 12 แขวง ดังนี้ คือ แขวงพระบรมมหาราชวัง, แขวงวังบูรพาภิรมย์, แขวงวัดราชบพิธ, แขวงสำราญราษฎร์, แขวงศาลเจ้าพ่อเสือ, แขวงเสาชิงช้า, แขวงบวรนิเวศ, แขวงตลาดยอด, แขวงชนะสงคราม, แขวงบ้านพานถม, แขวง

* ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ.2528 มาตรา 60 เปลี่ยนจาก "เขต" เป็น "สำนักงานเขต"

บางขุนพรหม, และแขวงวัดสามพระยา มีประชากรหนาแน่น 120,382 คน จำนวนบ้าน 22,506 หลังคาเรือน จำนวนครอบครัว 41,407 ครอบครัว^๑

ประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพค้าขาย, กรรมกร, คนงานรับจ้างทั่วไป, รับราชการ, ลูกจ้างรัฐบาล ฯลฯ นับถือศาสนาพุทธ อิสลาม และคริสต์บางส่วน มีวัด 23 แห่ง, มัสยิด 2 แห่ง, ศาลเจ้า 3 แห่ง, มุสลิม 17 มุสลิม, โรงภาพยนตร์ 4 แห่ง, โรงแรมชั้นหนึ่ง 7 แห่ง, ศูนย์เยาวชน 2 แห่ง, ธนาคารออมสิน 3 แห่ง, ธนาคารพาณิชย์ 46 แห่ง ด้านสาธารณสุข สาธารณูปการ และสวัสดิการสังคม มีโรงเรียนระดับประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร 11 แห่ง, สังกัดสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร 3 แห่ง, สังกัดภาคเอกชน 15 แห่ง, โรงเรียนระดับมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา 7 แห่ง, สังกัดภาคเอกชน 6 แห่ง, สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ 3 แห่ง, สถานศึกษาระดับอาชีวศึกษาของรัฐ 1 แห่ง, สถานศึกษาระดับอาชีวศึกษาของเอกชน 3 แห่ง, ถนนสายสำคัญ 42 สาย, ตรอกซอย 127 ซอย^๔ นอกจากนี้ยังมีสถานที่ทำการของส่วนราชการอื่นๆ, รัฐวิสาหกิจอีกเป็นจำนวนมาก และยังมีสถานที่สำคัญ สิ่งก่อสร้าง โบราณสถาน อาทิ เช่น พระบรมมหาราชวัง, พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ, ศาลพระหลักเมือง เป็นต้น

ปัญหาสำคัญของเขตพระนคร มีลักษณะที่เหมือนกับในพื้นที่เขตอื่นในเมือง คือ ปัญหาความสะอาด, ปัญหาจราจร, ปัญหาน้ำท่วม, ปัญหาหอบเร่งแรงแสงลอย, ปัญหามลภาวะเป็นพิษ เป็นต้น ตลอดจนมีปัญหาสังคมอื่นๆ สำหรับชุมชนแออัดในเขตพระนคร มี 18 แห่ง ประกอบด้วย ชุมชนบ้านพานถม-บ้านหล่อ, ชุมชนศิริอามาตย์, ชุมชนบ่อम्मหากาฬ, ชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตึกดิน, ชุมชนหลังโรงแรมรอยัล, ชุมชนตรอกบวรรังษี, ชุมชนมัสยิดบ้านตึกดิน, ชุมชนท่าวัง, ชุมชนตรอกมะยม, ชุมชนวังกรมพระสมมุติ, ชุมชนวัดนรารอด ตรอกปู่เค็ม, ชุมชนวัดอินทรวีหาร, ชุมชนท่าทราย, ชุมชนตรอกไก่แจ้, ชุมชนมัสยิดจักรพงษ์, ชุมชนสามยอด, ชุมชนวัดท่าทราย และชุมชนหลังวัดราชบพิธดา-เทพธิดาราม 2 ซึ่งแต่ละชุมชนมีลักษณะกายภาพ, การก่อตั้ง, การรวมกลุ่ม, ลักษณะที่สำคัญ และปัญหาเฉพาะแตกต่างกัน ดังจะได้ศึกษาในรายละเอียดในกรณีศึกษา 6 ชุมชน แออัด ดังนี้

^๑ สำนักปลัดกรุงเทพมหานคร, กองผังเมือง, เอกสารแผนที่แสดงการปกครอง 36 เขต, 31 ธันวาคม 2531.

^๔ รายละเอียดดูจากเอกสารสรุปข้อราชการ 2531-2532 สำนักงานเขตพระนคร. (ไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์, ปีที่พิมพ์) หน้า 3-12.

ชุมชนบ้านพานถม-บ้านหล่อ

ชุมชนบ้านพานถม-บ้านหล่อ อยู่ระหว่างตรอกปรินายก 1-7 หรือตรอกบ้านหล่อ แขวงบ้านพานถม กิ่งถนนประชาธิปไตย-ถนนวิสุทธิกษัตริย์ เขตพระนคร ห่างจากถนนใหญ่ประมาณ 300 เมตร มีอาณาเขต

ทิศเหนือ	โรงเรียนวัดปรินายก
ทิศใต้	ถนนประชาธิปไตย สะพานเฉลิมวันชาติ
ทิศตะวันออก	คลองบางลำภู
ทิศตะวันตก	ถนนวิสุทธิกษัตริย์

เจ้าของที่ดินเป็นของเอกชนส่วนมาก เช่น วัดมกุฏกษัตริยาราม, มูลนิธิคุณหญิงสิมฉิม, นาวาโทบรรเจิด ชูจันทร์, ลิบตรีสนั่น วัดโรม เป็นต้น ขนาดที่ดินประมาณ 10 ไร่ 2 งาน อายุของชุมชนประมาณ 150 ปี มีประชากรราว 3,500 คน ครอบครัวจำนวน 1,000 หลังคาเรือน นับถือศาสนาพุทธเป็นส่วนใหญ่มีบางครอบครัวนับถือคริสต์ศาสนา โดยอาศัยอยู่ที่นี้มาประมาณ 80 ปี มาแล้ว เป็นมรดกตกทอดต่อกันมาถึงลูกหลาน ในอดีตนั้นประชาชนในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำเครื่องถมเงิน, เครื่องถมทอง ต่อมาอาชีพนี้เกือบหมดไปจากชุมชนแล้ว ยังเหลือเพียงบางบ้านเท่านั้นที่ยังคงอนุรักษ์การทำเครื่องถมเงิน, เครื่องถมทองอยู่ ปัจจุบันประชาชนส่วนใหญ่เปลี่ยนมาประกอบอาชีพค้าขาย, รับจ้างทั่วไป และมีบางส่วนที่รับราชการ เช่าที่ดินปลูกบ้านเองร้อยละ 30 เช่าบ้านร้อยละ 70 ในอัตราค่าเช่าห้องละ 300-800 บาท, เช่าบ้าน 800-2,000 บาท^๕ การปลูกบ้านเรือนส่วนใหญ่มีรั้วล้อมรอบเป็นบริเวณของตนเอง สภาพความเป็นอยู่ต่างคนต่างอยู่ มีข่าวลือเรื่องการไล่รื้อบ่อยๆ โดยที่ของวัดมกุฏกษัตริยาราม มีโครงการจะสร้างแฟลต แต่ยังไม่สามารถดำเนินการได้ ผู้นำชุมชนที่คอยประสานงานเป็นตัวแทนของชาวบ้านในการประชุมเรื่องต่างๆ และให้ความช่วยเหลือ เช่น เรื่องทะเบียนบ้าน ฯลฯ ผู้นำชุมชน คือ นายบุญช่วย แสงทอง อายุ 62 ปี^๖

^๕ เอกสารแบบการสำรวจชุมชนแออัด การเคหะแห่งชาติ, 2531. (ยึดสำเนา)

^๖ เอกสารสรุปย่อชุมชนตรอกบ้านพานถม-บ้านหล่อ สำนักงานเขตพระนคร, 2532.

(ยึดสำเนา)

ปัจจุบันมีคณะกรรมการชุมชนที่เป็นตัวแทนของชาวชุมชน ดำเนินการเลือกตั้งโดย
สำนักงานเขตพระนคร เมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน 2533 ดังนี้

1. นายบุญช่วย	แสงทอง	ประธานชุมชน
2. นายปรีชา	พรวาณิชเจริญ	รองประธานชุมชน
3. นายอำพรชัย	ดวงทอง	เลขานุการ
4. นายพิทักษ์	การสมใจ	เหรัญญิก
5. นายอังคาร	รักษาเหน็จ	นายทะเบียน

ส่วนกิจกรรมภายในชุมชนมีการรวมตัวของชาวบ้าน เป็นบางครั้งในวันสำคัญต่างๆ
เช่น งานวันพิธีทางศาสนา, งานวันขึ้นปีใหม่ เป็นต้น

สภาพทางกายภาพมีระดับที่ดินต่ำกว่าถนน เล็กน้อย บางส่วนก็เท่ากับถนนไม่มีน้ำท่วมขัง
มีท่อระบายน้ำ, มิเตอร์น้ำ-ไฟ พร้อม ยังขาดแต่ไฟฟ้าทางเดินเท้า ยังไม่มีโครงการปรับปรุงใดๆ
แต่โดยส่วนมากมีพรรคการเมืองต่างๆ เข้าไปให้ความช่วยเหลือวัสดุ-อุปกรณ์ต่างๆ ในแต่ละเดือน
จะมีหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ของหมอมาชุด บุนนาค เข้าไปเยี่ยมเยียน และให้บริการแก่ประชาชนใน
ชุมชนนี้

ปัญหาที่พบในชุมชนมีดังนี้

1. บริเวณซอยปรีชา 2 มีลักษณะทางเท้าชำรุด มีกองขยะส่งกลิ่นเหม็นภายใน
ซอย ไม่มีท่อระบายน้ำ มีน้ำท่วมขัง เป็นบางจุด ทางแยกชำรุด เป็นบางจุด
2. บริเวณซอยปรีชา 3 มีทางเท้าชำรุด มีน้ำท่วมขังขณะฝนตกหนัก ท่อระบาย
น้ำอุดตัน การระบายน้ำไม่ค่อยดี มีขยะมาก
3. บริเวณซอยปรีชา 5 ทางเท้าชำรุดภายในซอย
4. บริเวณซอยปรีชา 6 มีท่อระบายน้ำและทางเท้าเข้าซอย แต่ฝาท่อชำรุด
เป็นบางจุด
5. บริเวณซอยปรีชา 7 ทางเท้าชำรุดและมีลักษณะคับแคบ มีน้ำท่วมขัง มี
ยุงชุกชุม ทางระบายน้ำคั่งมาก
6. ประชาชนส่วนใหญ่ยังขาดการรวมตัวเพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวม ทั้งนี้อาจ
เนื่องมาจากลักษณะการอยู่อาศัยแบบต่างคนต่างอยู่

ชุมชนศิริอามาศย์

ตั้งอยู่ในตรอกศิริอามาศย์ ถนนบุญศิริ แขวงศาลเจ้าพ่อเสือ เขตพระนคร ติดคลอง
เทพธิดาราม สถานที่ตั้งตรงข้ามดิษยบุตรสถาน มีอาณาเขต

ทิศเหนือ	ติดต่อกับวัดบูรณศิริอามาศยาราม (วัดศิริอามาศย์)
ทิศใต้	ติดต่อกับดิษยบุตรสถาน
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับคลองเทพธิดาราม
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับถนนบุญศิริ
สถานที่ใกล้เคียง	โรงแรมรอยแยล

ชุมชนศิริอามาศย์เป็นชุมชน ซึ่งมีเนื้อที่ประมาณ 3 ไร่ 160 ตารางวา ส่วนหนึ่ง
เป็นที่ดินของวัดศิริอามาศย์ อีกส่วนหนึ่งเป็นที่ดินของเอกชนและที่ดินของทรัพย์สิน เดิมส่วนที่เป็นที่ดิน
ของวัดศิริอามาศย์ วัดได้แบ่งที่ดินให้ประชาชนได้เช่าอยู่อาศัยมาเป็นเวลานานแล้ว ต่อมาประมาณปี
2515 กรุงเทพมหานครเคยจะทำการขอเวนคืนที่ดินเพื่อทำถนนตัดผ่านชุมชนระหว่างถนนสาเกกับ
ถนนบุญศิริ ต่อจากนั้นมาประมาณปี พ.ศ. 2522 ได้เกิดอัคคีภัยขึ้นถึง 2 ครั้ง (ต้นปีและปลายปี)
วัดจึงไม่มีสัญญาเช่าต่อ สภาพความเป็นอยู่จึงอยู่ในสภาพชั่วคราวง่าย ๆ ไม่มีการปลูกที่อยู่อาศัยชนิด
ถาวร เลขอาคารใช้เลขอาคารเก่าซึ่งไฟไหม้ไปแล้วนั้น สภาพพื้นที่โดยทั่วไปนั้น ความยาวของซอย
นี้ประมาณ 180 เมตร เป็นถนนคอนกรีตทั้งชุมชน หลังจากที่เกิดเหตุเพลิงไหม้ 2 ครั้ง สภาพความเป็นอยู่
จึงอยู่ในสภาพชั่วคราวง่าย ๆ ปลูกสร้างแบบอยู่ชั่วคราว เป็นบ้านชั้นเดียวไม่มีการปลูกที่อยู่อาศัย
ชนิดถาวร เลขอาคารใช้เลขอาคารเก่าซึ่งไฟไหม้ไปแล้ว ไฟฟ้า ประปา มีใช้เป็นบางบ้าน

ฐานะทางเศรษฐกิจ ประชาชนส่วนใหญ่มีรายได้น้อยเนื่องจากประกอบอาชีพค้าขาย
หาบเร่

การประกอบอาชีพ ส่วนใหญ่มีอาชีพค้าขายหาบเร่ แห่ลอย ที่ท้องสนามหลวง
สถาบันศาสนา ในชุมชนศิริอามาศย์ ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ
การศึกษา ส่วนใหญ่จะมีความรู้ในระดับอ่านออกเขียนได้และเด็ก ๆ สามารถเข้า
เรียนในโรงเรียนในระดับประถมศึกษาได้เกือบหมด

ด้านอนามัย ประชาชนในชุมชนได้รับการดูแลโดยการเข้าเยี่ยมของศูนย์บริการ
สาธารณสุข

จำนวนประชากร ประมาณ 330 คน จำนวนครอบครัว 60 ครอบครัว จำนวน
หลังคาเรือน 52 หลังคาเรือน ⁷

สถานภาพทางกายภาพของชุมชนนั้น มีมิเตอร์น้ำ และไฟฟ้าของตนเอง ถนนคอนกรีต
เสริมเหล็ก ควรปรับปรุงต่ำกว่าถนน 1/2 เมตร การรวมกลุ่มของประชาชนได้ดำเนินการเลือกตั้ง
เมื่อวันที่ 17 มกราคม 2531 มีคณะกรรมการชุมชน ดังนี้

1. ร.ต.อ. สุริยา	วงศาโรจน์	ประธานชุมชน ⁸
2. นายอุทัยวุฒิ	วงศาโรจน์	ที่ปรึกษา
3. นายนิมิตร	รื่นรมย์	ที่ปรึกษา
4. นายสมพงษ์	มาลีรักษ์	ที่ปรึกษา
5. นายปิยะชาติ	เยี่ยมสุทธิปัญญา	ที่ปรึกษา
6. จ.อ. อิศรา	อิศรางกูร ณ อยุธยา	ที่ปรึกษา
7. นายไพศาล	กินอริ	ที่ปรึกษา
8. นายออก	แย้มเจริญ	ที่ปรึกษา
9. นายประทีป	เยี่ยมสุทธิปัญญา	ที่ปรึกษา
10. นายเสกสรรค์	จิตรกระจ่าง	ที่ปรึกษา

และมีกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขพื้นฐาน การครอบครองที่ดิน เป็นที่บุกรุก มีข้าวลือ
บ่อยา ใบเรื่องการไล่ที่ วัดกับกรุงเทพมหานครมีข้อพิพาทเรื่องที่ดินผืนนี้อยู่ ทั้ง 2 ฝ่ายจึงไม่ได้เก็บ
ค่าเช่าหรือดำเนินการขับไล่ ⁹ สำหรับหน่วยงานที่ดำเนินการในชุมชนมี สำนักงานเขตพระนคร,
สำนักสวัสดิการสังคมโดยกองสังคมสงเคราะห์, สำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร, พรรคการเมือง
ต่างๆ ฯลฯ ปัญหาของชุมชน มีปัญหาที่ระบายน้ำอุดตัน ด้านเศรษฐกิจ ประชาชนในชุมชนมีรายได้

⁷ ข้อมูลจากศูนย์ประสานงานพัฒนาชุมชนกรุงเทพมหานคร สำนักสวัสดิการสังคม,
กรุงเทพมหานคร.

⁸ โปรดดูรายละเอียดเอกสารการพัฒนาชุมชน เล่ม 3 ปีงบประมาณ 2531. กองสังคม-
สงเคราะห์ สำนักสวัสดิการสังคม กรุงเทพมหานคร.

⁹ แบบสำรวจชุมชนแออัด การเคหะแห่งชาติ, 2531, ข้อ 11. (อัดสำเนา)

น้อย ประชาชนไม่ได้ เป็นสมาชิกสหกรณ์และไม่มีการออมทรัพย์ บริเวณรอบชุมชนมีการค้าขายของ
ที่ใช้แล้วบริเวณรอบชุมชน ทำให้เกิดแหล่งมั่วสุมของคนเร่ร่อนกลุ่มหนึ่ง มาตั้งร้านค้าและอาศัยหลับ
นอนบริเวณโดยรอบ

ในการแก้ไขปัญหาของกรุงเทพมหานคร มีโครงการดังนี้

- โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน เป้าหมาย โดยพัฒนาผู้นำ
ชุมชนแม่บ้านพ่อบ้านและเยาวชน จำนวน 30 คน
- โครงการจัดหาอุปกรณ์ตั้งเพลิงสำหรับชุมชน โดยจัดหาเครื่องดับเพลิงเคมี
ขนาด 15 ปอนด์ จำนวน 5 เครื่อง
- โครงการรักษาความสะอาด โดยจัดหาอุปกรณ์สำหรับขุดลอกท่อ ดังต่อไปนี้
  1. ถังรับเลน จำนวน 5 ใบ
  2. โพลงพร้อมด้าม จำนวน 2 อัน
  3. จอบพร้อมด้าม จำนวน 2 อัน
  4. ไม้ไผ่ขนาดยาว จำนวน 2 อัน
  5. เชือกขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 1 นิ้ว ยาว 20 เมตร
  6. ลวดผูกเหล็ก จำนวน 2 กิโลกรัม
  7. อีกรเตอร์พร้อมด้าม จำนวน 2 อัน
- โครงการประชาสัมพันธ์เพื่อการพัฒนาชุมชน โดยจัดหาเครื่องขยายเสียงแบบ
สะพายไหล่ ขนาดกำลังขยายไม่ต่ำกว่า 15 วัตต์ จำนวน 1 เครื่อง

ปัญหาที่พบในชุมชน

1. การระบายน้ำไม่ดี ท่อตันบ่อยเพราะมีเศษขยะมาก
2. ทางเท้าเข้าชุมชนต่ำกว่าพื้นดินทำให้มีน้ำขัง เป็นบางส่วน และมีขยะมาก และ
มีสิ่งของวางอยู่บนทางเท้ากีดขวางทางเดิน
3. สภาพบ้านไม่ถาวร และอยู่ในสภาพที่ไม่มั่นคง

ชุมชนป้อมมหากาฬ

ชุมชนป้อมมหากาฬ ถนนมหาไชย แขวงบวรนิเวศ เขตพระนคร ตั้งอยู่บริเวณ
กำแพงเมืองวัดราชบพิธ ด้านหลังของป้อมมหากาฬ ติดคลองผดุงกรุงเกษม มีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับสะพานผ่านฟ้า ถนนพระราชดำเนิ
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับคลองผดุงกรุงเกษม (คลองโอรังอ่าง)
ทิศใต้	ติดต่อกับติดคลองหลอดใต้
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับถนนมหาไชย

ชุมชนนี้โดยส่วนมากเป็นบ้านของตนเอง มีบางส่วนที่บุกรุกที่ของกรุงเทพมหานคร
บางส่วนเช่าที่ดินของเอกชน ปลูกบ้านอยู่หลายชั่วคน โดยส่วนที่ดินที่เป็นของวัดราชบพิธดารามและ
เอกชนนั้น ชุมชนมีเนื้อที่ 4 ไร่ 2 งาน มีอายุของชุมชนประมาณ 30-35 ปี กรุงเทพมหานครกำลัง
ดำเนินการขอซื้ออยู่ มีเนื้อที่ประมาณ 3 งาน 11 3/4 ตารางวา ประกอบด้วย บ้าน 73 หลัง-
คาเรือน จำนวนครอบครัว 97 ครอบครัว ประชากร 485 คน ¹⁰ เป็นชาย 247 คน เป็นหญิง
238 คน นับถือศาสนาพุทธเป็นส่วนใหญ่ มีบางส่วนนับถือศาสนาคริสต์และอิสลาม การศึกษาจบการ
ศึกษามัธยมศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ประชาชนมีอาชีพรับจ้างและประกอบอาชีพส่วนตัว ปัญหาเรื่องการไล่ที่มี
ข่าวลือบ่อยๆ และบางส่วนมีการดำเนินการตามกฎหมายแล้ว

สภาพทางกายภาพ ลักษณะบ้านเรือนส่วนใหญ่เป็นไม้ชั้นเดียว สภาพทรุดโทรมไม่
แข็งแรง ทางเดินเท้าเป็นคอนกรีตเสริมเหล็กเก่า การระบายน้ำในชุมชนไม่ดี มีปัญหาเรื่อง
น้ำท่วมขัง และค่อนข้างสกปรกรุงรัง มีมิเตอร์น้ำ-ไฟพร้อม แต่ยังไม่มิเตอร์ที่สาธารณะ ¹¹ มี
การปรับปรุงจากหลายหน่วยงาน เช่น

- ทำทางเดินเท้า, ท่อระบายน้ำ, สร้างศาลาเอนกประสงค์ และสร้างลาน
เอนกประสงค์ โดยมหาวิทยาลัยมหิดล
- สร้างศาลาเอนกประสงค์หลังที่ 2 โดยสำนักงานเขตพระนคร

¹⁰ เอกสารข้อมูลงานส่งเสริมและพัฒนาชุมชน สำนักงานเขตพระนคร.

¹¹ โปรดดูรายละเอียดเอกสารข้อมูลเบื้องต้น 154 ชุมชนเป้าหมาย กรุงเทพมหานคร
พ.ศ. 2533 กองสังคมสงเคราะห์ สำนักสวัสดิการสังคม กรุงเทพมหานคร.

การรวมตัวของชุมชน ประชาชนมีการรวมตัวเพื่อ เลือกตั้งคณะกรรมการชุมชนขึ้น ซึ่งปัจจุบันหมดวาระไปแล้ว และสำนักงานเขตพระนครยังมีได้ดำเนินการ เลือกตั้งใหม่ คณะกรรมการชุมชนชุดเก่าที่รักษาการอยู่ มี 8 คน ดังรายชื่อต่อไปนี้

1. นายสุรัตน์	บุญเจือ	ประธาน
2. นายบุญชู	ประจวบสุข	รองประธาน
3. นายชาญ	ทัพ เมฆมา	เลขานุการ
4. นางนงลักษณ์	ไม้ เสื่อมสุข	ประชาสัมพันธ์
5. นายธีระพัฒน์	แซ่ไค้ว	เหรัญญิก
6. นายวิรัช	มะหะโหนด	กรรมการ
7. นายชาญ	ทัพ เมฆมา	หัวหน้าฝ่ายสวัสดิการและกีฬา
8. นายไชยยศ	งามบริรักษ์	กรรมการกลาง

และมีนายสมชาย คงเวช เป็นที่ปรึกษาคณะกรรมการชุมชน

หน่วยงานที่เข้าไปดำเนินการในชุมชน ได้แก่

- สำนักงาน เขตพระนคร
- สำนักสวัสดิการสังคม โดยกองสังคมสงเคราะห์
- มหาวิทยาลัยมหิดล

โครงการที่ได้ดำเนินการไปแล้ว

- สร้างศาลาเอนกประสงค์ 2 หลัง
- สร้างลาน เอนกประสงค์
- ทำท่อระบายน้ำ
- ทำทางเดินเท้า

ปัญหาของชุมชน คือ

- การระบายน้ำไม่ดี มีน้ำท่วมขัง อุดตัน
- การรักษาความสะอาด
- การถูกไล่รื้อ

- ทางเท้าชำรุด ตามบริเวณซอยต่างๆ
- ต้องการให้มีสิ่งเสริมอาชีพการปั้น

ชุมชนตรอกวัดบวรรังษี

ชุมชนตรอกวัดบวรรังษี ซอยวัดบวรรังษี ถนนตะนาว แขวงวัดบวรนิเวศ เขตพระนคร ตั้งอยู่หลังโรงเรียนสตรีวิทยา มีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับวัดบวรนิเวศ
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับถนนดินสอ
ทิศใต้	ติดต่อกับชุมชนมัสยิดบ้านตึกดิน, โรงเรียนสตรีวิทยา
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับถนนตะนาว

ชุมชนนี้มีพื้นที่ 6 ไร่ อายุชุมชน 100 ปี เป็นที่ดินของวัดบวรนิเวศ เริ่มให้เข้ามาประมาณ 60 ปี ค่าเช่า 3 บาท/ตารางวา/เดือน โดยทำสัญญาเช่าเป็นรายปี มีประชากรราว 530 คน จาก 103 ครอบครัว บ้าน 103 หลังคาเรือน¹² ประชาชนเช่าที่ปลูกบ้านเองประมาณ 92 หลัง นอกนั้นเป็นบ้านปลูกให้เช่า ไม่มีปัญหาการไล่รื้อ เพราะชาวบ้านได้ให้ความยินยอมหรือย้ายออกไปถ้าทางวัดต้องการที่ดินคืน โดยระบุไว้ในสัญญาเช่า ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ประกอบอาชีพค้าขายรับจ้าง ประชาชนส่วนใหญ่ฐานะปานกลาง-ดี

สภาพกายภาพ บ้านมีลักษณะเป็นบ้านไม้เก่าที่ปลูกสร้างมานาน เป็นบ้านไม้ 2 ชั้น มีระบบสาธารณูปโภคดีพอสมควร ไฟฟ้า-น้ำประปา มีมิเตอร์เป็นของตนเอง ทางเดินเท้าเป็นคอนกรีตเสริมเหล็กพร้อมไฟทางสาธารณะ มีถึงดับเพลิงเคมี การรวมตัว ยังไม่มีการจัดตั้งกรรมการชุมชนอย่างเป็นทางการ มีเพียงการรวมตัวกันเองเพื่อประกอบกิจกรรมต่างๆ เพื่อชุมชน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹² เอกสารแบบการสำรวจชุมชนแออัด ศูนย์ประสานงานพัฒนาชุมชน กรุงเทพมหานคร 2533, ข้อ 4.

หน่วยงานที่เข้าดำเนินการในชุมชน ได้แก่

- สำนักงาน เขตพระนคร
- สำนักสวัสดิการสังคม โดยกองสังคมสงเคราะห์
- พรรคการเมืองต่างๆ

กิจกรรมที่ดำเนินงาน คือ จัดหาเครื่องดับเพลิงเคมี, สร้างทางเดินเท้า, ติดตั้งไฟทางสาธารณะ

ปัญหาที่พบในชุมชนคือ ทางระบายน้ำไม่เพียงพอ, เครื่องดับเพลิงไม่มีเพียงพอ, ทางเท้าตามซอยชำรุด

ชุมชนท่าวัง

ชุมชนท่าวัง ตั้งอยู่ในซอยท่าวัง ถนนมหาราช แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนครอยู่ติดแม่น้ำเจ้าพระยา มีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับแฟลตบ้านพักทหารบก

ทิศตะวันออก ติดต่อกับถนนมหาราช

ทิศใต้ ติดต่อกับตลาดท่าราชวรดิษฐ์

ทิศตะวันตก ติดต่อกับแม่น้ำเจ้าพระยา

ที่ดินแบ่งเป็น 4 ส่วน คือ กรรมสิทธิ์ของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์, มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรมศิลปากร และกรมเจ้าท่า บริเวณที่ดินเป็นของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์เท่านั้นที่อนุญาตให้เช่า นอกนั้นเป็นที่บุกรุกและบ้านเช่า ชุมชนนี้ เดิม เป็นของวังท่าพระ ในส่วนด้านหน้า และเป็นที่ของสำนักงานทรัพย์สินฯ ในส่วนด้านหลัง ซึ่งที่ดินส่วนหน้าที่ เป็นของวังท่าพระได้ปลูกให้ประชาชนเช่า เป็นที่อยู่อาศัย และส่วนของสำนักงานทรัพย์สินฯ ได้แบ่งที่ดินเป็นสวนๆ ให้เช่าที่และปลูกสร้างกันเอง ต่อมาวังท่าพระได้ขายที่ดินส่วนที่เป็นของวังให้แก่มหาวิทยาลัยศิลปากร ซึ่งได้รวมถึงที่ดินส่วนหน้าของชุมชนด้วย แต่ทางมหาวิทยาลัยก็มีได้ไร่หรือ และมีได้เรียกไร่องค์ค่าเช่าแต่อย่างใด เพราะ เป็นที่ดินส่วนน้อยทำประโยชน์ไม่ได้ ส่วนที่ทางด้านหลังก็ยังเป็นของสำนักงานทรัพย์สินฯ แต่ปัจจุบันก็มีได้เก็บค่าเช่าแต่อย่างใด ชุมชนมีเนื้อที่ประมาณ 2 ไร่ อายุชุมชน

50 ปี มีประชากรราว 316 คน เป็นชาย 141 คน หญิง 175 คน จากจำนวน 72 ครอบครัว บ้าน 54 หลังคาเรือน ¹³

การศึกษา จบชั้นประถมศึกษา ร้อยละ 46.48 ชั้นมัธยมศึกษา ร้อยละ 13.73 ชั้นอาชีวศึกษาร้อยละ 5.28 ปริญญาตรี ร้อยละ 1.76 ไม่ได้เรียนหนังสือ ร้อยละ 3.58 ประกอบอาชีพรับจ้าง ร้อยละ 58.64 ส่วนตัว ร้อยละ 16.05 รายได้ของประชากรต่อครอบครัวต่อปี ส่วนใหญ่จะอยู่ระหว่าง 20,000-40,000 บาท ¹⁴ สภาพทางกายภาพ ค่อนข้างจะแออัด ลักษณะบ้านเรือนส่วนใหญ่เป็นอาคารไม้ชั้นเดียว หลังคามุงด้วยสังกะสี มีทางเท้าคอนกรีตเสริมเหล็กอย่างดี ไม่มีปัญหาเรื่องน้ำท่วมขัง เนื่องจากอยู่ติดแม่น้ำเจ้าพระยา สำนักงานเขตพระนครได้ทำการปรับปรุงเมื่อปี 2530 เฉพาะในส่วนของสำนักงานทรัพย์สินฯ ส่วนในส่วนของมหาวิทยาลัยศิลปากรไม่อนุญาตให้ปรับปรุงจึงยังมีน้ำท่วมขัง และชำรุดอยู่

ระยะเวลาในการอยู่อาศัยในชุมชน ส่วนใหญ่เข้ามาอยู่กันเกินกว่า 9 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 94.91 โดยเป็นผู้มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในกรุงเทพมหานคร คิดเป็นร้อยละ 84.75 นอกนั้นมาจากภาคอีสาน กลาง และใต้ ตามลำดับ ซึ่งอยู่มาตั้งแต่เกิด ร้อยละ 83.05 และเป็นการย้ายครอบครัวเข้ามาอยู่เป็นการย้ายครั้งแรก ร้อยละ 16.95 ประชาชนในชุมชนใช้ไฟฟ้ามีมิเตอร์เป็นของตนเอง คิดเป็นร้อยละ 62.71 และใช้ไฟฟ้าต่อจากบ้านอื่น คิดเป็นร้อยละ 37.29 สำหรับประปาใช้ประปามีมิเตอร์เป็นของตนเอง คิดเป็นร้อยละ 30.51 ใช้ประปาต่อจากบ้านอื่น คิดเป็นร้อยละ 44.07 นอกนั้นใช้น้ำจากแม่น้ำลำคลอง คิดเป็นร้อยละ 25.42 ซึ่งอยู่ในชุมชนยังไม่มีโทรศัพท์สาธารณะ ¹⁵

การรวมตัวของชุมชน มีคณะกรรมการชุมชนซึ่งดำเนินการเลือกตั้งโดยมหาวิทยาลัยมหิดล โดยนายอาพล พลประสิทธิ์ เป็นประธานชุมชน ต่อมาเมื่อ พ.ศ.2531 สำนักงานเขตพระนครจัดดำเนินการเลือกตั้งให้ ปรากฏว่ามีผู้มาประชุมลงคะแนนเสียงเลือกตั้งน้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹³ แบบการสำรวจชุมชนแออัด ศูนย์ประสานงานพัฒนาชุมชน กรุงเทพมหานคร., 2533, ข้อ 4. (วัดสำเนา)

¹⁴ ข้อมูลเบื้องต้น 154 ชุมชนเป้าหมาย กรุงเทพมหานคร พ.ศ.2533 กองสังค-
สงเคราะห์ สำนักงานสวัสดิการสังคม, หน้า 15.

¹⁵ ข้อมูลจากแหล่งเดียวกัน.

ครอบครัวในชุมชน จึงไม่สามารถแต่งตั้งกรรมการชุมชนตามระเบียบกรุงเทพมหานครว่าด้วยกรรมการชุมชน พ.ศ.2528 ข้อ 13 ได้

อย่างไรก็ตามในการเลือกตั้งดังกล่าว มีผู้สมัครจำนวน 7 คน ดังนี้

1. นางโสภี	พักอ่อน
2. นายหอม	จันทร์หอม
3. นางทวีพร	พักอ่อน
4. นายฉัตรมงคล	ทิตยกุล
5. นางรังสรรค์	บุญนาค
6. นายอำพล	พลังประสิทธิ์
7. นางลักขณา	กลิ่นสุร่าย

หน่วยงานที่เข้าดำเนินการในชุมชน ได้แก่

- สำนักงาน เขตพระนคร
- สำนักสวัสดิการสังคม โดยกองสังคมสงเคราะห์
- มหาวิทยาลัยมหิดล
- มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- พรรคการเมืองต่างๆ เช่น กิจสังคม ประชากรไทย¹⁶ เป็นต้น

โครงการที่ได้ดำเนินการ ได้แก่ ปรับปรุงทางเดินเท้า

ปัญหาที่พบภายในชุมชน มีน้ำท่วมขัง, ยุงและหนูชุม, ไม่มีท่อระบายน้ำ, ไม่มี

ผู้แทนและคณะกรรมการชุมชน

¹⁶ แบบการสำรวจชุมชนแออัด ศูนย์ประสานงานพัฒนาชุมชน กรุงเทพมหานคร

ชุมชนวังกรมพระสมมุติ

ชุมชนวังกรมพระสมมุติ ขอยสภาราษฎรราชบุรี ถนนมหาไชย แขวงสภาราษฎรราชบุรี
เขตพระนคร ติดคลองโอรังอ่าง มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับขอยสภาราษฎรราชบุรี ตรงข้ามวัดเทพธิดาราม
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับถนนมหาไชย โรงเรียนเทเวศร์วิทยาลัย
ทิศใต้	ติดต่อกับถนนบำรุงเมือง
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับตลาดสภาราษฎรราชบุรี

เป็นที่ดินของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์เป็นส่วนใหญ่ มีบริเวณด้านหน้า
ของชุมชนเป็นส่วนน้อยที่เป็นของเอกชน ชุมชนมีเนื้อที่ 2 ไร่ 200 ตารางวา อายุของชุมชน 140 ปี
ส่วนการถือครองที่ดินนั้นเดิมเป็นวังของกรมพระสมมตอมรพันธุ์ส่วนหนึ่ง และท่านได้สร้างห้องแถวขึ้น
เพื่อไว้เป็นที่อยู่ของบริวาร ซึ่งรับใช้อยู่ในวังได้อยู่อาศัย ต่อมาเมื่อกรมพระสมมตอมรพันธุ์สิ้นพระชนม์
ลงแล้ว ที่ดินได้ตกทอดมาเป็นของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ซึ่งห้องแถวเหล่านี้สำนักงาน
ทรัพย์สินฯ ยังคงให้ประชาชนเช่าอาศัยอยู่จนถึงปัจจุบัน ส่วนที่ดินด้านหน้าของชุมชนนั้นเป็นที่ดินของ
เอกชนส่วนหนึ่ง และของวัดเทพธิดารามส่วนหนึ่ง ประกอบด้วยประชากร 211 คน เป็นชาย 95 คน
หญิง 116 คน จำนวนครอบครัว 65 ครอบครัว จำนวนบ้าน 50 หลัง 17 ประชาชนนับถือศาสนา
พุทธ การศึกษา จบชั้นประถมศึกษามากที่สุดร้อยละ 29.86 มัธยมศึกษาร้อยละ 11.37 อาชีวศึกษา
ร้อยละ 6.16 ปริญญาตรีร้อยละ 2.36 ไม่ได้เรียนเลยร้อยละ 4.26 อาชีพส่วนใหญ่รับจ้างร้อยละ
61.62 ส่วนตัวร้อยละ 24.24 นอกจากนั้นประกอบอาชีพอื่นๆ โดยมีรายได้ต่อครอบครัวต่อปีมาก
กว่า 50,000 บาทขึ้นไป บ้านที่อยู่บางส่วนเช่าที่ปลูกบ้านร้อยละ 5.77 นอกจากนั้นเป็นบ้านเช่า
ร้อยละ 94.23 ไม่มีปัญหาการไล่รื้อ¹⁸ สภาพด้านกายภาพ บ้านส่วนใหญ่เป็นบ้านไม้ชั้นเดียว
มีทางเดินเท้าเป็นคอนกรีตเสริมเหล็กใช้การได้ดี ไฟฟ้า-ประปา มีมิเตอร์เป็นของตนเอง มีไฟทาง

¹⁷ เอกสารแบบการสำรวจชุมชนแออัด ศูนย์ประสานงานพัฒนาชุมชน กรุงเทพมหานคร.
2533, ข้อ 3-4. (อัดสำเนา)

¹⁸ เอกสารข้อมูลเบื้องต้น 154 ชุมชนเป้าหมาย กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2533
กองสังคmsgเคราะห์ สำนักสวัสดิการสังคม, หน้า 13.

สาธาณะ มีถึงดับเพลิงเคมี แต่ยังไม่มีการตีพิมพ์สาธาณะ บริเวณด้านหลังของชุมชนพื้นที่ค่อนข้างต่ำ จึงมีปัญหาน้ำท่วมขัง แต่ไม่มีปัญหาเรื่องขยะมูลฝอย

สำนักงานเขตพระนครได้จัดการเลือกตั้งขึ้นตามระเบียบกรุงเทพมหานคร ว่าด้วย
กรรมการชุมชน พ.ศ.2528 เมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 2533 รวม 6 คน ดังนี้

1. นายวิเชียร	ถาวรกิตติขจร	ประธานกรรมการชุมชน
2. นายบุญช่วย	หาญสวัสดิ์	รองประธานฯ
3. นางนงลักษณ์	สารศิริวงษ์	เลขานุการ
4. นางสาววิภา	แสนขยัน	เหรัญญิก
5. นายสมบัติ	พันธุ์เจริญ	นายทะเบียน
6. นายถวิล	ลีลาทิพย์	ประชาสัมพันธ์

แต่สำนักงานเขตพระนครยังไม่ได้ดำเนินการเลือกตั้งกรรมการชุมชนชุดใหม่ให้
ถูกต้องตามระเบียบกรุงเทพมหานครว่าด้วยกรรมการชุมชน พ.ศ.2528

หน่วยงานที่เข้าดำเนินงานในชุมชน ได้แก่

- สำนักงานเขตพระนคร
- สำนักสวัสดิการสังคม โดยกองสังคมสงเคราะห์
- มหาวิทยาลัยมหิดล
- พรรคการเมือง เช่น ประชาธิปัตย์ เป็นต้น

กิจกรรมที่ดำเนินงาน ได้แก่

- ปรับปรุงทางเท้า และท่อระบายน้ำ
- ติดตั้งไฟทางสาธารณะ
- จัดหาดังดับเพลิงเคมี
- ประชาชนในชุมชนจะมีการรวมกลุ่มในงานพิธีกรรมต่างๆ เช่น งานปีใหม่, งานสงกรานต์, งานวันไหว้ครูของชาวชุมชน ซึ่งมักจะจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี
ในระหว่างต้นเดือนเมษายน โดยมีการทำพิธีร่างทรงเสด็จพ่อทั้ง 3 ท่าน คือ

เสด็จพ่อขวัญเมือง เสด็จพ่อแก้วฟ้า และเสด็จพ่อมิ่งเมือง ซึ่งเป็นต้นบิดของประชาชนภายในชุมชน โดยเชื่อว่าเสด็จพ่อทั้ง 3 ท่านนี้ เป็นผู้คุ้มครองดูแลทุกข์สุขให้กับชาวชุมชน ¹⁹

ปัญหาที่พบในชุมชน มี

1. ทางเท้าคับแคบในบริเวณด้านหลังของชุมชน
2. ท่อระบายน้ำอุดตัน เมื่อมีฝนตกหนัก
3. ประชาชนส่วนใหญ่ต้องการลานเอนกประสงค์ภายในชุมชน เพื่อเป็นศูนย์รวมของประชาชนในงานพิธีต่างๆ
4. ต้องการ เครื่องขยายเสียง เพื่อประชาสัมพันธ์ข่าวสารให้ประชาชนได้รับทราบ

(2) เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย.²⁰

สำนักงานป้อมปราบศัตรูพ่าย ตั้งขึ้นเพื่อเป็นอนุสรณ์ชื่อ ป้อมป้องกันข้าศึก ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นป้อมปราการหนึ่งในจำนวน 8 ป้อมด้วยกัน ป้อมนี้ตั้งอยู่บริเวณใต้ตลาดนางเลิ้ง บ้านญวน ต่อมาวันที่ 21 ตุลาคม พ.ศ.2485 ได้มีประกาศกระทรวงนครบาล กำหนดการปกครองกรุงเทพมหานครขึ้นใหม่ ให้อำเภอป้อมปราบศัตรูพ่ายรวมอยู่ในท้องที่จังหวัดพระนคร ต่อมาสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ประกาศเปลี่ยนแปลงอำเภอในจังหวัดพระนคร ให้อำเภอป้อมปราบศัตรูพ่ายเป็นอำเภอขึ้นใน และยุบอำเภอสามยอด รวมกับอำเภอป้อมปราบศัตรูพ่าย พ.ศ.2460 ให้ยุบอำเภอนางเลิ้งรวมกับอำเภอป้อมปราบศัตรูพ่าย ต่อมาเมื่อวันที่ 6 สิงหาคม 2482 ให้ย้ายอำเภอป้อมปราบศัตรูพ่ายจากหลังวัดเทพศิรินทราวาส ไปอยู่ที่อำเภอบางเลิ้ง ถนนหลานหลวง (หน้าโรงแรมราชสุภมิตร ปัจจุบันเป็นโรงแรมปรินเซส) ตำบลวัดโสมนัส และเมื่อ พ.ศ.2514 ได้ย้ายอำเภอป้อมปราบศัตรูพ่าย จากถนนหลานหลวงข้างวัดเทพศิรินทราวาส

¹⁹ เอกสารแบบการสำรวจชุมชนแออัด ศูนย์ประสานงานพัฒนาชุมชน กรุงเทพมหานคร. 2533, ข้อ 10. (อัดสำเนา)

²⁰ โปรดดูรายละเอียดเอกสารงานปกครอง สำนักงานเขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร.

อยู่ที่เลขที่ 50 ถนนสุขุมมิตร แขวงวัดโสมนัส ปัจจุบันได้เปลี่ยนชื่อเรียกค่าน้ำหน้าจากคำว่า "อาเภอ" เป็น "เขต" สุดท้ายเปลี่ยนจากคำว่า "ที่ว่าการเขต" เป็น "สำนักงานเขต" ตั้งแต่ปี พ.ศ.2528 จึงเรียกชื่อว่า "สำนักงานเขตป้อมปราบศัตรูพ่าย" ตามพระราชบัญญัติกรุงเทพมหานคร พ.ศ.2528

สภาพพื้นที่โดยทั่วไปของเขตป้อมปราบศัตรูพ่าย เป็นเขตชั้นในเป็นพื้นที่ในเมือง มีความเจริญสูง มีลักษณะเป็นที่ราบลุ่ม มีพื้นที่เพียง 1.931 ตารางกิโลเมตร นับว่ามีพื้นที่น้อยเป็นอันดับสองรองจากเขตสัมพันธวงศ์ มีอาณาเขตติดต่อกับข้างเคียงดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ เขตดุสิต โดยมีคลองผดุงกรุงเกษมเป็นแนวเขต
ทิศใต้	ติดต่อกับ เขตสัมพันธวงศ์ โดยมีถนนเจริญกรุงและถนนพระราม 4 เป็นแนวเขต
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ เขตปทุมวัน โดยมีคลองผดุงกรุงเกษมเป็นแนวเขต
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ เขตพระนคร โดยมีถนนราชดำเนินนอกและคลองโอรังอ่าง เป็นแนวเขต

เขตป้อมปราบศัตรูพ่ายแบ่งพื้นที่การปกครองเป็น 5 แขวงดังนี้คือ แขวงวัดโสมนัส, แขวงคลองมหานาค, แขวงบ้านบาตร, แขวงวัดเทพศิรินทร์ และแขวงป้อมปราบ มีประชากรหนาแน่น 44,981 คนต่อหนึ่งตารางกิโลเมตร ²¹ มีประชากร 81,440 คน จำนวนบ้าน 17,086 หลังคาเรือน จำนวนครอบครัว 22,072 ครอบครัว ²²

ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่กว่าร้อยละ 80 ประกอบอาชีพทางการค้า อาชีพ มีจำนวนกิจการค้าประมาณ 2,700 ราย ตลาด 7 แห่ง ธนาคารพาณิชย์ของรัฐและเอกชน 27 แห่ง โรงภาพยนตร์ 5 แห่ง โรงแรม 30 แห่ง มีหลายศาสนา อาทิเช่น วัดทางพระพุทธศาสนา 11 วัด, ศาลเจ้ามี 6 แห่ง, มัสยิดมี 1 แห่ง, โบสถ์ศาสนาคริสต์มี 1 แห่ง ด้านสาธารณสุขพบโรค สาธารณูปการ และสวัสดิการสังคม มีโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร 4 โรงเรียนสังกัดสามัญศึกษา 3 โรงเรียน เอกชน 19 โรงเรียน โรงพยาบาลของรัฐ 1 แห่ง โรงพยาบาลเอกชน 3 แห่ง

²¹ คู่มือประชาชน ททท. 60, สำนักงานเขตป้อมปราบศัตรูพ่าย 2533, หน้า 1.

²² สำนักปลัดกรุงเทพมหานคร, กองผังเมือง, เอกสารแผนที่แสดงการปกครอง 36 เขต, 31 ธันวาคม 2531.

ศูนย์สาธารณสุข 1 แห่ง ศูนย์เยาวชนของกรุงเทพมหานคร 1 แห่ง สะพานลอยคนเดินข้ามถนน 2 แห่ง สะพานข้ามคลอง 4 แห่ง ถนน 53 สาย ตรอกซอย 49 ซอย ^{๒๑} นอกจากนี้ยังมีสถานที่ทำการของส่วนราชการอื่น ๆ รัฐวิสาหกิจอีกเป็นจำนวนมาก และยังมีสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ อาทิ เช่น วัดสระเกศ ภูเขาทอง หรือบรมบรรพต, วงเวียน 22 กรกฎาคม เป็นต้น

ปัญหาสำคัญของเขตป้อมปราบศัตรูพ่าย มีลักษณะ เหมือนกับในพื้นที่เขตอื่นในเมือง คือ ปัญหาความแออัด, ปัญหาการจราจร, ปัญหามลภาวะ เป็นพิษ, ปัญหาการกำจัดขยะมูลฝอย เป็นต้น ตลอดจนปัญหาสังคมอื่น ๆ สำหรับชุมชนแออัดในเขตป้อมปราบศัตรูพ่ายมี 12 แห่ง ประกอบด้วย ชุมชนวัดโสมนัส, ชุมชนศุภมิตร 1, ชุมชนศุภมิตร 2, ชุมชนตรอกกระดังงา, ชุมชนวัดสุนทรธรรมทาน, ชุมชนหลังตึก ถนนจักรพรรดิตัดถนนหลานหลวง, ชุมชนขอนแก่นคลองมหานาค, ชุมชนมัสยิดมหานาค, ชุมชนบ้านบาตร, ชุมชนวัดสระเกศ, ชุมชนด้านใต้วัดพระพิเรนทร์ และชุมชนตำรางรักษ์ ซึ่งแต่ละชุมชนมีลักษณะกายภาพ, การก่อตั้ง, การรวมกลุ่ม, ลักษณะที่สำคัญ และปัญหาเฉพาะแตกต่างกัน ดังจะได้ศึกษาในรายละเอียดในกรณีศึกษา 9 ชุมชนแออัดดังนี้

ชุมชนวัดโสมนัส

ชุมชนวัดโสมนัส หลังวัดโสมนัส แขวงวัดโสมนัส เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย ตั้งอยู่ที่หลังวัดโสมนัส ติดคลองผดุงกรุงเกษม มีพื้นที่ 15 ไร่ 30 งาน ประกอบด้วยวัดโสมนัสฝั่งซ้ายและชุมชนวัดโสมนัสฝั่งขวา บ้านเรือนปลูกอยู่บนที่ดินของกรมศาสนา โดยการเช่าที่ มีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ ถนนราชดำเนิน

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ถนนกรุงเกษม

ทิศใต้ ติดต่อกับ วัดโสมนัสวิหาร

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ถนนพะเนียง

สภาพทั่วไปก่อนเกิดเหตุเพลิงไหม้ เมื่อปี พ.ศ. 2527 มีความแออัดมาก การปลูกสร้างที่อยู่อาศัยมีทั้งที่ปลูกด้วยวัสดุอุปกรณ์ค่อนข้างดี และบ้านเรือนที่ก่อสร้างด้วยเศษวัสดุอุปกรณ์เก่าๆ

^{๒๑} โปรดดูรายละเอียดจาก คู่มือประชาชน กทม. 60, สำนักงานเขตป้อมปราบศัตรูพ่าย 2533, หน้า 4-10.

จำนวนมาก แต่หลังจากเกิดเหตุการณ์เพลิงไหม้เมื่อปี พ.ศ.2527 แล้ว ประชาชนบางส่วนได้ปลูกบ้านขึ้นใหม่ในลักษณะอาคารถาวร ใช้วัสดุอุปกรณ์อย่างดี บางหลัง เป็นบ้านไม้สองชั้น บางหลัง เป็นบ้านครึ่งตึกครึ่งไม้ สภาพบ้านโดยทั่วไปจึงแข็งแรงมั่นคงกว่าเดิม ²⁴ ทางเดินเท้า เป็นคอนกรีตกว้างประมาณ 1 เมตร พร้อมท่อระบายน้ำ เชื่อมติดต่อกันทั้งชุมชน

บ้านเรือนในชุมชนแออัดวัดโสมนัสประมาณร้อยละ 60 เป็นบ้านที่ปลูกมานาน ส่วนอีกประมาณร้อยละ 40 เป็นบ้านที่ปลูกสร้างขึ้นใหม่ ประมาณร้อยละ 10 ของบ้านเรือนในชุมชนแออัดวัดโสมนัสทั้งหมดปลูกสร้างโดยไม่ถูกสุขลักษณะ มีลักษณะ เป็นบ้านเรือนที่แบ่งให้เช่าอยู่กันหลายคน หลายครอบครัว ปัจจุบันในชุมชนแออัดแห่งนี้มีจำนวนบ้าน 147 หลังคาเรือน รวม 305 ครอบครัว ประชากรทั้งหมดประมาณ 1,226 คน แยกเป็นชาย 488 คน หญิง 738 คน ส่วนใหญ่หรือเกือบทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธ ²⁵

ประชากรในชุมชนแออัดวัดโสมนัสส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้าง และทำงานบริษัท ห้างร้าน รองลงมาได้แก่ อาชีพค้าขายและแม่บ้าน ส่วนรับราชการมีจำนวนน้อย ในด้านของระดับการศึกษา ส่วนใหญ่จะจบการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น รองลงมาคือจบการศึกษาระดับอาชีวศึกษา ส่วนผู้ที่จบการศึกษาระดับอุดมศึกษามีจำนวนน้อย

สภาพปัญหาภายในชุมชนแออัดวัดโสมนัส ก็เหมือนกับชุมชนแออัดแห่งอื่นๆ คือมีทั้งปัญหาสังคม และปัญหาเศรษฐกิจ กล่าวคือ ประชาชนรวมตัวกันอยู่อย่างหนาแน่นเกินไป ส่วนใหญ่มีฐานะยากจนประกอบอาชีพแบบ "หาเช้ากินค่ำ" หรือมีรายได้ไม่แน่นอน ส่วนปัญหาทางกายภาพจากสภาพแวดล้อมโดยทั่วไปที่สำคัญ ได้แก่ ปัญหาท่อระบายน้ำอุดตัน ปัญหาคลองที่ติดกับชุมชนต้นเขิน และปัญหาทางด้านขยะมูลฝอย เพราะมีที่ทิ้งขยะอยู่ในบริเวณจำกัด

มีหน่วยงานของกรุงเทพมหานครที่เข้าไปดำเนินการเกี่ยวข้องกับชุมชนแออัดวัดโสมนัส 3 หน่วยงาน คือ สำนักงานเขตป้อมปราบศัตรูพ่าย สำนักงานสวัสดิการสังคม โดยกองสังคมสงเคราะห์ และสำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร โดยหน่วยงานเหล่านี้จะเข้าไปวางแผน จัดตั้งกลุ่มประชาชน และจัดตั้งองค์กร เพื่อพัฒนาในด้านต่างๆ อาทิ เช่น กลุ่มหนุ่มสาวชุมชนวัดโสมนัส ศูนย์เด็ก

²⁴ โปรดดูรายละเอียดจาก เอกสารของสำนักงานเขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร.

²⁵ ข้อมูลจากแหล่งเดียวกัน.

อำนวยการวัดโสมนัส กองทุนพัฒนาชุมชน และคณะกรรมการวัดโสมนัสซึ่งกรุงเทพมหานครแต่งตั้ง เมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 2532

คณะกรรมการวัดโสมนัสมีจำนวน 15 คน ประกอบด้วยบุคคลและตำแหน่งต่างๆ

ดังนี้คือ

1.	นางพยุง	พลากร	ประธานชุมชน
2.	นางประทีป	เก่งงาน	รองประธานชุมชน
3.	นางมาลัยมาลัย	ศิริวรรณ	เลขานุการ
4.	นางสงวนศรี	วลีเดช	เหรัญญิก
5.	นายเสน่ห์	ทองชื่นจิตร	ปฏิคม
6.	นายสมมาต	สิงห์สกุล	หัวหน้าฝ่ายรักษาความปลอดภัย
7.	นายสมศักดิ์	ชัยเจริญวุฒิ	หัวหน้าฝ่ายรักษาความสะอาด
8.	นางดี	วิชาชาญ	กรรมการ
9.	นางประเทือง	รักษาดี	กรรมการ
10.	นางอัญชัญ	ภุมมารักษ์	กรรมการ
11.	นายชวลิต	เหมะสิริ	กรรมการ
12.	นางจันทร์เพ็ญ	ประเสริฐผล	กรรมการ
13.	นายยง	จันทิชน	กรรมการ
14.	นายทิมล	บุญมี	กรรมการ
15.	นางอุไรวรรณ	สกุล เกสรวิวรรณ	กรรมการ

นอกจากนี้ ในชุมชนแออัดวัดโสมนัสยังมีองค์กร และหน่วยงานอื่นทั้งของรัฐ และเอกชน เข้าไปดำเนินงานช่วยเหลืออีกหลายหน่วยงาน เช่น การเคหะแห่งชาติ, พรรคการเมือง เข้ามาทำทางเดินเท้า คสล. ประมาณ พ.ศ. 2529 ²⁶

²⁶ เอกสารแบบการสำรวจชุมชนแออัด การเคหะแห่งชาติ 2531, ข้อ 15.

ชุมชนชอยศุมมิตร 1

ชุมชนชอยศุมมิตร 1 ขอยนางเลิ้ง 1 แขวงวัดโสมนัส เขตป้อมปราบ ตั้งอยู่ในที่ดินของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ และบางส่วนเป็นของวัดสุทธธรรมทาน 27 อนุญาตให้เช่าที่ดินปลูกบ้าน บริเวณติดกับตลาดนางเลิ้ง สถานที่ตั้งมีการคมนาคมขนส่งสะดวก มีรถประจำทางผ่านหลายสาย มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ ถนนกรุงเกษม
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ สำนักงาน เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย
ทิศใต้	ติดต่อกับ ถนนพระเนียง
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ ถนนนครสวรรค์

เป็นชุมชนเก่าแก่ในเมืองที่มีผู้อยู่อาศัยอย่างหนาแน่น มีอายุประมาณ 70-80 ปี สภาพบ้านเรือนส่วนใหญ่เป็นบ้านไม้หลังคามุงกระเบื้องมี 2 ชั้น และใช้เป็นที่อยู่อาศัย ส่วนใหญ่จะเป็นบ้านเก่าสร้างมานานแล้ว สภาพรอบบ้านมีบางส่วนที่มีน้ำขัง แต่ส่วนใหญ่จะแห้ง ท่อระบายน้ำมีขนาด 0-1 เมตร มีจำนวนมากพอประมาณ ลักษณะทางสัญจรในชุมชนเป็นทางเดินไม้ ปัจจุบันได้พัฒนาเป็นทางเดินคอนกรีตเกือบทั้งหมด การกำจัดขยะมูลฝอยเก็บโดยบริการของกรุงเทพมหานคร ระบบระบายน้ำมีอยู่ร้อยละ 60 น้ำดื่มและไฟฟ้ามีมิเตอร์ของตนเอง การประกอบอาชีพของประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย รองลงมาคือ รับจ้าง, รับราชการ และอื่นๆ รายได้เฉลี่ยของครอบครัวโดยเฉลี่ย มีรายได้มากกว่า 50,000 บาท/ปี การนับถือศาสนาพุทธ ²⁷

ชุมชนนี้มีประชากร 662 คน เป็นชาย 334 เป็นหญิง 338 คน จำนวนครอบครัว 88 ครอบครัว บ้าน 82 หลังคาเรือน ²⁸

การรวมตัวของชุมชน สำนักงานเขตป้อมปราบศัตรูพ่ายได้ดำเนินการเลือกตั้งคณะกรรมการชุมชน เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม 2532 ผลคือได้กรรมการชุมชนจำนวน 9 คน ดังรายชื่อต่อไปนี้

²⁷ แบบสำรวจชุมชนแออัด การเคหะแห่งชาติ 2531, ข้อ 8.

²⁸ เอกสารข้อมูลชุมชน งานส่งเสริมและพัฒนาชุมชน สำนักงานเขตป้อมปราบศัตรูพ่าย หน้า 22. (อัดสำเนา)

²⁹ เรื่องเดียวกัน หน้า 21.

1. นางเอมอร	วิชกะพงษ์	ประธานชุมชน
2. นายสุริยา	วิชกะพงษ์	รองประธานชุมชน
3. นางกรรณิการ์	ศิริวัฒน์	เลขานุการ
4. นางฉลาด	ปิยะสิงห์	เหรัญญิก
5. นางลำดวน	เกษสุวรรณ	ปฏิคม
6. นายจรัส	นาค เบตร์	หัวหน้าฝ่ายรักษาความสะอาด
7. นายชาญ	พุกสาย	หัวหน้าฝ่ายรักษาความปลอดภัย
8. นางนวพร	สุกิจวรรณิ	กรรมการ
9. นางรัตนา	จำงจำรัส	กรรมการ *

ปัญหาของชุมชน

- การว่างงาน
- ยาเสพติด
- การระบายน้ำ
- ไฟฟ้าสาธารณะไม่เพียงพอ

หน่วยงานที่เข้าไปดำเนินการในชุมชน

- สำนักงานเขตป้อมปราบศัตรูพ่าย
- สำนักสวัสดิการสังคม โดยกองสังคมสงเคราะห์
- สำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร

ศูนย์วิทยพัชยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

* ประกาศกรุงเทพมหานคร ลงวันที่ 15 กันยายน 2532.

ชุมชนศุภมิตร 2

ชุมชนศุภมิตร 2 อยู่บริเวณนางเลิ้ง 2 ถนนศุภมิตร แขวงวัดโสมนัส เขตป้อมปราบ ตั้งอยู่ในที่ดินของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ที่ดินของวัดโสมนัส ที่ดินของวัดสุทธธรรมทาน ติดกับตลาดนางเลิ้ง มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ ชุมชนศุภมิตร 1 (ตรอกนางเลิ้ง)
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ สำนักงานเขตป้อมปราบศัตรูพ่าย (ถนนศุภมิตร)
ทิศใต้	ติดต่อกับ ถนนพะเนียง
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ ถนนนครสวรรค์

เป็นชุมชนเก่าแก่ใน เมืองที่มีผู้อยู่อาศัยอย่างหนาแน่น มีเนื้อที่ 9 ไร่ 42 ตารางวา^{๓๐} ชุมชนนี้มีอายุประมาณ 70-80 ปี การครอบครองที่ดินมี เข้าบ้านและ เข้าที่ดินปลูกบ้าน การคมนาคมขนส่งสะดวก มีรถประจำทางผ่านหลายสาย บ้านเรือนในบริเวณนี้ส่วนใหญ่เป็นบ้านไม้หลังคามุงกระเบื้อง มี 2 ชั้นและใช้เป็นที่อยู่อาศัย ส่วนใหญ่จะเป็นบ้านเก่าสร้างมานานแล้ว สภาพรอบบ้านส่วนใหญ่มีน้ำท่วมขัง

ชุมชนนี้ประกอบด้วยบ้าน 100 หลังคาเรือน 110 ครอบครัว ประชากร 767 คน เป็นชาย 387 คน หญิง 380 คน^{๓๑} รายได้เฉลี่ยต่อปีของแต่ละครอบครัวมากกว่า 50,000 บาท การศึกษาส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา รองลงมาคือ จบชั้นมัธยมศึกษา อาชีวศึกษา และปริญญาตรี ตามลำดับ อาชีพส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง รองลงมาคือ ค้าขาย รับราชการ และรัฐวิสาหกิจ เป็นส่วนน้อย ศาสนาประชาชนทั้งหมดในชุมชนนับถือศาสนาพุทธ

การรวมตัวของชุมชน สำนักงานเขตป้อมปราบศัตรูพ่าย ได้ดำเนินการเลือกตั้งคณะกรรมการชุมชน เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม 2532 ผลคือได้กรรมการชุมชน 10 คน ดังรายชื่อต่อไปนี้

^{๓๐} โปรดดูรายละเอียดจากเอกสารงานส่งเสริมพัฒนาชุมชน สำนักงานเขตป้อมปราบศัตรูพ่าย หน้า 23.

^{๓๑} ข้อมูลเบื้องต้น 154 ชุมชนเป้าหมาย กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2533 กองสังคม-สงเคราะห์ สำนักสวัสดิการสังคม หน้า 21.

1.	นายทวี	ดังกะสุตร์	ประธานชุมชน
2.	นางจรรยาศรี	อุปผล	รองประธานชุมชน
3.	นายปรีชา	ศรีตลยโชติ	เลขานุการ
4.	นางสอึ้ง	ว่องปรีชา	หัวหน้าฝ่ายรักษาความสะอาด
5.	นายสุเทพ	เทพรักษา	หัวหน้าฝ่ายรักษาความปลอดภัย
6.	นายวิทยา	พงศ์พฤทธิ	ปฏิคม
7.	นางช่งเฮียง	แซ่ เตียว	เหรียญก
8.	นางนภาพร	เพ็ชรดวงศ์	กรรมการ
9.	นางวันเพ็ญ	ภักดีไทย	กรรมการ
10.	นางกลั่น	วงศ์วณิชย์	กรรมการ

ปัญหาของชุมชน

- การว่างงาน
- ยาเสพติด
- การระบายน้ำ
- ไฟฟ้าสาธารณะ
- ทางสัญจรชำรุด

หน่วยงานที่เข้าดำเนินการในชุมชน

- สำนักงาน เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย
- สำนักสวัสดิการสังคม โดยกองสังคมสงเคราะห์
- สำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร

ศูนย์วิจัยทรัพยากรพยากรณ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ชุมชนวัดสุนทรธรรมทาน

ชุมชนวัดสุนทรธรรมทาน ถนนพะเนียง แขวงวัดโสมนัส เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย บริเวณที่ตั้งหลังวัดแคนางเลิ้ง มีพื้นที่ 5 ไร่ 12 งาน เป็นที่ดินของกรมศาสนาอนุญาตให้เช่าที่ดินปลูกบ้านพักอาศัย มีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ ถนนนครสวรรค์
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ ถนนพะเนียง
ทิศใต้	ติดต่อกับ วัดสุนทรธรรมทาน
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ ถนนจักรพรรดิพงษ์

เป็นชุมชนที่ปลูกอาศัยอยู่บนที่ดินของกรมศาสนาโดยเช่าที่ดินและอยู่อาศัยกันมานานกว่า 20-30 ปี เนื่องจากชุมชนนี้ปิดล้อมด้วยตึกแถวและมีบริเวณน้อย การขยายตัวของชุมชนจึงทำได้ยาก ผู้อยู่อาศัยเป็นลูกหลานของผู้ดูแลเดิม จะมีคนใหม่ย้ายเข้ามาเช่าห้องที่ซอยแบ่งให้เช่าบ้างเล็กน้อย ปัจจุบันทางวัดรับโฉนดอย่างเป็นทางการแล้ว แต่ชาวบ้านไม่ยอมไป เป็นชุมชนได้ชื่อ^{๓๒}

สภาพทั่วไป เป็นบ้านไม้ชั้นเดียวหรือสองชั้น สร้างด้วยไม้เก่า หลังคาสังกะสี ปลูกเบียดชิดกันมาก บางหลังขยายเป็นห้องแบ่งเช่าแคบๆ บางบ้านปลูกอยู่เหนือป่าคร่ำ หน้าที่ใช้แล้วลงไปใต้ถนน จึงเกิดน้ำเน่าเหม็นของ มีกลิ่นเหม็น เวลาฝนตกหนักน้ำจะท่วมทางดินและท่วมข้าง เพราะบางแห่งไม่มีทางระบายน้ำ และเด็กเล็กมักถ่ายลงข้างทางเดินเท้า ทำให้เป็นแหล่งเพาะเชื้อโรคทางเข้าออกชุมชนมีหลายทาง ทางเดินเท้าแคบ บางช่วงเป็นคอนกรีต บางช่วงเป็นไม้กระดานเก่า และมีสะพานเดินเป็นไม้ลูกระนาด ประชาชนจะนำขยะใส่ไว้ในถุงพลาสติกกองไว้ตามหน้าบ้านหรือมุมบ้าน และบางบ้านนำขยะมาทิ้งบริเวณที่ตั้งขยะของวัด

ชุมชนแห่งนี้ ประกอบด้วยบ้าน 66 หลังคาเรือน 66 ครอบครัว จำนวนประชากร 444 คน เป็นชาย 223 คน หญิง 221 คน^{๓๓} ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ การศึกษาส่วนใหญ่จบการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^{๓๒} สัมภาษณ์ นิคมล ภักดี, นักพัฒนาชุมชน 3 งานส่งเสริมและพัฒนาชุมชน, สำนักงานเขตป้อมปราบศัตรูพ่าย, 15 พฤศจิกายน 2533.

^{๓๓} โปรดดูรายละเอียดจากเอกสารข้อมูลชุมชน งานส่งเสริมและพัฒนาชุมชน สำนักงานเขตป้อมปราบศัตรูพ่าย.

การศึกษาภาคบังคับ ระดับอาชีวะรองลงมา ระดับอุดมศึกษาน้อยที่สุด การประกอบอาชีพแยกเป็น อาชีพค้าขายแม่บ้านมากที่สุด อาชีพรับจ้าง ทำงานบริษัทรองลงมา อาชีพรับราชการน้อยที่สุด สถานภาพทางด้านกายภาพ ทางเข้าชุมชน คสล. ใช้การได้ดี มีมิเตอร์น้ำและไฟฟ้าเป็นของตนเอง

การรวมตัวของชุมชน สำนักงานเขตป้อมปราบศัตรูพ่าย ได้ดำเนินการเลือกตั้ง คณะกรรมการชุมชน เมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม 2533 ผลคือได้กรรมการชุมชนจำนวน 10 คน ดังรายชื่อต่อไปนี้

1.	นางแจ่ม	จันทมา	ประธานชุมชน
2.	นางศรีภภา	นิยมศิริ	รองประธาน
3.	นายประหัต	จันทร์ฉลอง	เลขานุการ
4.	นายศุภชัย	บัณฑิต	เหรัญญิก
5.	นางอุไร	ไพศิรี	หัวหน้าฝ่ายรักษาความสะอาดและ ความเป็นระเบียบเรียบร้อย
6.	นายจิต	แสงไชย	กรรมการ
7.	นายวิทย์	เดมิย เวส	กรรมการ
8.	นางแจ้ว	ศรีจันทร์	กรรมการ
9.	นายจำลอง	แสนงาม	กรรมการ
10.	นางเพิ่ม	ธรรมพันธา	กรรมการ *

ปัญหาของชุมชน

- ต้องการให้มีการปรับปรุงทางเดินเท้า
- ต้องการให้มีการปรับปรุงท่อระบายน้ำ
- การรักษาความสะอาด
- ยาเสพติด
- การไล่รื้อ

* ประกาศกรุงเทพมหานคร ลงวันที่ 10 สิงหาคม 2532.

หน่วยงานที่ดำเนินการในชุมชน

- สำนักงาน เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย
- สำนักสวัสดิการสังคม โดยกองสังคมสงเคราะห์
- สำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร

ชุมชนมัสยิดมหานาค

ชุมชนมัสยิดมหานาค มีพื้นที่ประมาณ 23 ไร่ 62 งาน แบ่งเป็น 2 ส่วนคือ เป็นที่ทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ และกรมธนารักษ์ 13 ไร่ เป็นที่เอกชนที่ได้รับกรรมสิทธิ์แล้ว 10 ไร่ 62 งาน ตั้งอยู่ ณ แขวงคลองมหานาค เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย มีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ คลองมหานาค
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ ถนนกรุงเกษม
ทิศใต้	ติดต่อกับ ถนนสุขุมวิท, ถนนตัดใหม่หลังหัวเจียว
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ ซอยแมนศรี 2

เดิมประกอบด้วย ชุมชนที่อยู่ด้านหลังมัสยิดมหานาค และชุมชนที่ปลูกบุกกรุกที่ดินสาธารณะริมคลองมหานาค เนื่องจากมหานาค เป็นแหล่งผลไม้และเสื้อผ้า มีงานให้สำหรับผู้ที่ไม่เลือกงานและสามารถนำกลับไปทำที่บ้านได้ จึงมีผู้อพยพเข้ามาตั้งหลักแหล่งในบริเวณดังกล่าวอย่างหนาแน่น จนกระทั่งปี พ.ศ. 2522 กรุงเทพมหานครได้ขุดคลองขึ้น เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาน้ำท่วม จึงให้ชุมชนที่ปลูกบุกกรุกที่ดินริมคลองมหานาครื้อถอนไป ปัจจุบันจึงมีแต่ชุมชนหลังมัสยิดมหานาค

สภาพทั่วไปเป็นชุมชนที่ปลูกบ้าน เรือนอยู่ติดกันอย่างหนาแน่น ส่วนใหญ่เป็นบ้านไม้ 2 ชั้น และบ้านครึ่งตึกครึ่งไม้ 2 ชั้น ประชาชน 50% ปลูกบ้านอยู่ในที่ดินของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ โดยการเช่า และที่เหลืออีก 50% เป็นของเอกชนซึ่งได้รับกรรมสิทธิ์ในที่ดินแล้ว อยู่กันมานานไม่ต่ำกว่า 20 ปี มีทางเข้าออกชุมชนได้หลายทาง ทางเดินเท้าเป็นคอนกรีตเกือบทั้งหมด พร้อมท่อระบายน้ำ ไฟฟ้า ประปา มีใช้ทุกบ้าน

ชุมชนแห่งนี้ประกอบด้วยบ้านจำนวน 220 หลังคาเรือน 277 ครอบครัว จำนวน ประชากร 1,384 คน เป็นชาย 672 คน หญิง 712 คน ^{๑๔} ส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม การศึกษา ส่วนใหญ่จบการศึกษาภาคบังคับ รองลงมาคือระดับอาชีวศึกษา และอุดมศึกษาเป็นส่วนน้อย การ ประกอบอาชีพส่วนใหญ่รับจ้าง ค้าขาย รองลงมาคือแม่บ้าน ทำงานบริษัท

การรวมตัวของชุมชน สำนักงานเขตป้อมปราบศัตรูพ่ายได้ดำเนินการ เลือกตั้งคณะกรรมการชุมชน เมื่อวันที่ 18 มิถุนายน 2532 ผลคือได้กรรมการจำนวน 14 คน ดังรายชื่อต่อไปนี้

1.	นางมาเรียม		ประธาน
2.	นายพิชัย	โอรพันธ์	รองประธาน
3.	นายहरิน	อาวัง	เลขานุการ
4.	นายชูเกียรติ	เล็ก เพ็ชร	ปฏิคม
5.	นายปรีชา	โสอุตร	เหรัญญิก
6.	นายสมาน	เยี่ยมอุทัย	หัวหน้าฝ่ายรักษาความปลอดภัย
7.	นายสมศักดิ์	สุดประ เสริฐ	หัวหน้าฝ่ายพัฒนาอาชีพและรายได้
8.	นายพันศักดิ์	ชาโสภา	หัวหน้าฝ่ายรักษาความสะอาดและ ความเป็นระเบียบเรียบร้อย
9.	นายสวัสดิ์	บัวหลวง	กรรมการ
10.	นายโถม	เคียงสุวรรณ	กรรมการ
11.	นางวินัส	ประ เสริฐแสง	กรรมการ
12.	นางอรุณี	เล็ก เพ็ชร	กรรมการ
13.	นายนิกร	สมสมาน	กรรมการ
14.	นายไชยชาญ	อารี	กรรมการ *

^{๑๔} โปรดดูรายละเอียดจากเอกสารข้อมูลชุมชน, งานส่งเสริมและพัฒนาชุมชน สำนักงานเขตป้อมปราบศัตรูพ่าย, หน้า 7-8. (อัดสำเนา)

* ประกาศกรุงเทพมหานคร ลงวันที่ 25 กรกฎาคม 2532.

ปัญหาของชุมชน

- ปัญหาท่อระบายน้ำอุดตัน ทำให้เกิดน้ำท่วมขัง
- ถังขยะมีน้ำเพียงพอ
- ปัญหาเสาเสพติด มีผู้ติดบ้างเล็กน้อย

หน่วยงานที่เข้าดำเนินการในชุมชน

- สำนักงาน เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย
- สำนักสวัสดิการสังคม โดยกองสังคมสงเคราะห์
- สำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร
- พรรคการเมือง

ชุมชนบ้านบาตร

ชุมชนบ้านบาตร อยู่ในซอยบ้านบาตร ถนนบริพัตร แขวงบ้านบาตร เขตป้อมปราบฯ อายุของชุมชน 80 ปี ขนาดพื้นที่ของชุมชน 4 ไร่ 37 งาน เป็นที่ของทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ เข้าที่ดินตารางวาละ 1 บาทต่อเดือน เอกชน การครอบครองที่ดินมีทั้งบุกรุก เข้าบ้าน และ เข้าที่ดินปลูกบ้าน ปัญหาการไล่ที่ไม่มีในชุมชน มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ ถนนบำรุงเมือง

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ด้านหลังที่ทำการประปาแมนศรี

ทิศใต้ ติดต่อกับ ถนนลูกหลวง

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ถนนบริพัตร

เดิมผู้อยู่อาศัยในชุมชนรับจ้างทำบาตรพระ บาตรพระใน เมืองไทยสมัยโบราณจึงเป็นบาตรที่ผลิตด้วยฝีมือของชาวบ้านบาตรนี้ ปัจจุบันการผลิตเจริญก้าวหน้ามีโรงงานที่ผลิตด้วยเครื่อง การทำบาตรของชาวชุมชนบ้านบาตรจึงลดน้อยลงเหลือประมาณร้อยละ 10 ของการทำบาตรในสมัย ก่อนประชาชนในชุมชนจึงเปลี่ยนไปประกอบอาชีพอื่น เช่น ค้าขาย รับจ้าง และรับราชการ

แต่ก่อนผู้ที่อยู่ในชุมชนบ้านบาตรอยู่โดยไม่ต้องเสียค่าเช่าที่ดิน ปัจจุบันทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์เก็บค่าเช่าที่ดินในราคาที่สูงมาก และราคาเช่าที่จะสูงขึ้นอีกเมื่อมีการโอนกรรมสิทธิ์ การเช่าที่ดิน ส่วนผู้ที่เช่าที่ของเอกชนเสียค่าเช่าที่ในราคาต่ำเช่นกัน

สภาพทั่วไปในชุมชนบ้านขาดร เป็นบ้านไม้ชั้นเดียวหรือสองชั้น สร้างด้วยไม้เก่า หลังคาหลังกะสิ ปลูกอยู่ในลักษณะเบียดชิดกันมาก บางหลังปลูกอยู่ในน้ำครำ ส่วนใหญ่จะหน้าใช้แล้ว ลงไปที่ใต้ถุนบ้าน เกิดน้ำแข็งนองเหม็น เมื่อเวลาฝนตกหนักน้ำจะท่วมทางเดินและจะมีน้ำขังหลังฝนหยุดตกแล้ว และเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ยุง การเดินทางเท้าเข้าสู่ชุมชนมีหลายทาง ทางเดินเท้าแคบ เป็นคอนกรีต ปัจจุบันทางเดินเท้าในชุมชน ได้รับการช่วยเหลือจากการเคหะแห่งชาติ ทำทางเดินเท้าคอนกรีต กว้างประมาณ 1 เมตร เพื่อใช้สัญจรภายในชุมชนพร้อมท่อระบายน้ำ

ชุมชนนี้มีประชากร 870 คน จำนวนครอบครัว 110 ครอบครัว จำนวนหลังคาเรือน 69 หลังคาเรือน ^{๑๕} การศึกษาจบการศึกษาภาคบังคับกันมากที่สุด จบอาชีวศึกษารองลงมา จบการศึกษาระดับอุดมศึกษาน้อยที่สุด การประกอบอาชีพ รับจ้าง ทำงานบริษัท โรงงานมากที่สุด อาชีพค้าขาย แม่บ้าน รองลงมา อาชีพรับราชการน้อยที่สุด

การรวมตัวของชุมชน มีคณะกรรมการชุมชนเมื่อประมาณปี พ.ศ.2524 โดยโครงการปรับปรุงชุมชนของพรรคประชาธิปัตย์ ^{๑๖} ต่อมาสำนักงานเขตป้อมปราบศัตรูพ่ายได้ดำเนินการแต่งตั้งกรรมการ 7 คน ดังรายชื่อต่อไปนี้

1. นายชาญ	วิมลสุทธิ์	ประธาน
2. นายสุณี	แสงทองคำ	รองประธาน
3. นายมานพ	ถาวร	เลขานุการ
4. นายสมโภช	กันกำไร	กรรมการ
5. นายมนตรี	ศรีเสนาะ	กรรมการ
6. นายบุรณะ	เสื่อศรีเสริม	กรรมการ
7. นายเสนาะ	แดงน้อย	กรรมการ *

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^{๑๕} เอกสารข้อมูลชุมชน งานส่งเสริมและพัฒนาชุมชน สำนักงานเขตป้อมปราบศัตรูพ่าย.
(จัดสำเนา)

^{๑๖} เอกสารแบบสำรวจชุมชนแออัด การเคหะแห่งชาติ. 2531, ชื่อ 15.

* ประกาศสำนักงานเขตป้อมปราบศัตรูพ่าย ลงวันที่ 7 สิงหาคม 2532.

ปัญหาของชุมชน

1. ด้านกายภาพ

- การรักษาความสะอาด
- ทางเท้าลื่นจารในชุมชนชาวด
- ทางระบายน้ำอุดตัน
- ไม่มีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ
- ที่พักอาศัย ขาดระเบียบ ไม่คงทนถาวร ไม่ถูกสุขลักษณะ และบางส่วนถูกไล่รื้อ

2. ด้านสังคม

- ไม่มีการจัดตั้งกลุ่มพัฒนาทางเศรษฐกิจ
- ไม่มีการจัดตั้งกองทุน เพื่อการพัฒนาชุมชน
- อุปกรณ์ดับเพลิง เคมิไม่เพียงพอ
- ไม่มีจุดพักขยะ

3. ด้านเศรษฐกิจ

- ประชาชนมีรายได้น้อย
- ประชาชนไม่ได้ เป็นสมาชิกขององค์กรใด

4. ด้านสุขภาพอนามัย

- เด็กอายุต่ำกว่า 1 ปี ได้รับภูมิคุ้มกันโรคไม่ครบ
- ปัญหาการกำจัดพาหะนำโรคไม่เพียงพอ

ศูนย์วิทยพัทยากร

หน่วยงานที่ดำเนินการในชุมชน

1. สำนักงาน เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย
2. สำนักสวัสดิการสังคม โดยกองสังคมสงเคราะห์
3. สำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร
4. พรรคการเมือง เช่น หน่วยสาธารณสุขเคลื่อนที่ โครงการพัฒนาชุมชน เขต

เมือง คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล โดยการสนับสนุนของนายมารุต บุนนาค ส.ส. กรุงเทพมหานคร เขต 2 พรรคประชาธิปัตย์ นายองอาจ คล้ามไพบูลย์ เลขาธิการรัฐมนตรี รองโฆษกพรรคฯ

ชุมชนวัดสระ เกศ

ชุมชนวัดสระ เกศ ซอยโหลงศพ ถนนบารุงเมือง แขวงบ้านบาตร เขตบึงมพร้าว-
ศัตรูพ่าย สถานที่ตั้งติดถนนบารุงเมือง อายุของชุมชน 50 ปี มีพื้นที่ 2 ไร่ 37 งาน แบ่งเป็น 2 ส่วน
คือ เป็นที่ของวัดสระ เกศ จำนวน 1 ไร่ และเป็นที่ทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ จำนวน 1 ไร่
37 ตารางวา มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ กำแพงวัดสระ เกศ
ทิศตะวันออก	ออกสู่ซอยคลองถนน ถนนจักรพรรดิพงษ์
ทิศใต้	ออกสู่ถนนบารุงเมือง
ทิศตะวันตก	ออกสู่ถนนบริพัตร

เดิมเป็นที่ว่างของวัดสระ เกศรวมหาวิหาร เป็นลานกว้างใช้เป็นที่เล่นของเด็ก ต่อมา
ได้มีการปลูกสร้างที่อยู่อาศัยขึ้น และชักชวนกันมาอยู่เพิ่มมากขึ้น จนปัจจุบันหนาแน่น เหลือเนื้อที่ เป็นลาน
ว่างอีกเล็กน้อย ประชาชนในชุมชนจะอยู่กันมานานกว่า 10 ปีขึ้นไป บางครอบครัวอยู่มาจนถึง 50 ปี ^{๓๗}

สภาพทั่วไป เป็นเรือนแถวไม้ชั้นเดียว ปลูกเบียดชิดกัน ทางเดินเป็นไม้ลูกระนาดวาง
อยู่บนพื้นดิน มีประชากร 372 คน ชาย 177 คนคิดเป็นร้อยละ 47.5 หญิง 195 คนคิดเป็นร้อยละ
52.5 มีจำนวนครอบครัว 107 ครอบครัว จำนวนบ้าน 90 หลังคาเรือน มีบ้านเลขที่ 53 หลังคาเรือน
และไม่มีบ้านเลขที่ 37 หลังคาเรือน ^{๓๘} นับถือศาสนาพุทธทั้งหมด การศึกษาจบการศึกษามากที่สุด
มากที่สุด อาชีพรับจ้างโดยส่วนมาก รองลงมาคือค้าขาย อาชีพที่สำคัญคือ ทาพลุ ดอกไม้ไฟ แต่เป็น
ส่วนน้อยบริเวณด้านหลังของชุมชนเท่านั้น การครอบครองที่ดิน มีบุกรุกปลูกบ้านเองร้อยละ 20
เช่าบ้านร้อยละ 80 ปัญหาการไล่ที่ไม่มี ที่ดินเช่าไม่มีสัญญา สภาพทางกายภาพ ระดับที่ดินต่ำกว่าถนน
1-1/2 เมตร มีมิเตอร์น้ำและไฟเป็นของตนเอง มีท่อระบายน้ำ แต่ท่อเล็กและตัน แต่เนื่องจากเป็น
ที่สูงกว่าบริเวณใกล้เคียง น้ำจึงไม่ท่วม ปี พ.ศ.2528 พรรคประชาธิปัตย์เข้ามาทำทางเดินเท้า ต้นปี
พ.ศ.2531 พรรคกิจสังคมทำถนนซอยลาดยาง ^{๓๙}

^{๓๗} เอกสารข้อมูลชุมชนเขตบึงมพร้าวศัตรูพ่าย พ.ศ.2533, หน้า 17 .

^{๓๘} ข้อมูลจากแหล่งเดียวกัน

^{๓๙} แบบสำรวจชุมชนแออัด การเคหะแห่งชาติ, 2531, ข้อ 13.

การรวมตัวของชุมชน สำนักงาน เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย เสนอให้เป็นชุมชนเป้าหมาย ปี 2531 และได้ดำเนินการเลือกตั้งคณะกรรมการชุมชน เมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 2532 ผลคือได้ กรรมการชุมชนจำนวน 6 คน ดังรายชื่อต่อไปนี้

1. นายทุเรียน	ฟิ่งอ้น	ประธาน
2. นายอิทธิพล	อังสุผาศิตกุล	รองประธาน
3. นายสนั่น	เจริญสิทธิ์	เลขานุการ
4. นายสุวิรัตน์	สาคร	เหรัญญิก
5. นายทองศักดิ์	นภาโพธิ์ทอง	กรรมการ
6. นายสายัน	กุล เสวตต์	กรรมการ

ปัญหาของชุมชน

1. ด้านกายภาพ

- การรักษาความสะอาด
- ทางเท้าสัญจรในชุมชน
- ทางระบายน้ำ
- ไม่มีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ
- ที่พักอาศัยและการสุขาภิบาล
- ก. สภาพบ้านไม่คงทนถาวร
- ข. การจัดบ้านไม่ถูกสุขลักษณะ

2. ด้านสังคม

- คณะกรรมการชุมชนไม่มีประสิทธิภาพ
- ไม่มีการจัดตั้งกลุ่มพัฒนาทาง เศรษฐกิจ
- ไม่มีการจัดตั้งกองทุน เพื่อการพัฒนาชุมชน
- อุปกรณ์ดับเพลิง เคมีไม่เพียงพอ

3. ด้านเศรษฐกิจ

- รายได้ต่ำ
- ไม่ เป็นสมาชิกสหกรณ์

4. ด้านสุขภาพอนามัย

- ขาดการวางแผนครอบครัว และการคุมกำเนิด
- เด็กได้รับภูมิคุ้มกันโรคไม่ครบ
- เด็กขาดสารอาหาร

5. ด้านคุณภาพชีวิต

- ยาเสพติด
- การพนัน

หน่วยงานที่เข้าดำเนินการในชุมชน

- สำนักงาน เขตบึงมพร้าวศัตรูพ่าย
- สำนักสวัสดิการสังคม โดยกองสังคมสงเคราะห์
- สำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร
- พรรคการเมือง

ชุมชนดำรงรักษ์

ชุมชนดำรงรักษ์ ตั้งอยู่ถนนดำรงรักษ์ ใกล้กรมประชาสัมพันธ์ บริเวณด้านหลังตลาดวังมหานาค แขวงคลองมหานาค เขตบึงมพร้าวศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร มีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ จรดถนนดำรงรักษ์

ทิศใต้ ติดคลองมหานาค

ทิศตะวันออก ติดตลาดวังมหานาค ถนนกรุงเกษม

ทิศตะวันตก ติดตรอกขี้เถ้า ถนนดำรงรักษ์

ชุมชนดำรงรักษ์ เป็นชุมชนเก่าแก่ในเมืองที่มีผู้อยู่อาศัยหนาแน่น มีอายุประมาณ 70-80 ปี มีพื้นที่ทั้งสิ้น 9 ไร่ 1 งาน 67 ตารางวา ที่ดินเป็นของเอกชนและได้ปลูกบ้านให้เช่าประชาชนส่วนใหญ่เป็นผู้ที่อพยพมาจากต่างจังหวัดและเข้ามาอยู่อาศัยเป็นเวลานาน

ลักษณะกายภาพภายในชุมชนดำรงรักษ์ สภาพบ้านเรือนส่วนใหญ่เป็นห้องแถวครึ่งตึกครึ่งไม้เก่าแก่ ซึ่งมีอายุประมาณ 50-70 ปี อยู่ในสภาพดี บริเวณที่มีสภาพแออัดมากคือ บริเวณ

ตลาดเก่า (หลังตลาดวังมทานาค) ซึ่งดัดแปลงปลูกสร้าง เป็นที่อยู่อาศัยอยู่กันอย่างหนาแน่นและแออัด รวมทั้งบริเวณริมคลองมทานาค

ทางเดินเท้าภายในชุมชน เป็นคอนกรีต เชื่อมติดต่อกันทั้งชุมชน อยู่ในสภาพชำรุด แม้จะพบว่าบางส่วนได้รับการซ่อมแซมโดยประชาชนในชุมชนก็ตาม และในชุมชนมีท่อระบายน้ำ เชื่อมติดต่อกันทั้งชุมชน ซึ่งสร้างมานานมีสภาพชำรุดและมีขนาดเล็กจึงมีปัญหา เรื่องการระบายน้ำบ้างพอสมควร

สภาพแวดล้อมภายในชุมชนมีรายละเอียดดังนี้

1. การเก็บขยะมูลฝอยในบริเวณชุมชนนี้ใช้บริการเก็บขยะของกรุงเทพมหานคร ระบบระบายน้ำมีอยู่ร้อยละ 90 มีท่อระบายน้ำลงท่อน้ำสาธารณะ และกรณีบ้านริมคลองจะระบายน้ำลงในคลองมทานาค
2. น้ำดื่มน้ำใช้ มีระบบน้ำประปาใช้กว่า 90% และมีมิเตอร์เป็นของตนเอง มีผู้ซื้อน้ำจากบ้านอื่นใช้บ้าง แต่มีเป็นส่วนน้อย
3. การไฟฟ้า ส่วนใหญ่มีมิเตอร์ไฟฟ้าเป็นของตนเอง และมีไฟฟ้าตามทางเดินสาธารณะ ส่วนบริเวณบ้านแถวไม้ด้านหลังของชุมชนไม่มีไฟฟ้าตามทางเดิน
4. การป้องกันอัคคีภัยภายในชุมชน มีถังดับเพลิงติดตั้งตามจุดต่างๆ เพื่อป้องกันไฟไหม้ซึ่งได้จากการเสียดสีร่วมกันของชาวชุมชน และจากพรุคการเมือง

ประชากรส่วนใหญ่จะเป็นผู้อพยพมาจากต่างจังหวัด เข้ามาหางานทำและตั้งหลักแหล่งอยู่ที่ มีจำนวน 933 คน ชาย 373 คน หญิง 560 คน มี 176 ครอบครัว การศึกษาส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา รองลงมาคือระดับมัธยมศึกษา อาชีพส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป รองลงมาคืออาชีพส่วนตัว ซึ่งจะเป็นอาชีพค้าขาย การรวมกลุ่มของประชาชนมีคณะกรรมการชุมชนจำนวน 12 คน ดังรายชื่อดังนี้

1. นายเอก	จิ่งเลิศศิริ	ประธานชุมชน
2. นายก๊กกวง	แช่ฮึ้ง	รองประธานชุมชน
3. นางบุปผา	กรียักษร	เลขานุการ
4. นายอรรถวิทย์	ชีวศาสตร์กุล	เหรัญญิก
5. นายประมุข	ธนาบุญวัฒน์	ปฏิคม
6. นายประเสริฐ	กาญจนมยา	หัวหน้าฝ่ายรักษาความปลอดภัย

7. นางบังอร	กาญจนมยา	หัวหน้าฝ่ายวิชาความสะอาด
8. นายสืบ	พึงสุภา	กรรมการ
9. นายสารรอด	สระอุบล	กรรมการ
10. นายชูบ	เจิมจำนงค์	กรรมการ
11. นายสง	พรหมพิชัย	กรรมการ
12. นายสุพจน์	วณิชย์พรรค	กรรมการ *

(3) เขตปทุมวัน ⁴⁰

เมื่อสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ท้องที่เขตปทุมวันยังมีลักษณะเป็นทุ่งนา เป็นท้องที่ชนบท ชานเมือง มีการคมนาคมไปมาหาสู่กันได้เพียงทางเดียวคือทางเรือ โดยมีคลองแสนแสบเป็นเส้นทางคมนาคมเชื่อมโยงกับคลองผดุงกรุงเกษม รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 4 ได้ทรงเสด็จฯ ประพาสบริเวณนี้ และเมื่อทรงทอดพระเนตรเห็นว่าบริเวณคลองแสนแสบด้านทิศตะวันออกซึ่งเป็นเขตนาดวง มีบัวพันธุ์ไทยขึ้นตามหนองบึงอยู่ทั่วไป จึงทรงมีพระราชประสงค์ให้จัดทำเป็นสระบัวชานกรุงไว้สำหรับประทับพักผ่อนในฤดูน้ำหลาก และทุกครั้งที่มาประทับพักผ่อนก็ทรงนิมนต์พระสงฆ์มารับนิทานโดยสม่ำเสมอ ต่อมาจึงได้ทรงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระอารามหลวงขึ้น พระราชทานนามว่า "วัดปทุมวนาราม" ซึ่งมีความหมายว่า "ป่าน้ำ" บริเวณดังกล่าวนี้จึงมีชื่อเรียกว่า "ตำบลปทุมวัน" ซึ่งได้แก่บริเวณวัดปทุมวนารามและพื้นที่ใกล้เคียง

ในปี พ.ศ. 2458 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว กรมพระนครบาล ได้ประกาศจัดตั้งอำเภอปทุมวันขึ้น โดยระยะแรกให้ใช้ที่ว่าการอำเภอสามแยก ซึ่งตั้งอยู่มุมถนนทรงวาดเป็นที่ทำการอำเภอ จนปี พ.ศ. 2459 จึงได้จัดตั้งที่ว่าการอำเภอปทุมวันขึ้น โดยมีที่ทำการอยู่ที่มุมสี่แยกปทุมวัน ระยะต่อมาพื้นที่อำเภอปทุมวันมีความเจริญมากขึ้น มีประชาชนอพยพเข้ามาอยู่อาศัยและประกอบอาชีพจำนวนมาก จนก่อให้เกิดปัญหาในด้านปกครอง และการให้บริการ

* เอกสารข้อมูลงานส่งเสริมและพัฒนาชุมชน สำนักงานเขตป้อมปราบศัตรูพ่าย 2534, หน้า 1-3. (อัคราเนา)

⁴⁰ โปรดดูรายละเอียดจาก เอกสารข้อมูลจากสำนักงานเขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร. (อัคราเนา)

ประชาชนมากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาด้านการจราจร ความเป็นระเบียบเรียบร้อย และเมื่ออาคารที่ว่าการอำเภอเดิมชำรุดทรุดโทรมลงมา จึงได้มีการย้ายที่ว่าการอำเภอดังอยู่ในที่ดินของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปี พ.ศ. 2506 ซึ่งก็คือที่ตั้งสำนักงานเขตในปัจจุบัน

สภาพพื้นที่โดยทั่วไปของเขตปทุมวันในปัจจุบัน เป็นลักษณะที่ราบลุ่มฝั่งแม่น้ำ มีพื้นที่ประมาณ 8.32 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 5,200 ไร่ มีอาณาเขตติดต่อกับส่วนอื่นๆ ของกรุงเทพมหานครดังนี้ คือ

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ เขตพญาไท โดยมีคลองแสนแสบเป็นแนวเขต
ทิศใต้	ติดต่อกับ เขตบางรักและ เขตยานนาวา มีถนนพระรามที่ 4 เป็นแนวเขต
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ เขตพระโขนง โดยมีทางรถไฟชองนนทบุรีเป็นแนวเขต
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย โดยมีคลองผดุงกรุงเกษมเป็นแนวเขต

เขตปทุมวันแบ่งการปกครองเป็น 4 แขวงดังนี้ คือแขวงปทุมวัน, รongเมือง, วังใหม่ และลุมพินี มีประชากรหนาแน่นโดยเฉลี่ยประมาณ 14,000 คนต่อตารางกิโลเมตร⁴¹ ซึ่งนับว่ามีความหนาแน่นของประชากรมากเขตหนึ่งของกรุงเทพมหานคร มีประชากร 146,499 คน จำนวนบ้าน 26,840 หลังคาเรือน ครอบครัว 39,977 ครอบครัว⁴²

เขตปทุมวัน นับเป็นอำเภอหนึ่งในแปดอำเภอชั้นในของจังหวัดพระนครในช่วงปี พ.ศ. 2474 * ก่อนจะมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 และปัจจุบันเขตปทุมวันก็ยังเป็นอำเภอขนาดใหญ่ เป็นศูนย์กลางของความเจริญเขตหนึ่งของกรุงเทพมหานคร

ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁴¹ สำนักนโยบายและแผน กรุงเทพมหานคร, กรุงเทพมหานคร 2527 (กรุงเทพฯ : ไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์, 2527), หน้า 44.

⁴² สำนักปลัดกรุงเทพมหานคร, กองผังเมือง, แผนที่แสดงการปกครอง 36 เขต 31 ธันวาคม 2531.

* อีก 7 อำเภอชั้นใน ได้แก่ อำเภอพระนคร อำเภอนางตั้ง อำเภอคูสิด อำเภอสัมพันธวงศ์ อำเภอป้อมปราบศัตรูพ่าย อำเภอบางรัก และอำเภอบ้านพระวายุ.

ประชาชนที่มีอยู่หนาแน่นในเขตปทุมวันนั้น มีหลายเชื้อชาติ ศาสนา และรวมทั้งชาวต่างประเทศที่ไม่มีสัญชาติไทยด้วย นอกจากกลุ่มคนที่อยู่อาศัยกันมานานตั้งแต่สมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์แล้ว ยังมีผู้อพยพมาจากทุกภูมิภาคของประเทศเพื่อเข้ามาประกอบอาชีพ เพื่อเข้ามาศึกษาต่อ และอพยพเข้ามาเพราะสาเหตุอื่น ๆ อีกเป็นจำนวนมาก ซึ่งชาวต่างจังหวัดส่วนหนึ่งได้เข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชนแออัดต่างๆ ซึ่งจะได้ศึกษาถึงในแต่ละชุมชนในหัวข้อต่อไป

ปัญหาสำคัญของ เขตปทุมวันก็มีลักษณะเหมือนอีกหลาย เขตการปกครองของกรุงเทพมหานคร คือปัญหาความแออัดของประชาชน, ปัญหาการจราจร, ปัญหาจากมลภาวะ, ปัญหาอาชญากรรม, ปัญหาการกำจัดขยะมูลฝอย, ตลอดจนปัญหาทางสังคมอื่น รวมทั้งปัญหาเฉพาะของชุมชนแออัดซึ่งมีอยู่ถึง 11 แห่งด้วย

ชุมชนแออัดในเขตปทุมวันทั้ง 11 แห่งประกอบด้วย ชุมชนพัฒนาบ่อนไก่, ชุมชนสุขซอยต้นสน, ชุมชนบ่อนไก่ซอย 3, ชุมชนซอยโพล, ชุมชนซอยพระเจน, ชุมชนซอยร่วมฤดี, ชุมชนตรอกสลักหิน, ชุมชนบ้านศรีวัด, ชุมชนจรัสเมือง, ชุมชนซอยวัดบรมนิวาส, ชุมชนหลังวัดปทุมวนาราม ซึ่งแต่ละชุมชนก็มีส่วนประกอบ ลักษณะสำคัญ และปัญหาเฉพาะแตกต่างกัน ดังจะได้ศึกษาในรายละเอียดในกรณีศึกษา 6 ชุมชนแออัดดังนี้

ชุมชนพัฒนาบ่อนไก่

ชุมชนแออัดพัฒนาบ่อนไก่ เป็นชุมชนบุกรุก อยู่ในที่ดินของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ และมีพื้นที่ประมาณ 4 ไร่ ประชากรราว 2,000 คน จำนวนบ้านประมาณ 425 ครอบครัว ตั้งอยู่ส่วนที่ติดกับที่ว่างหน้าอาคารแฟลตเคหะชุมชนบ่อนไก่ กับอาคารพาณิชย์ของบริษัทชลบุรีทรัสต์ ถนนพระราม 4 พื้นที่ชุมชนเป็นแนวยาวรูปสี่เหลี่ยมคางหมู และเป็นชุมชนที่เป็นศูนย์รวมที่ตั้งของศูนย์รวมพัฒนาชุมชน [United Slums Development Association (USDA)] ซึ่งมีสมาชิกอยู่ทั้งสิ้น 42 ชุมชนแออัด เดิมที่ดินตั้งแต่ถนนพระราม 4 และเคหะชุมชนบ่อนไก่ เป็นที่ดินแปลงเดียวกัน บริเวณด้านหน้าเป็นที่ดินว่างเปล่า มีบ้านเรือนประมาณ 4-7 หลังคาเรือน ด้านหลังมีสภาพเป็นแหล่งเสื่อมโทรมขนาดใหญ่ มีบ้านเรือนตั้งอยู่ประมาณ 1,500 ครอบครัว มีประชากรประมาณ 12,000 คน ต่อมาสำนักงานปรับปรุงแหล่งชุมชนเทศบาลนครกรุงเทพฯ ได้ดำเนินการปรับปรุงพื้นที่ดังกล่าว โดยติดต่อขอเช่าที่ดินด้านหลัง จากสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ รื้อย้ายชาวชุมชน แล้วสร้างแฟลตขึ้นทดแทน ต่อมาได้มีการโอนงานดังกล่าวให้การเคหะแห่งชาติ การเคหะแห่งชาติจึงได้เข้าดำเนินการตั้งแต่ปี 2519 เป็นต้นมา จึงแบ่งพื้นที่เป็น

2 ส่วนคือ ส่วนที่เป็นเคหะชุมชนบ่อนไก่ ซึ่งการเคหะแห่งชาติเช่าจากทรัพย์สินฯ ประกอบด้วย อาคารแฟลตเช่าและอาคารชุดเช่าชื่อ, ที่ดินให้เช่าจำนวน 55 แปลง, พื้นที่สนามถนนบริเวณโครงการ, ที่ว่าง⁴³ เป็นที่ที่ได้รับการพัฒนาแล้ว กับส่วนที่ดินบริเวณด้านหน้าซึ่งการเคหะแห่งชาติมิได้เช่าเพื่อทำการปรับปรุงนั้น เป็นที่ซึ่งพระยวราเดชเช่าไว้ แต่เนื่องจากไม่มีการใช้ที่ดินดังกล่าวอย่างจริงจัง จึงเกิดการปล่อยปละละเลย มีผู้บุกรุกเข้ามาก่อสร้างบ้านเรือนอยู่ ได้แก่ ผู้ที่มาจากการเล่นหรือการก่อสร้างแฟลตของการเคหะแห่งชาติ ผู้มีสิทธิอยู่อาศัยบนแฟลตแต่เช่าลงมา โดยอ้างว่าไม่สามารถจ่ายเงินค่าเช่าได้ ผู้ถูกไล่หรือจากบริเวณอื่นฯ เช่น พระโขนง, บางขุนเทียน, คลองเตย และผู้ที่อพยพมาจากต่างจังหวัด หลังจากปี 2523 สัญญาเช่าที่ดินสิ้นสุดลง สำนักงานทรัพย์สินฯ จึงประกาศหาผู้เช่าใหม่โดยการเปิดประมูล ปรากฏว่า บริษัทชลบุรีทรัสต์ ประมูลได้ และได้ส่งตัวแทนมาเจรจากับผู้นำชาวบ้านให้หรือย้ายไปโดยจะจ่ายเงินให้ แต่ชาวบ้านไม่ยินยอม มีการจับกุมผู้นำชาวบ้าน และชาวบ้านได้ติดต่อขอความร่วมมือจากพลเอกอาทิตย์ กำลังเอก จึงมีการเจรจาร่วมกัน ผลคือให้ประวิงเวลาไล่หรือไปได้ระยะหนึ่ง ต่อมาในปี พ.ศ.2526 มีการขับไล่ อีก ผู้นำชุมชนและชาวบ้านได้รวมตัวเข้าพบผู้ว่าการการเคหะแห่งชาติ ในขณะนั้นได้แก่ นายดำรง ลัทธิพิพัฒน์ และได้รับการเสนอแนะไปอยู่ชุมชนสร้างใหม่ของการเคหะฯ ที่โครงการทุ่งสองห้อง, ลาดกระบัง, ธนบุรี-ปากท่อ แต่ชาวบ้านไม่ยอมย้ายไปอยู่ในโครงการดังกล่าว จนกระทั่งเมื่อวันที่ 2 มกราคม 2530 ผู้นำชุมชนและชาวบ้านยื่นหนังสือขอความอนุเคราะห์ให้การเคหะแห่งชาติเป็นตัวกลาง ในการประสานงานกับสำนักงานทรัพย์สินฯ และบริษัทชลบุรีทรัสต์ ขอเช่าที่ดินหรือเช่าชื่อเพื่อการอยู่อาศัยให้ถูกต้องตามกฎหมายต่อไป แต่ผลไม่มีความคืบหน้าประการใด

ปัจจุบันการบุกรุกได้ขยายตัวกว้างขวาง กลายเป็นชุมชนขนาดใหญ่ สภาพบ้านเรือนอาศัยกันอยู่อย่างหนาแน่น แบ่งห้องให้ผู้ยืมเช่า ชาวบ้านส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพรับจ้างและค้าขายทั่วไป ไม่มีเวลาที่จะเลี้ยงดูลูก จึงนำไปฝากเลี้ยงที่ศูนย์เด็กก่อนวัยเรียน ซึ่งมีมูลนิธิดวงประทีป, มูลนิธิศุภนิมิตฯ ให้การช่วยเหลือโครงการนี้

⁴³ การเคหะแห่งชาติ, คู่มือประวัติชุมชนบ่อนไก่. ไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์, ปีที่พิมพ์, หน้า 11-14.

บริเวณที่ดินดังกล่าวจะต้องถูกเวนคืน เพราะอยู่ในรัศมีของการทำโครงการรถไฟ ลอยฟ้าของการทางพิเศษแห่งประเทศไทย⁴⁴ ปัญหาการไล่ที่ยังไม่มีข่าวที่แน่นอน ขึ้นอยู่กับโครงการว่าจะเริ่มดำเนินการเมื่อใด⁴⁵ สภาพการรวมกลุ่มกิจกรรมของชาวบ้านและกิจกรรมการเคลื่อนไหว มีการรวมตัวกันอย่างไม่เป็นทางการ ตั้งแต่ปี 2522 โดยการจัดตั้งคณะกรรมการขึ้นมาทำงานพัฒนาชุมชน จนกระทั่งปลายปี 2523-2524 ได้ติดต่อพรรคการเมืองหนึ่ง ได้รับคำแนะนำให้จัดตั้งคณะกรรมการชุมชนขึ้นอย่างเป็นทางการเพื่อแก้ไขปัญหาชุมชน และพัฒนาด้านต่างๆ ที่จำเป็น มีการลงคะแนนเลือกตั้ง หน่วยงานการเมือง และหน่วยงานท้องถิ่นมาเป็นลัทธิพยาน ตั้งแต่ปี 2527 เป็นต้นมา มีการเลือกคณะกรรมการใหม่ทุกปี จนกระทั่งเมื่อประมาณเดือนมกราคม พ.ศ.2533 ผู้นำชุมชนได้ขอความร่วมมือมายังสำนักงานเขตปทุมวัน เพื่อให้มาดำเนินการเลือกตั้งและเป็นลัทธิพยาน ในระหว่างดำเนินการนั้นผู้นำชุมชนได้แบ่งออกเป็นกลุ่ม มีการชกต่อยทะเลาะวิวาท เรื่องถึงสถานีตำรวจนครบาลลุมพินี และได้ประกันตัวออกมาในที่สุด สำนักงานเขตปทุมวันได้ขยายเวลาเลือกตั้งออกไปอีก 3 เดือน ผลปรากฏว่ามีผู้สมัครเข้ารับการเลือกตั้งในครั้งนี้เพียง 14 คน ซึ่งไม่เกินจำนวนกรรมการชุมชนที่จะมีได้ จำนวน 15 คน จึงให้ถือว่าผู้สมัครเข้ารับการเลือกตั้งครั้งนี้ได้รับเลือกตั้งเป็นกรรมการชุมชนพัฒนาบ่อนไก่ ในปัจจุบันได้ประกาศแต่งตั้งคณะกรรมการชุมชน เมื่อวันที่ กรกฎาคม 2533 มีคณะกรรมการชุมชน จำนวน 14 คน ดังรายชื่อต่อไปนี้

1. นายแสวง	เดชผิว	ประธาน
2. นายอาพล	ทองสุทธิ	รองประธาน คนที่ 1
3. นายสง่า	พุ่มมะลิ	รองประธาน คนที่ 2
4. นายสุรสิทธิ์	พิราช	เลขานุการ
5. นายมงกฎ	น้อยเทศ	เหรัญญิก
6. นายสมบูรณ์	ปัดชา	นายทะเบียน

⁴⁴ นางสาวไทรงาม แก้วสถิตย์, นางกรแก้ว ไกรเพ็ชร. "สรุปผลโครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการแก้ไขปัญหามลพิษชุมชนบวรพัฒนาบ่อนไก่" ศูนย์วิชาการที่อยู่อาศัยและการตั้งถิ่นฐานมนุษย์ การเคหะแห่งชาติ กระทรวงมหาดไทย, 2532, หน้า 9.

⁴⁵ โปรดดูรายละเอียดจากเอกสารแบบสำรวจชุมชนแออัด งานส่งเสริมและพัฒนาชุมชน สำนักงานเขตปทุมวัน, 2532. (อัดสำเนา)

7.	นายตั้งวาลย์	บุญส่ง	ปฏิคม
8.	นายสวัสดิ์	ยอดหวาย	ประชาสัมพันธ์
9.	นายณรงค์	คำจันทิก	หัวหน้าฝ่ายส่งเสริมกีฬา
10.	นายสิมมา	นนทศิลา	หัวหน้าฝ่ายรักษาความสะอาด
11.	นายสมชาย	จันทร์รินทร์	หัวหน้าฝ่ายรักษาความสะอาด
12.	นายชามิน	บินชามิน	หัวหน้าฝ่ายรักษาความสะอาด
13.	นายโกวิท	เดชผิว	หัวหน้าฝ่ายรักษาความปลอดภัย
14.	นายทอง	อบมะลิ	หัวหน้าฝ่ายการศึกษาและวัฒนธรรม

สำหรับหน่วยงานรัฐบาลและองค์กร เอกชนที่ เคยให้ความช่วยเหลือชุมชน

1. สำนักงาน เขตปทุมวัน
2. มหาวิทยาลัยมหิดล
3. ทบวงมหาวิทยาลัย
4. กองสังคมสงเคราะห์ กรุงเทพมหานคร
5. ศูนย์สาธารณสุขบ่อนไก่ (ศูนย์ฯ 16)
6. พรรคการเมืองต่างๆ
7. มูลนิธิดวงประทีป
8. กลุ่มชุมชนสัมพันธ์
9. ศูนย์พัฒนาบุคคล
10. มูลนิธิ เพื่อการพัฒนาบ้าน (เจ. ร. ช.)
11. มูลนิธิศุภนิมิต
12. มูลนิธิพัฒนาที่อยู่อาศัย
13. มูลนิธิคริสเตียนสัมพันธ์แห่งประเทศไทย

ฯลฯ

สภาพความเป็นอยู่ทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ ผู้อยู่อาศัยในชุมชนแออัดพัฒนาบ่อนไก่ เป็นผู้อพยพมาจากที่ต่างๆ ส่วนใหญ่มาจากบริเวณภาคกลางและหลายครอบครัว มีประสบการณ์จากการถูกไล่หรือที่อยู่อาศัยมาก่อน ครอบครัวต่างๆ ทั้งประเภทเจ้าของบ้าน และประเภทบ้านเช่า เป็น

ครอบครัวที่มีผู้ประกอบอาชีพหาเลี้ยงครอบครัวทุกบ้าน ผู้อยู่อาศัยส่วนใหญ่มีอาชีพใช้แรงงานประเภทต่าง ๆ รองลงมาคือ อาชีพค้าขาย โดยมีรายได้รวมของครอบครัวอัตราสูงสุดอยู่ในเกณฑ์ 6,001 - 10,000 บาท/เดือน และรายได้ของหัวหน้าครอบครัวอัตราสูงสุดอยู่ในเกณฑ์ 2,001 - 2,500 บาท/เดือน และอัตราต่ำสุดอยู่ในเกณฑ์ 201 - 500 บาท/เดือน สำหรับผู้มีรายได้ประจำ ⁴⁶

สำหรับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ นั้น แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทคือ กิจกรรมภายในชุมชน ได้แก่ การทำความสะอาด, โครงการรับเลี้ยงเด็กกำพร้าเรียน, โครงการเลือกผู้นำชุมชน, การอบรมสัมมนาเรื่องต่างๆ จากหน่วยงานภาครัฐบาลและเอกชน, การพัฒนาซ่อมแซมทางเดินเท้า, การติดตั้งระบบน้ำประปาภายในบ้าน ส่วนกิจกรรมภายนอกชุมชน ได้แก่ การวิ่งการกุศลหารายได้เข้าสมทบทุนกองกลางศูนย์, การเดินขบวนเรียกร้องสิทธิด้านการอยู่อาศัยตามเหตุการ์ณต่างๆ, การไปดูงานด้านพัฒนาชุมชนแออัดที่ประเทศเกาหลี, เผยแพร่ความรู้ความเข้าใจข่าวสารในเรื่องที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อย กรณีการไร้ที่อยู่ เช่น การถูกไล่ที่, เวรคืนที่ดิน, การทำบุญร่วมกับชุมชนอื่นๆ ซึ่งเป็นสมาชิกของศูนย์ฯ ในรูปการเงินและแรงงาน, การอบรมความรู้เรื่องสถานการณ์ที่อยู่อาศัย สำหรับกิจกรรมที่เกี่ยวกับการเมือง เช่น การณรงค์ช่วยกันในการเลือกตั้งสมาชิกสภาเขตปทุมวัน ซึ่งคุณสังวาลย์ บุญส่ง ได้ลงสมัครเป็นสมาชิกพรรคกิจสังคม, การร่วมเดินขบวนเพื่อเรียกร้องต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย กรณีการโอนเงิน 250 ล้านบาทแก้ปัญหาที่อยู่อาศัยของชาวสลัม เมื่อวันที่ 21 กันยายน 2533

ปัญหาของชุมชน -เรียงลำดับความสำคัญดังนี้ คือ การไล่ที่, ยาเสพติด, ⁴⁷ กะเทย, น้ำท่วมขัง

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁴⁶ ไทรวงาม แก้วสกลดิษฐ์ และกรแก้ว ไกรเพชร. "สรุปผลโครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการแก้ไขปัญหามุมชนบุกรุกพัฒนาบ่อนไก่" หน้า 11-12.

⁴⁷ ตระเวนกรุง เดลินิวส์. 2 พฤษภาคม 2533.

ชุมชนชอยร่วมฤดี

ชุมชนชอยร่วมฤดี ตั้งอยู่ในที่ดินของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ มีพื้นที่
ประมาณ 5-6 ไร่ ประชากรราว 1,000 คน บ้านเรือน 117 หลัง จำนวนประมาณ 160 ครอบครัว⁴⁸
ตั้งอยู่ในชอยร่วมฤดี ริมคลองไผ่สิงโต มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ	ติดกับโบสถ์และโรงเรียนพระมหาไถ่ ชอยร่วมฤดี
ทิศตะวันออก	ติดกับทางด่วนสายดินแดง-ท่าเรือ
ทิศใต้	ติดกับคลองไผ่สิงโต ตรงข้ามชุมชนชอยไผ่ไธ
ทิศตะวันตก	ออกสู่ถนนวิบูลย์ ตรงข้ามสวนลุมพินี

พื้นที่ชุมชน เป็นแนวยาวรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ประชาชนส่วนใหญ่จบการศึกษาก่อนจบชั้น
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ชั้นอาชีวศึกษาและอุดมศึกษาเป็นส่วนใหญ่ การประกอบอาชีพส่วนใหญ่รับจ้าง
รองลงมาอาชีพส่วนตัว และค้าขาย รับราชการและทำงานรัฐวิสาหกิจ มีประมาณร้อยละ 19 ศาสนา
นับถือศาสนาพุทธ เป็นส่วนใหญ่ รองลงมาเป็นศาสนาอิสลาม ไม่มีปัญหาการไร้ชื่อ

สภาพบริเวณชุมชน ส่วนหนึ่งเป็นบ้านที่มั่นคงถาวร เป็นสัดส่วนมีรั้วกำหนดขอบเขต
ชัดเจน อีกส่วนหนึ่งจึงมีลักษณะแออัด ปกคลุมติดกัน แต่สภาพแวดล้อมก็ไม่ถือว่าเสื่อมโทรมนัก ที่ดิน
บริเวณดังกล่าว สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์อนุญาตให้เช่าทำการปลูกสร้างที่พักอาศัย โดย
เริ่มมีการเข้าไปก่อสร้างบ้านเรือน ประมาณปี พ.ศ.2485 และเริ่มมีบ้านเรือนมากขึ้นในปี พ.ศ.
2500 เคยเกิดอัคคีภัยครั้งใหญ่เมื่อปี พ.ศ.2519 บ้านเรือนเสียหายประมาณ 30 หลัง แต่ก็ได้มีการ
การก่อสร้างขึ้นใหม่ทดแทน และต่อมามีการก่อตั้งเป็นชุมชนถาวร ในปี พ.ศ.2530 โดยการดำเนินการ
ของนายสนธยา เพ็งผล, นายจำเนียร แก้วอินหิน, นางวิไล คงพรหม, นางทองดี คำเดชา
พรรคประชาธิปัตย์ร่วมกับมหาวิทยาลัยมหิดล และได้รับความเห็นชอบจากประชาชนในชุมชน จัดตั้ง
คณะกรรมการขึ้น เพื่อเป็นตัวแทนในการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน
ประชาชนมีความสนใจทางการเมืองมากพอสมควร เพราะว่ามีนักการเมืองและพรรคการเมืองเข้าไป
ไปหาเสียง พบปะกับประชาชน และดำเนินการช่วยเหลือในด้านต่างๆ อยู่อย่างสม่ำเสมอ เช่น

⁴⁸ โปรดดูรายละเอียดจากแบบสำรวจชุมชนแออัด งานส่งเสริมและพัฒนาชุมชน สำนักงาน
เขตปทุมวัน, 2533. (อัดสำเนา)

หน่วยแพทย์เคลื่อนที่, สนับสนุนโต๊ะม้าหินตั้งตามชุมชน 10 ชุด, เงินสนับสนุน ฯลฯ ทำให้ประชาชน มีความตื่นตัวทางด้านการเมือง งบประมาณที่ใช้ในการพัฒนามี

1. งบกลางของกรุงเทพมหานคร สำหรับปรับปรุงชุมชนแออัดในแต่ละปี
ปีงบประมาณ 2533 มี

1.1 วัสดุ งบประมาณ ด้งขยะ สายลำโพง

1.2 ครุภัณฑ์ เช่น เครื่องพิมพ์ดีดภาษาไทย, เครื่องดับเพลิง, เครื่องตัดหญ้า, ลำโพง เป็นต้น

2. งบประมาณสำหรับพัฒนาชนบทและชุมชนตามข้อเสนอของ ส.ส.

3. เครื่องกีฬาจากการเคหะแห่งชาติ

4. เครื่องดับเพลิงจากโครงการพัฒนาชุมชน เขตเมือง

5. เครื่องดับเพลิงจากนักรการเมือง

6. ม้าหินจากพรรคกิจสังคม

เป็นต้น

ปี พ.ศ.2532 สำนักงานเขตปทุมวันจึงได้ประสานงานกับผู้นำชุมชน เพื่อดำเนินการเลือกตั้งคณะกรรมการชุมชนให้ถูกต้องและเป็นไปตามระเบียบกรุงเทพมหานครว่าด้วยกรรมการชุมชน พ.ศ.2528 และได้จัดให้มีการเลือกตั้งขึ้นในวันอาทิตย์ที่ 30 กรกฎาคม 2532 มีผู้สมัครเข้ารับการเลือกตั้ง 10 คน ในขณะที่มีกรรมการได้ 9 คน ผลการเลือกตั้ง ได้คณะกรรมการชุมชนจำนวน 9 คน * ดังนี้คือ

1. นายเนียน	แก้วจันทน์	ประธาน
2. นายอารินทร์	คำเดชา	รองประธาน
3. นายสุวรรณ	เพ่งผล	เลขานุการ
4. นายสังเวียน	แย้มพรรณราย	เหรัญญิก
5. นายสมชาย	บดินดาภิ	นายทะเบียน

* ประกาศกรุงเทพมหานคร เรื่องแต่งตั้งคณะกรรมการชุมชนขอร่วมฤดี ลงวันที่ 24 สิงหาคม 2532

6. นายวิเชียร	ศรีสืบศิลป์	ปฏิคม
7. นางสัมฤทธิ์	จันทร์กลัด	หัวหน้าฝ่ายประชาสัมพันธ์
8. นางเปี้ยก	รัตนรอดกิจ	หัวหน้าฝ่ายสาธารณสุข
9. นายกาเซ็ม	บินดาปี	กรรมการ

ส่วนบุคคลที่ไม่ได้รับการเลือกตั้งนั้น ได้แก่ นายสนธยา พงษ์ผล ซึ่งเป็นหนึ่งในคณะผู้เข้าร่วมตัวประสานงานจัดตั้งให้บริเวณนี้เป็นชุมชนถาวร เนื่องจากมีการออกโผยให้ประชาชนไม่เลือก และ เป็นผู้นำฝ่ายตรงข้ามกับนายเนียนฯ จึงได้รวมกลุ่มกันใหม่ ตั้งเป็น "กลุ่มพัฒนาขอยร่วมฤดี" เพื่อดำเนินกิจกรรมแข่งกับคณะกรรมการชุมชน

นอกจากนี้ คณะกรรมการชุมชนได้เห็นพ้องต้องกันให้แต่งตั้ง นายกิตติ พิพัฒนสุนทรชาติ เป็นที่ปรึกษาของคณะกรรมการชุมชน

ในระหว่างนั้น มีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร, สมาชิกสภากรุงเทพมหานคร และสมาชิกสภาเขต คณะกรรมการชุดนี้เกิดความขัดแย้งกันในความคิดเห็น เหตุผลประการหนึ่งคือ ความนิยม-การสนับสนุนพรรคการเมืองที่แตกต่างกัน กรรมการส่วนหนึ่งจึงไปรวมกับพวกที่จัดตั้งกลุ่มพัฒนาขอยร่วมฤดี นายกาเซ็มฯ ได้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาเขต (ส.ข.) ในนามของพรรคกิจสังคม และได้รับความสนับสนุนจากพรรคในการหาเสียง⁴⁹ คณะกรรมการบางคนและที่ปรึกษา สนับสนุนพรรคหลังธรรม บางส่วนสนับสนุนพรรคประชาธิปไตย ทำให้มีการแตกแยกกัน ในที่สุด กรรมการส่วนหนึ่งโดยการนำของนายเนียนฯ ต้องการให้มีการเลือกตั้งใหม่ และได้ขอลาออกไปจำนวน 6 คน จากกรรมการทั้งหมด 9 คน ดังรายชื่อต่อไปนี้

1. นายเนียน	แก้วนหิน	ประธาน
2. นายอรินทร์	คำเดชา	รองประธาน
3. นายสิงเวียน	แย้มพรรณราย	เหรัญญิก
4. นายกาเซ็ม	บินดาปี	กรรมการ
5. นางสัมฤทธิ์	จันทร์กลัด	หัวหน้าฝ่ายประชาสัมพันธ์
6. นางเปี้ยก	รัตนรอดกิจ	หัวหน้าฝ่ายสาธารณสุข

⁴⁹ สัมภาษณ์ วนิดา ดิษริยะกุล นักพัฒนาชุมชน 3 งานส่งเสริมและพัฒนาชุมชน สำนักงานเขตปทุมวัน, 4 กันยายน 2533.

สำนักงานเขตปทุมวัน จึงได้จัดให้มีการเลือกตั้งซ่อมขึ้น ในวันที่ 24 มิถุนายน 2533
ปรากฏว่ามีผู้สมัคร 11 คน และผลการเลือกตั้งซ่อมได้คณะกรรมการชุดใหม่ ดังรายชื่อต่อไปนี้

1. นายอารินทร์	คำเดชา	ประธาน
2. นายสุวรรณ	เพ็งผล	รองประธาน และหัวหน้าฝ่ายสวัสดิการ และสังคม
3. นายรังสรรค์	เพชรสงวนศรี	รองประธาน และหัวหน้าฝ่ายกิจกรรม พิเศษ
4. นายสนธยา	เพ็งผล	เลขานุการ และหัวหน้าฝ่ายจัดหารายได้
5. นายอภิไท	อ่อนลาหยอง	ผู้ช่วยเลขานุการ และหัวหน้าฝ่ายพัสดุ
6. นายสุรัชย์	ตัมทอง	เหรัญญิก และหัวหน้าฝ่ายกีฬา
7. นายสมชาย	บิณฑาปี	นายทะเบียน และหัวหน้าฝ่ายรักษา ความปลอดภัย
8. นายวิเชียร	ศรีสืบศิลป์	ปฏิคม และหัวหน้าฝ่ายพัฒนาอาชีพ
9. นางบังอร	เล็งสาธู	หัวหน้าฝ่ายประชาสัมพันธ์และอนามัย

ทั้งนี้ โดยมีนายกิตติ พิพัฒน์สุนทรชาติ เป็นที่ปรึกษาคณะกรรมการชุมชน และให้
กรรมการทั้ง 9 คน เป็นกรรมการฝ่ายรักษาความสะอาดชุมชน

หน่วยงานที่เข้าไปดำเนินการให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชน ได้แก่

- สำนักงาน เขตปทุมวัน
- มหาวิทยาลัยมหิดล
- พรรคการเมืองต่างๆ
- สโมสรโรตารีสุขุมวิท
- ตำรวจชุมชนสัมพันธ์ สถานีตำรวจนครบาลลุมพินี

โครงการและกิจกรรมการพัฒนา

- หน่วยแพทย์เคลื่อนที่
- การก่อสร้างสะพานข้ามคลองไผ่สิงโต
- การซ่อมสะพานที่ชำรุด

- การก่อสร้าง เขื่อนริมคลองไผ่สิงโต
- การอบรมอาสาสมัครสาธารณสุข
- การอบรมกรรมการและอาสาพัฒนาชุมชน
- การฝึกอบรมตำรวจบ้าน
- เขตเคลื่อนที่
- การแข่งขันกีฬาชุมชน
- จำหน่ายสินค้าราคาถูก
- การรณรงค์ให้ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้งกรรมการชุมชน

ชุมชนตรอกสลักหิน

อยู่บริเวณถนนรองเมือง แขวงรองเมือง เขตปทุมวัน สถานที่ตั้งตรอกสลักหินไป
หัวลำโพง ใกล้กับสถานีรถไฟกรุงเทพ ห่างจากถนนใหญ่ 300 เมตร มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ	ออกสู่ถนนเจริญเมือง ใกล้วัดดวงแข
ทิศตะวันตก	ติดสถานีรถไฟกรุงเทพ (หัวลำโพง)
ทิศตะวันออก	ถนนจารุเมือง ออกสู่ถนนบรรทัดทอง เขตปทุมวัน
ทิศใต้	ติดถนนพระราม 4 เขตบางรัก

ชุมชนตรอกสลักหิน เป็นที่ของทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ มีสัญญาเช่าเป็นรายปี
ตารางวาละ 2 บาทต่อปี มีเนื้อที่ประมาณ 7 ไร่ โดยอยู่อาศัยมาประมาณ 80 ปีมาแล้ว เดิมเป็น
บ้านไม้ชั้นเดียวและสองชั้น มีประชากรอาศัยอยู่ประมาณ 300 คน จำนวนครอบครัว 90 ครอบครัว
จำนวนบ้าน 85 หลังคาเรือน ๕๐ เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2507 เกิดไฟไหม้ในชุมชนบ้านเรือนซึ่งเดิม
เป็นบ้านไม้จึงได้เปลี่ยนมาเป็นตึกแถวแทน บางส่วนก็ยังเป็นไม้เหลือน้อยบ้าง สภาพความเป็นอยู่ของ
คนในชุมชนค่อนข้างแออัด ชาวบ้านใช้ชีวิตแบบง่าย ๆ สภาพแวดล้อมไม่ดีนัก อาชีพของประชาชนคือ
รับจ้าง และค้าขายเบ็ดเตล็ด บางส่วนจะหาบเร่ขายของบริเวณสถานีรถไฟกรุงเทพ การศึกษาจบ

๕๐ โปรดดูรายละเอียดจากเอกสารแบบการสำรวจชุมชนแออัด สำนักงานเขตปทุมวัน,
2532. (อัคราเนา)

การศึกษาภาคบังคับมากที่สุด อาชีวศึกษารองลงมา อุดมศึกษาน้อยที่สุด ศาสนาคือศาสนาพุทธ มีบริษัท รับสมัครงาน เป็นจำนวนมาก รับสมัครผู้เดินทางมาจากต่างจังหวัด อยู่บริเวณทางเข้า-ทางออกของ ชุมชน ทำให้เกิดแหล่งมั่วสุม เกิดมีจลาจลกลุ่มอันธพาลเกิดขึ้น ปัญหาที่พบมากมัก เป็นปัญหา ยาเสพติด ให้อิทธิพล, การพนัน, การฉ้อโกง รังไร ฯลฯ บริเวณทางเข้า-ทางออกชุมชนมีหลายทาง การรวมกลุ่ม ของชุมชนแต่เดิมจัดตั้งโดยโครงการปรับปรุงชุมชนแออัด มหาวิทยาลัยมหิดล เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2522 ในปัจจุบันยังได้ดำเนินการจัดตั้งขึ้นตามระเบียบกรุงเทพมหานครว่าด้วยกรรมการชุมชนแออัด ดังมีรายชื่อดังนี้

1. นายสุรเดช	มหามงคลสกุล	ประธานคณะกรรมการ
2. นายวิชัย	นาวิต	รองประธานคณะกรรมการ
3. นายทรงชัย	บุญศิริวงศ์	เลขานุการ
4. นายสุรพงษ์	ศรีวงศ์พนาเวช	เหรัญญิก
5. นายวรณชัย	กระจำงศรีโรจน์	ปฏิคม

ผู้นำชุมชนที่สำคัญโดยปฏิบัติงานและประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐบาลและ เอกชน คือ นายสุรเดช มหามงคลสกุล อยู่บ้านเลขที่ 257/17 ตรอกสลักหิน โดยมีกิจกรรม เน้นหนักในด้าน การบรรเทาสาธารณภัย โดยเป็นประธานมูลนิธิร่วมมิตรสงเคราะห์กุล คณะแนบนियมทางการเมือง คือ จะสนับสนุนพรรคประชาธิปัตย์^{๕๑} โดยให้ความสนับสนุนชุมชนตลอดมา ทั้งวัสดุอุปกรณ์และหน่วย แพทย์เคลื่อนที่ ในระยะหลังพรรคกิจสังคมได้ เข้ามาติดต่อและให้ความช่วยเหลือในด้านต่างๆ มากขึ้น หน่วยงานภาครัฐบาลและ เอกชนที่ให้ความช่วยเหลือในด้านวัสดุอุปกรณ์และกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน มีดังนี้

- หน่วยงานกรุงเทพมหานคร (สำนักสวัสดิการสังคม, ศูนย์บริการสาธารณสุข, สำนักงานเขตปทุมวัน)
- โครงการอาสาพัฒนา มหาวิทยาลัยมหิดล
- พรรคประชาธิปัตย์

ฯลฯ

^{๕๑} สัมภาษณ์ สุรเดช มหามงคลสกุล ผู้นำชุมชน เมื่อวันที่ 29 สิงหาคม 2533.

งบประมาณที่ได้รับจากส่วนต่างๆ คือ งบประมาณชนบทและชุมชนตามข้อเสนอของสมาชิกรัฐสภาผู้แทนราษฎร, งบกลางสำหรับปรับปรุงชุมชนแออัดของกรุงเทพมหานคร, งบประมาณรายจ่ายประจำปีของสำนักงานเขตปทุมวัน, เงินจัดสรรงบประมาณเขต

ปัญหาภายในชุมชนมีดังนี้

1. ไม่ได้ได้รับความร่วมมือจากประชาชนในการเข้าไปดำเนินการต่างๆ
2. ประชาชนในชุมชนไม่สามารถรวมกลุ่มกันได้ ทำให้ไม่มีการจัดกิจกรรมเพื่อชุมชน
3. ประชาชนไม่เห็นความสำคัญของการมีคณะกรรมการชุมชนและการดำเนินงานพัฒนาชุมชน

ชุมชนบ้านครัวใต้

ชุมชนบ้านครัวใต้ แขวงรองเมือง เขตปทุมวัน เป็นส่วนหนึ่งของชุมชนบ้านครัว เดิมเป็นชุมชนที่อยู่อาศัยแบ่งแยกความสัมพันธ์ตามเชื้อชาติ และศาสนา มีทั้งคนไทยนับถือศาสนาอิสลาม คนจีน และไทยพุทธ การจัดกิจกรรมต่างๆ ก็แยกกันไปตามขนบธรรมเนียมประเพณี และความเชื่อทางศาสนา นอกจากนั้นยังมีชาวไทยภาคอีสานเข้ามาเช่าบ้านหรือเช่าที่ดินบ้าน ซึ่งต่อเติมเป็นห้องเล็กๆ ให้เช่า โดยเจ้าของเดิมซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวไทยมุสลิมย้ายออกไปหาที่อยู่ภายนอก อย่างไรก็ตามผู้อยู่อาศัยดั้งเดิมก็มีอยู่เป็นจำนวนมาก มีพื้นที่ 18 ไร่ 90 ตารางวา แบ่งเนื้อที่ออกเป็น 2 ส่วน คือ เป็นที่ดินของทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ จำนวน 40 ไร่ 90 ตารางวา และเป็นที่ดินของนายเล็ก นานา จำนวน 4 ไร่ ซึ่งอนุญาตให้เช่า * สถานที่ตั้งอยู่หลังวัดชัยมงคล (เดิมชื่อวัดช่างแสง) มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ	ติดคลองแสนแสบ ตรงข้ามชุมชนบ้านครัวเหนือ เขตราชเทวี
ทิศตะวันออก	ติดถนนเจริญผล ตรงข้ามตลาดเจริญผล
ทิศใต้	ติดวัดชัยมงคล (วัดช่างแสง) ถนนพระราม 1 แขวงรองเมือง
ทิศตะวันตก	ติดถนนพระรามที่ 6 (อุรุพงษ์ตัดใหม่) ตรงข้ามชุมชนวัดบรมนิวาส

* พื้นที่ส่วนใหญ่ เจ้าของที่ได้มีการส่งหมายขับไล่ ไล่รื้อแล้ว

ความเป็นมาของชุมชนบ้านครัว เท่าที่สืบได้จากผู้เฒ่าร่วมรัชสมัยของรัชกาลที่ 6 และรุ่นใกล้เคียง โดยการเล่าสืบทอดกันต่อๆ มา สาเหตุเช่นนี้เพราะไม่มีการบันทึกประวัติศาสตร์ไว้อย่างชัดเจน โดยเล่าว่าแต่เดิมชนชาติจาม อยู่ในดินแดนเขมร และได้อพยพลงสู่ตอนใต้เข้ามาสู่ดินแดนหนึ่งในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ สาเหตุของการอพยพมีหลายสาเหตุ บ้างว่าเพราะแพ้สงครามกับชนชาติจาม, แห่งแล้ง ต้องอพยพลงสู่ใต้หาแหล่งทำมาหากินใหม่ จะสาเหตุใดก็ตาม บัดนี้ชนชาติจามได้อยู่ในดินแดนต้นรัตนโกสินทร์แล้ว

ในพงศาวดารประวัติศาสตร์มีบันทึกไว้ประปรายว่า มีชาวจามเข้าร่วมรบกับรัชกาลที่ 1 ในสงครามเก้าทัพ ในศึกครั้งนั้นไทยชนะพม่า รัชกาลที่ 1 จึงได้ให้ชาวจามตั้งรกรากถิ่นฐานเป็นการถาวรที่ลุ่มลำน่าน้ำเล็กทั้งสองฝั่งลำน่าน้ำ ชาวบ้านส่วนใหญ่มีอาชีพทำเกลือ รองลงมาคือค้าขายและทำเกษตรกรรมภายในบริเวณชุมชน โดยอาศัยอยู่บริเวณลานมะเกลือ ทำการย้อมผ้ามะเกลือ ต่อมาลำน่าน้ำได้ถูกขุดขยายกว้างเป็นลำคลองในประมาณรัชกาลที่ 3 มีชื่อว่า "คลองมหานาค" ยาวตลอดแนวไปไกลและมีช่วงขุดขยายไปเรื่อยๆ ตามกาลเวลาต่อมา จนขยายเป็นคลองแสนแสบต่อไปเรื่อยๆ จนถึงมีนบุรี หนองจอก

บัดนี้ สองฝั่งคลองมหานาคมิชนชาติจามตั้งรกรากถิ่นฐานเป็นครอบครัวอย่างถาวร และมีชื่อเรียกใหม่ว่า "หมู่บ้านแขกครัว" ชื่อนี้มีความเป็นมาอย่างไร หาสายสืบแน่ชัดไม่ได้ และต่อมาได้เรียกเป็น "หมู่บ้านครัว" ในที่สุด

บ้านครัวหรือชุมชนบ้านครัว ตั้งอยู่โดยมีลำคลองมหานาคผ่ากลางหมู่บ้าน ฝั่งที่อยู่ด้านทิศเหนือเรียกว่า "บ้านครัวเหนือ" และฝั่งที่อยู่ด้านทิศใต้เรียก "บ้านครัวใต้" พื้นที่ดินที่ชาวบ้านครัวครอบครองไว้แต่สมัยรัชกาลที่ 1 คืออยู่ในบังคับของกฎหมายตราสามดวง ก่อนมีประมวลกฎหมายที่ดินบังคับใช้ ฝั่งบ้านครัวเหนือจากริมคลองมหานาคลึกเข้าไปประมาณ 150 เมตร ยาวตลอดลำคลองประมาณกว่า 1 กิโลเมตร และฝั่งด้านบ้านครัวใต้จากริมคลองเข้าไปประมาณ 60 เมตร ยาวตลอดลำคลองประมาณ 400 เมตร รวมเป็นพื้นที่ดินโดยเฉลี่ยประมาณ 100 ไร่เศษ โดยหลักการแล้วที่ดินดังกล่าวต้องเป็นกรรมสิทธิ์ของชาวบ้านครัวทั้งหมด แต่วันเวลาผ่านไปนับได้สองร้อยปีแล้ว ผ่านแล้วก็ผ่านไป

ต่อมาสมัยรัชกาลที่ 5 ได้เริ่มมีระบบการให้ครอบครองที่ดินโดยถือโฉนดเป็นหนังสือสำคัญแสดงการยึดครองที่ดินเป็นกรรมสิทธิ์ ผู้เฒ่าเล่าให้ฟังว่าไม่มีใครสนใจไปขอขึ้นทะเบียนที่ดินเป็นโฉนดกันเท่าใด เพราะพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่ารก มีเสือปลา และงูเห่ามีขนาดใหญ่มาก ไม่มีใครคิด

ว่าอีกร้อยปีข้างหน้าจะมีความเจริญและพัฒนาไปอย่างไร มีส่วนน้อยเท่านั้นที่สนใจไปขึ้นทะเบียนที่ดิน และพวกนี้ก็เป็นผู้มีความรู้ยู่บ้าง มองคาดการณ์ล่วงหน้าไว้ค่อนข้างถูกต้อง ดังนั้นที่ดินของชุมชน บ้านครัวส่วนใหญ่จึง เป็นกรรมสิทธิ์ของกรรมชนารักษ์ในปัจจุบัน และส่วนน้อยเป็นโฉนดของบุคคล

ชนชาติจามในอดีตและปัจจุบันคือ ชุมชนบ้านครัวที่ได้อพยพลงมานั้น ให้นำและชอบหัว ความยึดถือ เชื่อมมั่นในศาสนาอิสลามติดตัวมาด้วยหัวใจอันเปี่ยมล้น และได้จัดสร้างศาสนสถาน คือ มัสยิดและสุสานรวม 3 แห่ง ตามลำดับคือ

1. มัสยิดญามี้อัลค็อยรียะฮ์ และสุสาน
2. มัสยิดคารูลฟาละฮ์ และสุสาน
3. มัสยิดซุลกูลุมุดตากีน และสุสาน

สภาพการรวมกลุ่มภายในชุมชนเริ่มแรกนั้น มีชมรมมุสลิมบ้านครัว ดำเนินการปฏิบัติ กิจกรรมต่างๆ เรื่อยมา โดยไม่มีรูปแบบที่แน่นอน มีกลุ่มพัฒนาต่างๆ เช่น กลุ่มยุวมุสลิม, กลุ่มแม่บ้าน, กลุ่มบรรเทาสาธารณภัย ฯลฯ ในระยะนั้นมีฝรั่งต่างชาติมาสำรวจสภาพปัญหาโดยทั่วๆ ไป โดยเข้ามาคลุกคลีในชุมชน โดยเข้าอู่พาร์ตเมนต์อยู่อาศัย^{๑๒} มีนายสมจิตต์ พระมุณี เป็นผู้นำชุมชน * ต่อมาฝ่ายปรับปรุงชุมชนแออัด การเคหะแห่งชาติ เข้ามาพัฒนาปรับปรุงชุมชนตั้งแต่ปี 2521 ในด้านการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ โดยดำเนินการจัดตั้งคณะกรรมการขึ้นมา 1 ชุด โดยพิจารณาจากผู้เคารพนับถือของชาวบ้านทำหน้าที่ประสานงานด้วยการปรับปรุงกายภาพ เช่น ทางเท้า, ท่อระบาย น้ำ ฯลฯ และยังสนับสนุนให้ดำเนินการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ เช่น การอบรมวางแผนครอบครัว, ฝึกวิชาชีพ ฯลฯ นอกจากนั้นยังร่วมกันสมาคมสตรีไทยมุสลิมจัดโครงการรับเลี้ยงเด็กก่อนวัยเรียน, โครงการห้องสมุดชุมชน และการสอนศาสนาวัฒนธรรมอิสลามแก่เยาวชนในชุมชน ในชวงนั้นนายสมจิตต์ พระมุณี และนายสุพจน กระจับมาน เป็นผู้นำชุมชนที่มีบทบาทมาก และเป็นผู้ริเริ่มให้มีการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^{๑๒} สัมภาษณ์ จ.ส.อ. สมหมาย อัครวุฒิชัย ประธานชุมชนบ้านครัววัด, 17 สิงหาคม 2533.

* เป็นผู้ที่มีบทบาทในชุมชนมากที่สุด ในการเลือกตั้งทุกครั้งในชุมชนจะได้รับความไว้วางใจจากผู้อยู่อาศัยในชุมชนให้ เป็นประธานชุมชนมาตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ปัจจุบันเป็นที่ปรึกษาชุมชนบ้านครัววัด.

จัดสร้างโรงเรียนสอนศาสนาในชุมชน * ต่อมาการเคหะแห่งชาติมีนโยบายให้รื้อถอนและสร้างใหม่ จากผลการประชุมระหว่างการเคหะแห่งชาติ สมาคมสตรีไทยมุสลิมและคณะกรรมการชุมชน ผลปรากฏว่า การเคหะแห่งชาติให้หนึ่งแสนบาท ในการรื้อถอนโรงเรียนสอนศาสนา ** และได้ก่อสร้างศูนย์ชุมชนบ้านครัวว้ได้ขึ้นในปัจจุบัน ใช้เงินก่อสร้างจำนวน 1,729,759 บาท ^{๑๑}

ต่อมาเมื่อมีการกำหนดเขตปกครองชัดเจนขึ้น ชุมชนบ้านครัวจึงถูกแบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ชุมชนบ้านครัวเหนือ ตำบลถนนเพชรบุรี อำเภอพญาไท (แขวงถนนเพชรบุรี เขตราชเทวี ในปัจจุบัน) และชุมชนบ้านครัวใต้ ตำบลรองเมือง อำเภอปทุมวัน (แขวงรองเมือง เขตปทุมวัน ในปัจจุบัน) โดยมีคลองแสนแสบเป็นแนวกำหนดเขตเส้นแบ่ง และในปี พ.ศ. 2522 มีการตัดถนนพระราม 6 ตัดใหม่ (อุรุพงษ์ตัดใหม่) ผ่านชุมชนบ้านครัวว้ตัดด้านตะวันตก จึงถูกแบ่งพื้นที่ทางด้านตะวันตกอีกฟากหนึ่งของถนนพระราม 6 ตัดใหม่ (อุรุพงษ์ตัดใหม่) ไปจัดตั้งเป็นชุมชนวัดบรมนิวาส

สภาพโดยทั่วไปทางด้านกายภาพ บ้านเรือนตั้งกันอย่างหนาแน่น ไม่เป็นระเบียบ เป็นบ้านไม้สร้างมานานราว 200 กว่าปีมาแล้ว ในปัจจุบันลักษณะทางสังคม มีจำนวนครอบครัว 540 ครอบครัว จำนวนหลังคาเรือน 403 หลังคาเรือน จำนวนประชากร 2,706 คน ชาย 1,373 คน หญิง 1,333 คน การนับถือศาสนา ศาสนาอิสลามประมาณ 80% ศาสนาพุทธ 20% การประกอบอาชีพส่วนใหญ่คือ รับจ้าง, ค้าขาย, ขับรถรับจ้าง ฯลฯ ประชาชนส่วนใหญ่จบการศึกษาภาคบังคับ คิดเป็นร้อยละ 66 จบมัธยมศึกษาร้อยละ 24 จบอาชีวศึกษาร้อยละ 8 จบปริญาาร้อยละ 2 ^{๑๒} สภาพถนน

* เกิดจากการที่ผู้นำชุมชน นายสมจิตต์ ฯ และคณะกรรมการชุมชนได้เรียกรับเงินจากหน่วยงาน บริษัท ห้างร้านต่างๆ มาก่อสร้าง และได้ให้สมาคมสตรีไทยมุสลิม เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการ

** ได้รื้อถอนไปสร้างที่คลอง 13 เขตมีนบุรี ซึ่งทำให้เกิดปัญหาการแตกแยกระหว่างกรรมการชุมชนฝ่ายวัดบรมนิวาส กับฝ่ายบ้านครัวว้ใต้ ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้มีการแบ่งแยกไปจัดตั้งเป็นชุมชนวัดบรมนิวาสขึ้น

^{๑๑} สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดศูนย์ชุมชนฯ และอาคารมูลนิธิศุภเมตตาฯ เมื่อวันที่ 24 ธันวาคม 2533

^{๑๒} แบบสรุปข้อมูลเบื้องต้น งานส่งเสริมและพัฒนาชุมชน สำนักงานเขตปทุมวันสำรวจวันที่ 11-25 กรกฎาคม 2533.

และทางเดินชุมชน เป็นลักษณะคอนกรีตเสริมเหล็ก พร้อมมีท่อระบายน้ำ ชุมชนมีอาณาเขตติดกับถนน 3 ด้าน ทำให้มีทางเข้าออกได้หลายทาง

การรวมกลุ่มของประชาชน การเคหะแห่งชาติได้เริ่มดำเนินการโครงการพัฒนาสังคม และเศรษฐกิจอย่างเป็นระบบมากขึ้น โดย

- ดำเนินการจัดตั้งคณะกรรมการชุมชนชุดที่ 1 โดยเลือกตั้งเมื่อวันที่ 8 มิถุนายน 2523 จำนวน 12 คน โดยให้ผู้อยู่อาศัยเสนอชื่อ และทำการรับรองคณะกรรมการที่เลือกขึ้นในที่ประชุมชาวบ้าน ซึ่งมีเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานต่างๆ เข้าร่วมเป็นสักขีพยาน เช่น รองผู้ว่า กทม., หัวหน้าเขตปทุมวัน, ฝ่ายบริหารของการเคหะแห่งชาติ และเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน
- ประชุมคณะกรรมการชุมชนเป็นประจำเดือนโดยมติของที่ประชุม เพื่อพิจารณาแก้ไขปัญหาความต้องการที่เกิดขึ้น รวมทั้งการวางแผนพัฒนาในด้านต่างๆ ที่ทำให้เกิดผลประโยชน์แก่ผู้อยู่อาศัยส่วนรวม

ในการดำเนินงานของคณะกรรมการชุมชน ชุดที่ 1 นักสังคมค่อนข้างจะมีบทบาทในการกระตุ้นแนะนำเป็นผู้ประสานงานและติดตามผลอย่างใกล้ชิด และเนื่องจากกรรมการชุมชนเป็นกลุ่มเล็ก 12 คน เมื่อดำเนินงานมาได้ระยะเวลาหนึ่ง พบปัญหาการขาดความร่วมมือของชาวบ้าน และขาดแกนนำชาวบ้านในบางจุด ในช่วงปีหลังของการทำงานจึงได้พิจารณาแต่งตั้งอนุกรรมการเพิ่มเติม เมื่อวันที่ 5 พฤศจิกายน 2524 อีก 21 คน โดยเลือกจากผู้เข้าร่วมงานการจัดงานซื้อเครื่องสูบน้ำ ซึ่งมีความตั้งใจ และมีความเสียสละในการเข้าร่วมสร้างประโยชน์สุขส่วนรวมของชุมชน

หลังจากการเลือกตั้งคณะกรรมการชุมชนชุดที่ 2 จำนวน 29 คน ในจำนวนนี้มาจากกรรมการเดิม 9 คน และมาจากอนุกรรมการอีก 9 คน เมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2525 โดยวิธีการเสนอชื่อในที่ประชุมและลงคะแนนรับรองในบัตรเลือกตั้ง โดยแบ่งเขตการเลือกตั้งออกเป็น 3 เขต

1. ลานมะเกลือ
2. วัดบรมนิวาส
3. วัดข้างแสง

ปรากฏว่ามีผู้ใช้สิทธิ 61% อย่างไรก็ตามความบกพร่องในการดำเนินการเลือกตั้งก็มีอยู่มาก เช่น การแจกบัตรไม่ทั่วถึง โดยเฉพาะบริเวณกลุ่มบ้านเช่าชาวอีสาน เนื่องจากสภาพการแบ่งชอยห้องเช่ามากมาย และการสนับสนุนกลุ่มวัยรุ่นเข้าช่วยงานเลือกตั้งให้ช่วยแจกบัตรเลือกตั้ง แต่ปรากฏว่ามีผู้ตั้งข้อสงสัยเกิดว่าอาจจะมีการทุจริตในการลงคะแนนบัตร ฯลฯ ซึ่งได้รับไว้พิจารณาแก้ไขในการเลือกตั้งครั้งต่อไป

เนื่องจากคณะกรรมการชุดที่ 2 ส่วนใหญ่เคยทำงานในคณะกรรมการชุดแรก กรรมการส่วนใหญ่จึงมีพื้นฐานความเข้าใจ และความพร้อมในการทำงานพอสมควร ดังนั้นนักสังคมจึงพยายามผลักดันให้กรรมการชุดที่ 2 มีบทบาทมากขึ้น โดยการรับผิดชอบในการริเริ่มโครงการต่างๆ ด้วยตนเองมากที่สุด รวมทั้งหาแนวทางแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงก่อนการเลือกตั้งได้มีการประชุมชาวบ้าน แต่ละเขตสรุปปัญหาความต้องการของแต่ละเขตให้ทราบเป็นแนวทางในการทำงานของกรรมการชุมชน ที่จะแก้ไขปัญหาคือความต้องการได้ตรงความต้องการของชาวบ้านมากขึ้น ปัจจุบันสำนักงานเขตปทุมวัน เป็นผู้ดำเนินการตามขั้นตอนการปฏิบัติงานของการพัฒนาชุมชน 10 ขั้นตอน^{๑๑} และเป็นชุมชนเป้าหมายปี 2534 มีคณะกรรมการชุมชน 19 คน ดังรายชื่อต่อไปนี้

1.	จ.ส.อ. สมหมาย	อัครวุฒิชัย	ประธาน
2.	นายอลงกรณ์	รุ่งโรจน์วุฒิกุล	รองประธาน
3.	นายประสิทธิ์	เจริญสุวรรณ	รองประธาน
4.	นายสมศักดิ์	อัครวุฒิชัย	เลขานุการ
5.	นายเกรียง	หงษ์คณาน เคราะห์	เหรัญญิก
6.	นายธนิต	เทียมมิตร	นายทะเบียน
7.	นายสามารถ	อิสร์น	ปฏิคม
8.	นายสมคิด	นิม เจริญ	หัวหน้าฝ่ายกีฬาและอนามัย
9.	นายมนัส	นิม เจริญ	หัวหน้าฝ่ายสถานที่และพัสดุ
10.	นายวัลชา	แตนมะตาม	หัวหน้าฝ่ายพัฒนาอาชีพและรายได้

^{๑๑} คณะทำงานจัดทำหนังสือคู่มือพัฒนาชุมชนกรุงเทพมหานคร, คู่มือการพัฒนาชุมชน กรุงเทพมหานคร, (สำนักนโยบายและแผน กรุงเทพมหานคร จัดพิมพ์., 2532), หน้า 42-43.

11.	นายเกษม	พิมานรัมย์	หัวหน้าฝ่ายรักษาความปลอดภัย
12.	นายณรงค์	ยอวิทยา	กรรมการ
13.	นายชาติ	วรรณะ	กรรมการ
14.	นายเจริญ	นิ่มเจริญ	กรรมการ
15.	นางวิภา	นิ่มเจริญ	กรรมการ
16.	นายสมชาย	นิ่มเจริญ	กรรมการ
17.	นายอดุลย์	นิ่มเจริญ	กรรมการ
18.	นายประกิจ	โศภณ	กรรมการ
19.	นายเกษม	นิ่มเจริญ	กรรมการ

กรรมการชุมชนชุดดังกล่าว ได้แต่งตั้งให้นายสมจิตต์ (การิม) พระมุนี เป็นที่ปรึกษาชุมชนบ้านควัวใต้ นอกจากนี้ยังได้รับเลือกเป็นผู้สูงอายุดีเด่น ประจำปี 2533 ของเขตปทุมวัน ของสภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทยด้วย

สภาพการเข้าร่วมกิจกรรมทางด้านการเมืองนั้น อยู่ในระดับสูงมาก เนื่องจากนายสมจิตต์ ฯ เป็นผู้ที่มีบทบาทกว้างขวาง และเป็นผู้นำทางด้านความคิด (Opinion leader) โดยติดต่อกับหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐบาลและภาคเอกชน บริษัท ห้างร้านต่างๆ คหบดี พ่อค้า และนักการเมืองจากพรรคต่างๆ มาก เพื่อขอความสนับสนุนสาธารณูปโภคมาให้แก่ชุมชนอย่างแท้จริง โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ต่อส่วนรวมเป็นส่วนใหญ่ อาทิ ๑๖

- เรือดับเพลิงไม้ลำแรก ขอความสนับสนุนจาก พล.ต.ต. มรว. เจตจันทร์ ประวิตร
- เครื่องดับเพลิงติดเรือ ขอความสนับสนุนจาก พล.อ. อาทิตย์ กำลังเอก
- อุปกรณ์ดับเพลิง, สายดับเพลิง ขอความสนับสนุนจาก พล.ต.อ. แสง วีระสวัสดิ์
- เรือดับเพลิงลำที่สอง ขอความสนับสนุนจาก นายสุเทพ วงศ์กำแหง ส.ส. พรรคกิจสังคม
- เครื่องดับเพลิงติดเรือ ขอความสนับสนุนจาก พล.อ.อ. สิทธิ เศวตศิลา ส.ส. พรรคกิจสังคม

๑๖ สัมภาษณ์ สมจิตต์ พระมุนี ที่ปรึกษาชุมชนบ้านควัวใต้, 16 สิงหาคม 2533.

- สะพานเหล็ก 2 สะพาน ขอความสนับสนุนจาก นายมารุต บุณนาค ส.ส.พรรค
ประชาธิปัตย์

และในการเลือกตั้งครั้งสุดท้ายที่ผ่านมา * คือ เลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร สมาชิกสภากรุงเทพมหานคร และสมาชิกสภาเขต ครั้งที่ผ่านมา ชุมชนบ้านครัวใต้ได้รับการติดต่อจากพรรคกิจสังคม ให้นายสมจิตต์ ฯ ลงสมัคร แต่ได้ส่งนายเกษม พิมานรัชฎ์ ** ลงแทน เป็นสมาชิกสภาเขตฯ ซึ่งได้รับคะแนนสนับสนุนมากในหน่วยเลือกตั้งวัดช่างแสง สำหรับงบประมาณนั้น ทางพรรคกิจสังคมให้ 5 แสนบาท ในการใช้จ่ายในการเลือกตั้งทั้งหมด แต่การเลือกตั้งสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร และผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครนั้น เลือกพรรคพลังธรรม สำหรับแนวโน้มทางด้านการเมืองในปัจจุบันนั้นได้ปรึกษากับคณะกรรมการชุมชนแล้ว จำเป็นต้องดูว่าพรรคต่างๆ จะให้ความสนับสนุนหรือนำผลประโยชน์มาให้ชุมชนต่อส่วนรวมมากน้อยแค่ไหน และจำเป็นต้องช่วยเหลือสนับสนุนด้านการเงินบ้าง เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการจัดเลี้ยง, ค่าเดินทาง, ค่าอาหาร เป็นต้น ส่วนการชักจูงหรือชี้แนะให้ผู้อยู่อาศัยในชุมชนไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งนั้น มียุทธวิธีคือ จัดตั้งศูนย์ประชาสัมพันธ์ที่ตลาดเจริญผล, จัดทำอาหารเลี้ยง, กระจายเสียงให้ผู้อยู่อาศัยในชุมชนไปลงคะแนนเสียง ทั้งก่อนวันเลือกตั้ง, วันเลือกตั้ง, มีกลุ่มอาสาสมัครพรรคพวกเดียวกันช่วยเหลือ เข้าไปชักจูงแนะนำประชาชนให้มาเลือกตั้ง

ส่วนกิจกรรมเพื่อสาธารณประโยชน์ของชุมชน เช่น

1. ปรับปรุงศาลาริมน้ำ เพื่อใช้เป็นสถานที่ประกอบศาสนกิจเวลาเย็น
2. จัดการรับบริจาคเงินและสิ่งของ เพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยอายุได้ผู้สูงอายุได้ โดยมอบผ่านทางพรรคกิจสังคม
3. สร้างศูนย์ชุมชนบ้านครัวใต้ ใช้เป็นที่ประชุม จัดกิจกรรมต่างๆ
4. จัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน (ปัจจุบันล้มเลิกไปแล้ว และกำลังประสานงานขอความสนับสนุนจากสำนักงาน เขตปทุมวัน เพื่อจัดตั้งขึ้นใหม่)

* 7 และ 14 มกราคม 2533

** คณะกรรมการชุมชนบ้านครัวใต้

5. โครงการจัดซื้อเก้าอี้ 270 ตัว ให้มีสยิตญามีอัลค็อยริยะฮู และกำลังดำเนินการปรับปรุงบริเวณ

หน่วยงานที่เข้าร่วมปรับปรุง

- การเคหะแห่งชาติ
- สำนักงานเขตปทุมวัน
- สมาคมสตรีไทยมุสลิมแห่งประเทศไทย
- โครงการพัฒนาชุมชนเขตเมือง คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
- โครงการอาสาสมัครมหาวิทยาลัยมหิดล
- โครงการอาสาสมัครพัฒนา ทบวงมหาวิทยาลัย
- โครงการอาสาสมัครพัฒนา วิทยาลัยช่างกลปทุมวัน
- โรงเรียนวัดชัยมงคล
- สำนักอนามัย (ศูนย์บริการสาธารณสุข 5, แพทย์เคลื่อนที่ ฯลฯ)
- สำนักสวัสดิการสังคม (กองสังคมสงเคราะห์) ฯลฯ)
- พรรคการเมืองต่างๆ (ให้ความสนับสนุนด้านวัสดุ ครุภัณฑ์ต่างๆ)

โครงการและกิจกรรมที่ได้ดำเนินการ

- สร้างศูนย์ชุมชนบ้านครัววัด โดย การเคหะแห่งชาติ
- โครงการปรับปรุงทางเท้า ท่อระบายน้ำและไฟฟ้าตามซอยต่างๆ โดยการเคหะแห่งชาติ
- โครงการศูนย์เลี้ยงเด็กก่อนวัยเรียน โดยสมาคมสตรีไทยมุสลิมแห่งประเทศไทย (เริ่มดำเนินการ พ.ศ. 2521 หยุดดำเนินการ พ.ศ. 2527)
- โครงการแจกทุนการศึกษาเด็กกำพร้าในชุมชน โดยสมาคมสตรีไทยมุสลิมฯ
- โครงการฝึกอาชีพ
- โครงการป้องกันอัคคีภัย
- โครงการงานการกุศลเลี้ยงน้ำชาและฟังดนตรี เพื่อหารายได้ซื้อสายสูบน้ำและอุปกรณ์ดับเพลิง 8 สิงหาคม 2524
- โครงการรณรงค์รักษาความสะอาด

- โครงการพัฒนาผู้นำชุมชน โดยการเคหะแห่งชาติ (2525)
  - โครงการเขตสุขหมู่บ้าน โดยสำนักงานเขตปทุมวัน
  - โครงการแพทย์เคลื่อนที่ โดยสำนักงานเขตปทุมวัน
  - การฉีดวัคซีนป้องกันโรคหัดเยอรมัน โดยมูลนิธิ เต็มใจโรคหัวใจในพระอุปถัมภ์ของ สมเด็จพระพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา (วันอาทิตย์ที่ 16 กุมภาพันธ์ 2529)
  - โครงการเยาวชนสัมพันธ์ โดยกองบัญชาการตำรวจนครบาล ภายใต้การนำของ พล.ต.ท. แสง วีระสวัสดิ์ (วันอาทิตย์ที่ 2 มีนาคม 2529)
  - โครงการฟื้นฟูเยาวชนบ้านครัวใต้ (24-28 มีนาคม 2529) โดยเยาวชนและ กรรมการชุมชน
  - โครงการพบประชาชนของ ผบ.สูงสุด และ ผบ.ทบ. (พล.อ.อาทิตย์ กำลังเอก)
  - โครงการเขตเคลื่อนที่ โดยสำนักงานเขตปทุมวัน (วันเสาร์ที่ 12 สิงหาคม 2532)
  - หน่วยแพทย์เคลื่อนที่ โดยมณฑลทหารบกที่ 1
  - หน่วยแพทย์เคลื่อนที่ โดยพรรคการเมืองต่างๆ
  - โครงการตำรวจชุมชนสัมพันธ์
- ฯลฯ
- งบประมาณที่ได้รับ
- เงินงบกลางสำหรับปรับปรุงชุมชนแออัด กรุงเทพมหานคร
  - เงินงบประมาณ งบพัฒนาท้องถิ่นตามข้อเสนอของสมาชิกสภาเขตกรุงเทพมหานคร (งบ ส.ข.)
  - เงินงบประมาณการแปรรูปคดีตามข้อเสนอของสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร (งบ ส.ก.)
  - เงินงบประมาณโครงการพัฒนาชนบทและชุมชน ตามข้อเสนอของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (งบ ส.ส.)

ปัญหาของชุมชน

1. พื้นที่บริเวณชุมชนบ้านครัววัด มีแนวโน้มอย่างมากกว่าพื้นที่บางส่วนจะถูกเวนคืนเพื่อสร้างทางด่วนสายบางโคล่-แจ้งวัฒนะ และถนนक्रमคลองแสนแสบ
2. ยาเสพติด โดยเป็นจุดศูนย์รวมของแหล่งจำหน่าย มีการซื้อขายในชุมชนและบริเวณชุมชนใกล้เคียง คือ ชุมชนบ้านครัวเหนือ เขตราชเทวี, ชุมชนบ้านครัว (พระยาอภัย) เขตราชเทวี, ชุมชนคลองลี้มปอย เขตราชเทวี, ชุมชนกิ่งเพชร เขตราชเทวี, ชุมชนวัดบรมนิวาส เขตปทุมวัน
3. ปัญหาการขาดวิธีการและเทคนิคในการประชาสัมพันธ์ เพื่อให้ชาวบ้านหรือเห็นความสำคัญในการเข้าร่วมโครงการต่างๆ ทำให้ไม่ได้รับความร่วมมือเท่าที่ควรและชาวชุมชนบางส่วน เช่น บริเวณลานมะเกลือ ซึ่งเป็นบ้านเช่ายากที่จะควบคุมเพื่อให้เกิดระเบียบในเรื่องการอยู่อาศัยเกิดสภาพขยะหมักหมม และเด็กขาดการเอาใจใส่ดูแลโครงการบางโครงการ เช่น โครงการเลี้ยงเด็กกลางวัน, โครงการห้องสมุดขาดการดูแลอย่างจริงจัง ทำให้ต้องยุติลง

คณะกรรมการชุมชนและผู้อยู่อาศัยในชุมชน มีความยึดมั่นและ เชื่อถือในหลักการ

3 ข้อ ดังนี้

1. มีความศรัทธาในอัลลอฮ์พระผู้เป็นเจ้าและยึดถือปฏิบัติตามคำสอนของคัมภีร์อัลกุรอานและศาสนสุตัมหมัด
2. ศึกษาหาความรู้ด้านวิชาการให้ลึกซึ้ง สามารถนำมาใช้ปฏิบัติได้
3. ประกอบอาชีพให้ได้มาเพื่อปัจจัยจำเป็นของชีวิตและพัฒนาประเทศชาติ โดยการนำปัจจัย 3 ประการ มาคลุกเคล้ากันก็จะเกิดพลังอันยิ่งใหญ่ ในการพัฒนาชุมชนต่อไป

ปัจจุบันชุมชนบ้านครัว [วัดช่างแสง, บ้านครัวเหนือ, บ้านครัว (วัดพระยาอภัย), บางส่วนของวัดบรมนิวาส] ตกอยู่ในวงล้อมของสถานที่ราชการ ศูนย์การค้า และความเจริญแพร่หลาย มีรถประจำทางหลายสิบสายวิ่งผ่าน บางสายให้บริการ 24 ชั่วโมง เป็นชุมชนมุสลิมที่ใหญ่ที่สุดในกรุงเทพมหานคร มีประชากรนับหมื่นคน ส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม

สถานที่ราชการที่ล้อมรอบชุมชน อาทิ

ทิศเหนือ มีโรงพยาบาลพระมงกุฎ โรงพยาบาลรามารัตน์ โรงพยาบาลเด็ก
โรงพยาบาลสงฆ์ โรงพยาบาลราชวิถี สถาบันโรคผิวหนัง กองบัญชาการตำรวจนครบาล สถานี
ตำรวจนครบาลพญาไท เขตพญาไท กระทรวงการต่างประเทศ และมหาวิทยาลัยมหิดล

ทิศใต้ มีศาลแรงงานกลาง โรงพยาบาลกลาง สถานีตำรวจนครบาลปทุมวัน เขต
ปทุมวัน

ทิศตะวันออก มีโรงพยาบาลตำรวจ โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ สภากาชาดไทย
วิทยาลัยช่างกลปทุมวัน โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา วิทยาลัยอุเทนถวาย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สนามกีฬาแห่งชาติ และวังสระปทุม

ทิศตะวันตก มีสถานตรวจโรคปอด กรมวิทยาศาสตร์ การพลังงานแห่งชาติ
โรงเรียนเทพศิรินทร์ การรถไฟแห่งประเทศไทย และกรมประชาสัมพันธ์

ชุมชนวัดบรมนิวาส

ชุมชนวัดบรมนิวาส เป็นที่ดินของกรมธนารักษ์ อนุญาตให้เช่าปลูกบ้านพักอาศัย
ไม่ระบุระยะเวลาในสัญญา ค่าเช่าที่ดินตารางวาละ 5 บาทต่อเดือน มีพื้นที่ 7 ไร่ 1 งาน
20 ตารางวา ไม่มีปัญหาการไล่รื้อ มีจำนวนประชากรประมาณ 2,000 คน จำนวนบ้านพักอาศัย
ประมาณ 199 หลังคาเรือน 300 ครอบครัว ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธและอิสลาม ตั้งอยู่บริเวณ
ตรอกพระศรีและตรอกเจริญนิวาส ถนนพระราม 6 (อุรุพงษ์ตัดใหม่) แขวงรองเมือง ห่างจากถนน
ใหญ่ 700 เมตร มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ ติดคลองแสนแสบ

ทิศตะวันออก ติดถนนพระราม 6 (อุรุพงษ์ตัดใหม่) ตรงข้ามชุมชนบ้านครัววัด

ทิศใต้ ออกสู่ถนนพระราม 1 เชียงสะพานกษัตริย์ศึก

ทิศตะวันตก ติดวัดบรมนิวาส โรงเรียนวัดบรมนิวาส เส้นทางเดินรถไฟ
และตลาดบีบี

แต่เดิม เป็นพื้นที่เดียวกับชุมชนบ้านครัววัด ต่อมาเมื่อปี พ.ศ.2522 มีการติดถนน
พระราม 6 (อุรุพงษ์ตัดใหม่) ผ่านพื้นที่ชุมชนบ้านครัววัดฝั่งตะวันตก ทำให้พื้นที่ถูกแบ่งเป็น 2 ส่วน
คือ เขตลานมะเกลือ-วัดข้างแสง และเขตบรมนิวาส

สภาพบ้านเรือนตั้งอยู่อย่างหนาแน่น มีบ้านเช่าปะปนอยู่กับบ้านที่อยู่กันมาแต่ดั้งเดิม ทำให้ขาดการตื่นตัวในอันที่จะช่วยกันพัฒนาสภาพความเป็นอยู่ของชุมชนโดยส่วนรวม ลักษณะทางเศรษฐกิจ ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง, ค้าขาย, หาบเร่, ขับรถรับจ้าง, รายได้เฉลี่ยคนละประมาณ 60 บาทต่อวัน ไม่มีการรวมกลุ่มการตั้งสหกรณ์ หรือกลุ่มพัฒนาอย่างใด แม้บ้านส่วนใหญ่จะรับจ้างแกะ เม็ดบัวโดยไปรับมาจากแหล่งอื่น การศึกษาส่วนใหญ่ จบการศึกษามัธยมศึกษาชั้นต้น 80 อิสลามร้อยละ 20 การรวมตัวของชุมชน สืบเนื่องมาจากการที่การเคหะแห่งชาติ เข้ามาดำเนินการปรับปรุงทางด้านกายภาพ และจัดตั้งกลุ่มตัวแทนของผู้อยู่อาศัยในชุมชนเป็นคณะกรรมการชุมชน ประกอบด้วยกรรมการ 7 คน โดยมีนายมาลีกี ยีสร์ เป็นประธานกรรมการชุมชน ต่อมาในปี พ.ศ.2532 สำนักงานเขตปทุมวันได้เข้าไปดำเนินการเลือกตั้งกรรมการชุมชนให้ถูกต้องตามระเบียบกรุงเทพมหานครว่าด้วยกรรมการชุมชน พ.ศ.2528 โดยรับสมัครผู้เข้ารับการเลือกตั้งปรากฏว่ามีผู้สมัคร 11 คน ครบตามจำนวนที่จะพึงมี จึงถือว่ากรรมการทั้ง 11 คน ได้รับเลือกตั้งเป็นคณะกรรมการชุมชนวัดบรมนิวาส ดังรายชื่อต่อไปนี้ *

1.	นายวิบูลย์	ปรีวัฒนศักดิ์	ประธาน
2.	นายบุรณศักดิ์	แก้วมีแสง	รองประธาน
3.	นายวีรวัฒน์	โพธิ์ลักษณะ	เลขานุการ
4.	นายวันชัย	พันศิริวงษ์	เหรัญญิก
5.	นางสุรณี	โพธิ์ลักษณะ	นายทะเบียน
6.	นายมัท	งามฉ่องสกุล	ปฏิคม
7.	นายประวัตติ	บรรพธัมภิกษา	หัวหน้าฝ่ายรักษาความปลอดภัย
8.	นางส้มจิ้น	แสงทองคำ	หัวหน้าฝ่ายรักษาความปลอดภัย
9.	นายจรูญ	อันสุวรรณ	หัวหน้าฝ่ายกีฬาและนันทรมัย
10.	นายพงษ์ศักดิ์	รุ่งนิมิตพรขจร	หัวหน้าฝ่ายกิจกรรมพิเศษ
11.	นายมาลีกี	ยีสร์	กรรมการ

* ประกาศกรุงเทพมหานคร เรื่องแต่งตั้งกรรมการชุมชนวัดบรมนิวาส ลงวันที่ 25 เมษายน 2532

อนึ่ง ประชานกรรมการและกรรมการส่วนหนึ่ง เป็นกลุ่มพ่อค้าที่อยู่ในละแวกใกล้ เคียง แต่ไม่ได้มีบ้านพักอาศัยอยู่ในชุมชนอย่างแท้จริง บุคคลผู้มีบทบาทในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน คือ นายมัก งามด่องสกุล นอกจากนี้ คณะกรรมการยังแบ่งเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายของประธาน ซึ่งมีเสียงส่วนใหญ่ มีอาชีพค้าขายอยู่ตลาดโบ๊เบ๊ และผลิตสินค้าเสื้อผ้าพวกเย็บปัก ส่งโดยเป็นตัวแทนจำหน่าย เมื่อมีกิจกรรมมักจะเป็นผู้ออกค่าใช้จ่าย และอีกส่วนคือฝ่ายของนายมาลีก็ ฯ ซึ่งมีเสียงส่วนน้อย ไม่สามารถแสดงบทบาทได้เต็มที่ และมีความขัดแย้งกัน จึงขอลาออกจากตำแหน่งกรรมการชุมชน ไม่ยอมเข้าร่วมกิจกรรมกับคณะกรรมการชุดนี้

สภาพด้านกายภาพ มีระดับที่ดินสูงพอสมควร ติดคลอง ไฟฟ้า ประปา มีทางเดินเท้า คอนกรีต เสริม เหล็กให้ เป็นคานลอยครออยู่บนพื้นดิน ไม่มีท่อระบายน้ำ ทำให้เกิดปัญหาการระบายน้ำ เพราะขยะที่ทิ้งยัดลงไปข้างใต้และด้านข้างทางเดินเท้า ทำให้ทางเดินน้ำอุดตัน มีน้ำขังบริเวณใต้ถุนเป็นประจำ ทำให้เป็นแหล่งเพาะพันธุ์ยุงและเชื้อโรคต่างๆ สภาพชุมชนสกปรกมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณที่เป็นบ้านเช่า ด้านสุขภาพอนามัยได้รับบริการจากศูนย์สาธารณสุข 5 เคยเกิดไฟไหม้ครั้งใหญ่เมื่อประมาณ 40 ปีมาแล้ว

หน่วยงานที่เข้าร่วมดำเนินการปรับปรุงและพัฒนา ได้แก่

- การเคหะแห่งชาติ
- โครงการพัฒนาชุมชน เขต เมือง มหาวิทยาลัยมหิดล
- โรงเรียนวัดบรมนิวาส
- สำนักงาน เขตปทุมธานี
- สำนักสวัสดิการสังคม โดยกองสังคมสงเคราะห์
- สำนักอนามัย โดยศูนย์บริการสาธารณสุข 5
- พรรคการเมืองต่างๆ (ผู้นำและกรรมการที่อยู่นอกชุมชนจะสนับสนุนพรรคพลังธรรม)

โครงการและกิจกรรมที่ดำเนินงาน

- โครงการปรับปรุงทางเท้า ท่อระบายน้ำ
- โครงการรณรงค์พัฒนาความสะอาด
- หน่วยแพทย์เคลื่อนที่

- โครงการฟื้นฟูเยาวชน
- เขตเคลื่อนที่
- การแข่งขันกีฬาชุมชน
- จำหน่ายสินค้าราคาถูก
- โครงการรณรงค์ให้ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้งคณะกรรมการชุมชน
- โครงการ พิธีเปิดป้ายชุมชนและโรงเรียนวัดบรมนิวาส *

งบประมาณในการพัฒนา

- งบกลางสำหรับปรับปรุงชุมชนแออัดกรุงเทพมหานคร
- งบประมาณโครงการพัฒนาชนบทและชุมชน ตามข้อเสนอของสมาชิกสภาผู้แทน
- งบพัฒนาท้องถิ่นตามข้อเสนอของสมาชิกสภาเขต

ราษฎร

ปัญหาและอุปสรรค

- การจัดกิจกรรมต่างๆ โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีเวลาว่างในการเข้าร่วมกิจกรรม ทั้งนี้เนื่องจากต้องประกอบอาชีพ เพื่อหารายได้เลี้ยงครอบครัว
- จากปัญหาทางด้านภูมิศาสตร์ ในชุมชนไม่มีบริเวณที่โล่งเลย อยู่กันอย่างหนาแน่นมาก ทางเดินคับแคบ ทำให้ขาดสถานที่ในการจัดกิจกรรม ต้องขอความร่วมมือในการใช้สถานที่จากโรงเรียน
- บริเวณพื้นที่ของชุมชน เป็นจุดที่เชื่อมระหว่างพื้นที่ ระหว่าง สน.ปทุมวันกับ สน.

ศูนย์วิทยุวิทยุ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

* พลตรีจำลอง ศรีเมือง ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร มาเป็นประธานพิธีเปิดป้ายชุมชน และได้เข้าเยี่ยมชุมชนในวันที่ 29 ตุลาคม 2532.

ชุมชนหลังวัดปทุมวนาราม

ชุมชนหลังวัดปทุมวนาราม เป็นชุมชนหนึ่งที่ตั้งอยู่บริเวณหลังวัดปทุมวนาราม ตรอกหลังวัดปทุมวนาราม ถนนพระราม 1 เขตปทุมวัน ห่างจากถนนใหญ่ 500 เมตร มีเนื้อที่ประมาณ 17-20 ไร่ มีอาณาเขต

ทิศเหนือ	ติดคลองแสนแสบ
ทิศตะวันออก	ติดถนนราชดำริ
ทิศตะวันตก	ติดวังสระปทุม และถนนพญาไท
ทิศใต้	ติดถนนพระราม 1 ตรงข้ามกรมตำรวจ

เดิมเป็นที่ดินของวังเพชรบูรณ์ ทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ มีผู้อยู่อาศัยมาประมาณ 100 กว่าปี เช่าที่ของทรัพย์สินฯ โดยมีสัญญาเช่าในส่วนของทรัพย์สิน และไม่มีระยะเวลาเช่า ค่าเช่าที่ดิน 2 บาทต่อเดือน ต่อตารางวา แต่เดิมเป็นที่ของกองพระคลังข้างที่ แล้วโอนให้ทรัพย์สิน ประมาณ 10 ปี เพื่อปลูกสร้างเป็นศูนย์การค้าวังเพชรบูรณ์ ซึ่งเป็นปัญหาเรื่องการไล่ที่อยู่ในขณะนั้น ขณะนั้นมีบ้านเรือนตั้งกันอย่างหนาแน่น เคยมีไฟไหม้เมื่อ 2516 แต่ปัจจุบันสภาพบ้านเรือนบางส่วนถูกซื้อและสร้างเป็นแฟลตให้ประชาชนอาศัยอยู่ แต่บางส่วนรื้อย้ายไปแล้ว ปัจจุบันชุมชนได้รับหมายขับไล่และจดหมายแจ้งให้ทราบเป็นลายลักษณ์อักษรแล้ว ชุมชนบริเวณดังกล่าวบางส่วนถูกสร้างเป็นศูนย์การค้าเวสต์เทรคเซ็นเตอร์ และกำลังถูกไล่รื้ออีกตามโครงการต่อเนื่องระยะที่ 2 ของศูนย์การค้าเวสต์เทรคเซ็นเตอร์ อีกประมาณ 3-5 ปี สภาพทางกายภาพ มีระดับของที่ดินต่ำกว่าถนน ไฟฟ้ามี ประปามี การระบายน้ำ ยังไม่มีท่อระบายน้ำ จำนวนครอบครัว 313 ครอบครัว จำนวนหลังคาเรือน 300 หลังคาเรือน จำนวนประชากร 3,500 คน มีแฟลต 3 หลัง หลังละ 4 ชั้น จำนวน 150 ห้อง อยู่กันอย่างแออัด ส่วนมากเจ้าของจะให้เช่าเป็นส่วนใหญ่ เดือนละ 1,500 บาท ไม่รวมค่าน้ำค่าไฟ ระดับการศึกษา จบการศึกษามัธยมศึกษาเป็นส่วนใหญ่ โดยเด็กในชุมชนโดยส่วนมากเข้ารับการศึกษานอกระบบโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร โรงเรียนวัดปทุมวนาราม ใกล้กับชุมชน อาชีพโดยส่วนมากประกอบอาชีพรับจ้าง, ค้าขาย ศาสนาส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ บริเวณชุมชนเป็นจุดผ่านที่สัญจรไปมาระหว่างถนนพระราม 1 ถนนราชดำริ และข้ามคลองแสนแสบ การรวมตัวของชุมชนเกิดขึ้นจากกรณีไฟไหม้ประมาณเดือนธันวาคม 2516 ซึ่งสาเหตุมาจากการเผาไล่ที่ ในสมัยนั้นมี

ร.ต.ท.ปฎิวัติ พุทธสูตร ^{๑๗} เป็นผู้นำที่เป็นตัวแทนในการติดต่อประสานงานกับหน่วยราชการ เพื่อให้ความช่วยเหลือต่างๆ ต่อมาการเคหะแห่งชาติสร้างแฟลตขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัย ผู้นำชุมชนก็มีเรื่องมา เช่น นายเสกสรรค์ สุวรรณฉิม * มีพรรคการเมืองสนับสนุนให้ความอนุเคราะห์ในด้านต่างๆ ปัจจุบันจัดให้มีการเลือกตั้ง เมื่อวันที่อาทิตย์ที่ 5 มีนาคม 2532 มีคณะกรรมการรวม 13 คน ดังรายชื่อต่อไปนี้ **

1.	นายสมศักดิ์	ห้วงไว้	ประธาน
2.	นายทานอง	สุขอร่าม	รองประธาน
3.	นายสงัด	ห้วงไว้	เลขานุการ
4.	นายไพฑูลย์	สุขอร่าม	เหรัญญิก และหัวหน้าฝ่ายประชาสัมพันธ์
5.	นายประทีป	โชนใหม่	ผู้ช่วยเหรัญญิก และหัวหน้าฝ่ายประชาสัมพันธ์
6.	นายก่อเกียรติ	กลิ่นพิมล	นายทะเบียน
7.	นายประยูร	สาธิตผล	หัวหน้าฝ่ายปฏิคม
8.	นายเชาว์	ทิพย์วรรณ	หัวหน้าฝ่ายรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อย
9.	นายลิขิต	สุวรรณฉิม	หัวหน้าฝ่ายรักษาความปลอดภัย
10.	นายเดชา	สอาด เขี่ยม	หัวหน้าฝ่ายส่งเสริมกีฬาและนันทนาการ
11.	นายนพดล	ชัยสวัสดิ์	ผู้ช่วยหัวหน้าฝ่ายส่งเสริมกีฬาและนันทนาการ
12.	นายปรีชา	สอาด เขี่ยม	ผู้ช่วยหัวหน้าฝ่ายส่งเสริมวัฒนธรรมและการศึกษา
13.	นายแดง	วงศ์เสนา	ผู้ช่วยหัวหน้าฝ่ายส่งเสริมวัฒนธรรมและการศึกษา

^{๑๗} สัมภาษณ์ สมศักดิ์ ห่วงไว้ รองประธานชุมชนหลังวัดปทุมวนาราม, 7 สิงหาคม 2533.

* ประธานชุมชนคนเก่า.

** ประกาศสำนักงานเขตปทุมวัน ลงวันที่ 7 มีนาคม 2532

เดิมคณะกรรมการชุมชนชุดนี้ มีนายธีรเดช เจียรสำราญ อดีตสมาชิกสภาเขตปทุมวัน สังกัดพรรคประชาธิปัตย์ ผู้อยู่อาศัยในแฟลตชุมชนนี้ เป็นผู้ที่มีบทบาทในกรรมการชุดนี้ แต่ปัจจุบัน หลังจากที่นายธีรเดช ฯ สมัคร์รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาเขตปทุมวัน พรรคประชาธิปัตย์ เมื่อการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 14 มกราคม 2533 แต่ผลปรากฏว่าไม่ได้รับการเลือกตั้ง นายธีรเดช ฯ ได้ย้ายไปอยู่ลาดพร้าว ทำให้กรรมการชุดนี้แตกความสามัคคี ผู้ที่มีบทบาททำหน้าที่ประสานงานกับหน่วยราชการและเอกชน คือ นายสมศักดิ์ ฯ, นายท่านอง ฯ, นายไพบูลย์ ฯ ส่วนกรรมการคนอื่นไม่ให้ความสนใจเท่าที่ควร การเลือกตั้งสมาชิกสภาเขต ฯ เมื่อวันที่ 14 มกราคม 2533 มีนายสมศักดิ์ ฯ สมัคร์รับเลือกตั้งในนามพรรคพลังธรรม นายท่านอง ฯ สมัคร์รับเลือกตั้งในนามพรรคกิจสังคม นายธีรเดช ฯ สมัคร์รับเลือกตั้งในนามพรรคประชาธิปัตย์ โดยมีการตกลงกันไว้ล่วงหน้า เพื่อหวังผลประโยชน์ต่างๆ ที่พรรคจะให้ เช่น จำนวนเงินที่ใช้ในการหาเสียง ฯลฯ โดยจะนำสิ่งของหรือเงินทองมาทำผลประโยชน์ให้กับชุมชน พรรคกิจสังคมจะให้ 50,000 บาท แต่ไม่ได้ ผลสุดท้ายให้ 10,000 บาท โดยให้เป็น 2 งวด งวดละ 5,000 บาท ^{๑๑} ผลปรากฏว่า นายสมศักดิ์ ฯ ได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาเขตปทุมวัน จึงทำให้นายสมศักดิ์ ฯ มีบทบาทมากขึ้นในชุมชนนี้ ชุมชนนี้อยู่ระหว่างการไล่รื้อ จึงไม่ได้รับความช่วยเหลือ ปรับปรุงด้านกายภาพในแต่ละปีจากหน่วยงานราชการ เช่น โครงการก่อสร้างศูนย์ชุมชน, โครงการก่อสร้างทางคอนกรีตบริเวณหลังแต่ละแฟลต, โครงการปรับปรุงทางเดินสะพานไม้ ถูกยกเลิก แต่ทางชุมชนได้ขอพรรคการเมืองต่างๆ ในการปรับปรุงชุมชนเอง เช่น การปรับปรุงทางเดินสะพานไม้ ได้รับความสนับสนุนจากพรรคกิจสังคม, โครงการก่อสร้างศูนย์ชุมชน ได้ติดต่อทรัพย์สินฯ เองว่าจะก่อสร้าง โดยได้รับความสนับสนุนจากชาวชุมชนและนายสมศักดิ์ ฯ สมาชิกสภาเขตปทุมวัน สังกัดพรรคพลังธรรม จากการเลือกตั้งที่ผ่านมาในชุมชนนี้มีหัวหน้า เช่น นายเชาว์ อุชชิน, นายสมศักดิ์ ห่วงโพธิ์, นายเสกสรรค์ สุวรรณฉิม ฯลฯ สามารถระดมคะแนนเสียงได้ 35-40 เสียง ^{๑๑}

^{๑๑} สัมภาษณ์ ท่านอง สุอร่าม รองประธานชุมชนหลังวัดปทุมวนาราม, 7 สิงหาคม 2533.

^{๑๑} สัมภาษณ์ ไพบูลย์ สุอร่าม เทร็ดผูกและฝ่ายประชาสัมพันธ์, 10 สิงหาคม 2533.

โครงการต่างๆ ที่มีการปรับปรุง

- ปรับปรุงทางเดินเท้า โดยโครงการพัฒนาชุมชน เขตเมือง มหาวิทยาลัยมหิดล
- อนามัยสาธารณสุข โดยสำนักอนามัย
- การจำหน่ายสินค้าราคาถูก, เขตเคลื่อนที่, ปลุกสวนหย่อม โดยสำนักงานเขต

ปทุมวัน

- การกำจัดขยะมูลฝอยในชุมชน, การตรวจคัดกรองป้องกันยาเสพติด โดยคณะกรรมการชุมชนและชาวชุมชน
- การประสานงานกับตำรวจชุมชนสัมพันธ์, อาสาสมัครผู้แจ้งข่าว, ตำรวจบ้าน โดย บชน. และชาวชุมชน
- การอบรมบรรเทาสาธารณภัย โดยกองตำรวจดับเพลิง
- หน่วยแพทย์เคลื่อนที่ของมหาวิทยาลัย โดยการนำของ ส.ส.มารุต บุณนาค โดยออกหน่วยอยู่เสมอ
- โครงการปรับปรุงสวนหย่อมบริเวณศูนย์ชุมชน

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการ

- กรรมการชุดปัจจุบันขาดความสามัคคี มีกรรมการ 4-5 คน เท่านั้นที่ปฏิบัติงานร่วมมือกับหน่วยงานราชการ
- การทิ้งขยะไม่เป็นที่ เป็นทาง เช่น ระหว่างแพลตฟอร์มการโยนเศษกระดาษหรือภาชนะ เหลือใช้ลงมาข้างล่าง
- ขาดความสนับสนุนช่วยเหลือทางด้านงบประมาณจากหน่วยราชการ
- มีการเล่นการพนันในชุมชน เป็นประจำบริเวณด้านข้างศูนย์ชุมชน
- มีการขายยาเสพติดในชุมชน บริเวณสามแยกตันโพธิ์, บริเวณสามแยกหน้าร้านค้าใกล้กรงนก เก้า, บริเวณข้ามคลองที่มีร้านค้าย่อยตั้งอยู่ริมสะพาน, บริเวณประตูน้ำ *

* จากแผ่นปลิว ที่คณะกรรมการชุมชนได้พิมพ์ขึ้น เพื่อแจกจ่ายในชุมชน ซึ่งระบุชื่อผู้จำหน่าย และหมายเลขทะเบียนรถมอเตอ์ไซด์ที่ใช้ เป็นพยานะ

(4) เขตสัมพันธวงศ์ ๖๐

ที่ว่า การอำเภอสัมพันธวงศ์สร้างเมื่อประมาณปีพุทธศักราช 2457 ตั้งอยู่ที่สามแยก ถนนทรงวาด กับถนนปทุมคงคา ตำบลศาลเจ้าแม่ทับทิม ซึ่งอยู่ในเขตของวัดสัมพันธวงศ์ (วัดเกาะ) จึงสันนิษฐานได้ว่าอำเภอสัมพันธวงศ์คงตั้งชื่อตามวัดที่ตั้งอยู่นั้นเอง โดยการจัดการปกครองออกเป็น 14 ตำบล ครั้นประมาณปีพุทธศักราช 2476 ที่ว่าการอำเภอได้ย้ายจากสามแยก ถนนทรงวาดกับ ถนนปทุมคงคาไปตั้งที่ว่าการอำเภอขึ้นใหม่ในบริเวณบ่อมบิดปัจจุบัน ตำบลตลาดน้อย คงใช้ชื่อว่า อำเภอสัมพันธวงศ์ตามเดิม ประมาณปีพุทธศักราช 2469 อำเภอสามแยกซึ่งตั้งที่ว่าการอำเภออยู่ที่ ดึกแถวสี่แยกถนนทรงวาดกับถนนเยาวราชยุบโอนเขตท้องที่การปกครอง รวม 6 ตำบล ไปขึ้นอยู่ใน เขตท้องที่อำเภอสัมพันธวงศ์ และในปีพุทธศักราช 2476 อำเภอจักรวรรดิซึ่งตั้งที่ว่าการอำเภออยู่ ข้างสถานีตำรวจนครบาลจักรวรรดิได้ยุบและโอนเขตท้องที่การปกครองรวม 18 ตำบล ไปขึ้นอยู่ ในการปกครองของอำเภอสัมพันธวงศ์อีกอำเภอหนึ่ง ดังนั้น เขตท้องที่อำเภอสัมพันธวงศ์ได้รวมเอา เขตท้องที่อำเภอสามแยกและอำเภอจักรวรรดิเข้าด้วยกัน โดยแบ่งการปกครองเสียใหม่เป็น 3 ตำบล คือ ตำบลตลาดน้อย ตำบลสัมพันธวงศ์และตำบลจักรวรรดิ

อำเภอสัมพันธวงศ์เปลี่ยนฐานะเป็นเขตสัมพันธวงศ์ ซึ่งเป็นเขตหนึ่งในจำนวน 24 เขตของกรุงเทพมหานคร ตามประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 335 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2515 แบ่งเขตการปกครองเป็น 3 แขวง คือ แขวงสัมพันธวงศ์ แขวงจักรวรรดิ แขวงตลาดน้อย มี ที่ทำการเขตในอดีตเป็นเรือนไม้ 2 ชั้น ได้เกิดเพลิงไหม้เมื่อ 1 ธันวาคม 2516 จึงได้สร้าง ที่ทำการเขตใหม่เป็นตึก 5 ชั้น ตั้งอยู่เลขที่ 37 ถนนโยธา แขวงตลาดน้อย กรุงเทพมหานคร มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 1,416 ตารางกิโลเมตร นับเป็นเขตกลุ่มชั้นในขนาดเล็กที่มีพื้นที่น้อยที่สุด ของกรุงเทพมหานคร เป็นที่ราบริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาตอนเหนือ มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ เขตป้อมปราบฯ	แบ่งอาณาเขตถนนเจริญกรุง
ทิศใต้	ติดต่อกับ เขตคลองสาน	แบ่งอาณาเขตแม่น้ำเจ้าพระยา
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ เขตบางรัก	แบ่งอาณาเขตคลองผดุงฯ
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ เขตพระนคร	แบ่งอาณาเขตคลองโอรังอ่าง

๖๐ โปรดดูรายละเอียดข้อมูลจากสำนักงานเขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร.

เขตลัมพันธวงค์แบ่งการปกครองออกเป็น 3 แขวง คือ แขวงจักรวรรดิ แขวงลัมพันธวงค์ และแขวงตลาดน้อย มีประชากรหลายเชื้อชาติ ด้านศาสนามีหลายอย่างปนกัน แต่ส่วนใหญ่จะนับถือศาสนาพุทธ อิสลาม, คริสเตียน มีวัดไทย 7 วัด, วัดญวน 4 วัด, โบสถ์คริสเตียน 1 โบสถ์ มัสยิด 1 แห่ง, ศาลเจ้า 22 แห่ง พลเมืองมีจำนวนทั้งสิ้น 49,139 คน แบ่งเป็นชาย 24,852 คน หญิง 23,287 คน จำนวนบ้าน 14,674 หลัง จำนวนครอบครัว 15,295 ครอบครัว เนื่องจากเขตนี้มีย่านการค้าเกือบทั้งหมด พลเมืองส่วนมากจึงประกอบอาชีพการค้า และเศรษฐกิจมาช้านานแล้ว ซึ่งจะเห็นได้จากชื่อถนนวาณิช 1 หมายถึง ถนนที่ทำการค้าเป็นอันดับแรก และต่อมาได้กระจายกิจการค้าไปตามบริเวณท้องที่ของเขตลัมพันธวงค์ ซึ่งพอสรุปความเป็นมา ดังนี้

- ถนนวาณิช 1 ย่านหัวเม็ด (หัวเม็ด เป็นภาษาจีนเรียกว่า ตึกโกย ซึ่งหมายถึง ตรอกที่ตรง) จากช่วงบริเวณสะพานหันถึงถนนจักรวรรดิ มีการค้าเพชรพลอยและสินค้าผ้า
- ถนนวาณิช 1 จากช่วงบริเวณถนนจักรวรรดิถึงถนนราชวงศ์ มีสินค้าผ้าขายส่งและขายปลีก
- ถนนวาณิช 1 จากช่วงบริเวณถนนราชวงศ์ถึงถนนทรงวาด มีสินค้าพวกของใช้สินค้าพลาสติก และสินค้าต่างๆ ที่ใช้ในครัวเรือน
- ถนนทรงวาดตลอดสาย เป็นสินค้าประเภทพืชผล
- ถนนราชวงศ์ มีสินค้าผ้า ด้านการเงินและธนาคาร
- บริเวณถนนเขาวราช ซึ่งชาวต่างประเทศได้ให้สมญานามว่า Chaina Town มีการประกอบกิจการค้าหลายประเภทด้วยกัน เช่น ร้านค้าทอง ร้านค้าผลไม้ โรงภาพยนตร์ โรงแรม โรงน้ำชา การเงิน การธนาคาร ห้างสรรพสินค้าและตลาด
- บริเวณวัดเกาะ (วัดลัมพันธวงค์) มีการค้ากระสอบและอะไหล่เครื่องยนต์
- บริเวณวัดไตรมิตร มีการค้าพวกเครื่องเหล็ก
- บริเวณวัดปทุมคงคา (เชียงกง) ประกอบกิจการค้าเครื่องเหล็กและเครื่องจักรเก่า
- บริเวณเวียงนครเกษม มีการจำหน่ายเครื่องสูบน้ำ เครื่องเหล็กและอุปกรณ์ปั๊มน้ำ
- บริเวณวัดตึก (คลองถม) มีการจำหน่ายอุปกรณ์ไฟฟ้า เครื่องสูบน้ำ ผลิตภัณฑ์ยาง เครื่องมือเหล็กต่างๆ

สรุปได้ว่าเขตลัมพินธวงศ์ เป็นแหล่งชุมชนที่ประกอบกิจการค้าในด้านต่างๆ แทบทุกชนิดและเกือบทั่วพื้นที่ เขต นับ เป็นศูนย์กลางทางด้าน เศรษฐกิจการค้าที่สำคัญและ เก้าแก่ของประเทศสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบันนี้ สำหรับมวลชนก่อตั้งในเขตลัมพินธวงศ์นั้น เป็นชุมชนเก่าแก่ ตั้งแต่สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ครึ่งรัชกาลที่ 1 ได้ทรงโปรดฯให้สร้างพระบรมมหาราชวัง และวัดพระศรีรัตนศาสดาราม อันเป็นที่ชาวจีนอาศัยอยู่เดิม จึงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯให้ย้ายจากที่เดิมไปอยู่ด้านนอกประตูกำแพงเมืองสาเพ็ง ซึ่งอยู่แถบบริเวณถนนมหาไชย นอกกำแพงเมืองสาเพ็งนี้ เป็นสวนผลไม้ และที่รกร้างว่างเปล่าเคยใช้เป็นที่ประหารนักโทษ ประตูเมืองสาเพ็งได้รื้อไปเมื่อประมาณ 90 กว่าปีแล้ว คำว่า "สาเพ็ง" กล่าวกันว่า หมายถึงบริเวณทางสามแพร่ง ทางราชการเรียกว่า ถนนวานิช 1 มีความหมายว่าเป็นถนนที่ค้าขายแห่งแรก ถนนนี้กว้างประมาณ 5 เมตร ยาวประมาณ 1.5 กิโลเมตร เริ่มจากหน้าประตูเมืองสาเพ็ง ผ่านถนนจักรวรรดิ ถนนราชวงศ์ สิ้นสุดที่ถนนทรงวาด ดังนั้นบริเวณสาเพ็งจึงเป็นแหล่งร่วมแห่งแรกของชุมชนชาวจีนสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ และเป็นจุดเริ่มต้นทางการค้าขาย

การก่อตั้งของมวลชนในเขตลัมพินธวงศ์ ได้มีวิวัฒนาการโดยสังเขปคือ เริ่มต้นจากเมื่อมีพ่อค้าชาวจีนจำนวนมากซึ่งนับถือศาสนาพุทธนิกายหินยาน มีเทพเจ้าต่างๆ กัน โดยกระจายไปตามทั่วพื้นที่เขตได้จัดพิธีทางศาสนาในโอกาสต่างๆ ตามเทศกาล จึงได้รวมกลุ่มก่อตั้งคณะกรรมการในการดำเนินการซึ่งเป็นการรวมตัวในด้านศาสนา ดังจะเห็นจากศาลเจ้าในท้องที่เขตลัมพินธวงศ์มีจำนวน 22 ศาลเจ้าเป็นสิ่งยืนยัน ต่อมาได้มีการรวมตัวในรูปของการให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกันโดยมีการก่อตั้งมูลนิธิขึ้น จะเห็นได้จากมูลนิธิ เทียนฟ้า ตั้งขึ้นเพื่อช่วยเหลือคนเจ็บไข้ได้ป่วย ซึ่งตั้งมาได้ประมาณ 80 กว่าปีแล้ว และได้มีการรวมตัวก่อตั้งในรูปแบบของสมาคมต่างๆ เช่น สมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์เพื่อช่วยเหลือผู้ถึงแก่กรรม อีกทั้งมีการรวมตัวของสมาคมในรูปของผู้ประกอบอาชีพเดียวกัน เช่น สมาคมพ่อค้าผ้า สมาคมพืชผลไทย พวกที่มีถิ่นกำเนิดเดียวกัน ได้แก่ สมาคมแต้จิ๋ว เป็นต้น ตลอดจนจนถึงในเรื่องของการคุ้มครองทรัพย์สิน ก็ได้มีการรวมตัวกันก่อตั้งหน่วยอาสาบรรเทาสาธารณภัย ปัจจุบันมี 11 หน่วย เป็นการให้ความคุ้มครองดูแลอย่างทั่วถึง

จากที่กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่าเขตลัมพินธวงศ์ เป็นชุมชนพ่อค้าวานิชตัวอย่าง ใน การก่อตั้งรวมตัวกันของมวลชน เพื่อให้การช่วยเหลือสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน ตั้งแต่การทำมาหาเลี้ยงชีพ การเจ็บไข้ได้ป่วย การล้มหายตายจากกัน ตลอดจนการคุ้มครองทรัพย์สิน นับว่าเป็นเขตที่มีลักษณะ เฉพาะอย่างดังที่กล่าวมาแล้วนั้น ปัญหาสำคัญของเขตลัมพินธวงศ์มีลักษณะเหมือนกันในเขตชั้นในกรุงเทพมหานคร คือ ปัญหาเรื่องความแออัด, ปัญหาจราจร, ปัญหามลภาวะเป็นพิษ ตลอดจน

ปัญหาทางด้านสังคมอื่นๆ ส่วนปัญหาชุมชนแออัดในพื้นที่ของเขตนั้น เนื่องจากมีประชากรอยู่อย่างหนาแน่น ชุมชนแออัด มีลักษณะ เป็นชุมชนแออัดลอยฟ้าโดยส่วนมาก มีอยู่ 5 แห่ง อันประกอบด้วย ชุมชนตรอกโพธิ์, ชุมชนอิสราณภาพ, ชุมชนตรอกมิตรชัยภูมิ, ชุมชนบริเวณสะพานเจริญสวัสดิ์ และชุมชนพาดลาด ซึ่งแต่ละชุมชนมีลักษณะและปัญหาเฉพาะแตกต่างกัน ดังจะได้ศึกษาในรายละเอียดทุกชุมชนแออัดดังนี้ คือ

ชุมชนตรอกโพธิ์ *

ชุมชนตรอกโพธิ์ ตั้งอยู่บนถนนทรงสวัสดิ์ แขวงสัมพันธวงศ์ เขตสัมพันธวงศ์ ทางเข้าชุมชนอยู่ในตรอกโพธิ์ หลังโรงพยาบาลเทียนฟ้า หรือเข้าทางถนนทรงสวัสดิ์ ตรงข้ามโรงแรมเมิ่งว้าย ชุมชนเป็นอาคารไม้เก่าแก่อายุประมาณ 40-50 ปี ภายในตัวอาคารแต่ละห้องค่อนข้างทึบอับและคับแคบ บางห้องใช้เป็นที่อยู่อาศัยและขายสินค้าด้วย ชุมชนนี้มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 272 คน มีจำนวน 57 ครอบครัว 57 หลังคาเรือน ประชากรส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา นับถือศาสนาพุทธทั้งหมด อาชีพส่วนใหญ่รับจ้าง รองลงมาคือประกอบอาชีพส่วนตัว รายได้เฉลี่ยของครอบครัวอยู่ระหว่าง 35,000 - 50,000 บาทต่อปี ผู้อยู่อาศัยในชุมชนอยู่กันมาเป็นเวลาประมาณ 20 ปี โดยเช่าบ้านอยู่ทั้งหมด ไม่มีบ้านและที่ดินของตนเอง การรวมตัวของผู้อยู่ในชุมชนยังไม่สามารถรวมกลุ่มกันได้ดีเท่าที่ควร ไม่มีคณะกรรมการชุมชน ในปัจจุบันสำนักงานเขตสัมพันธวงศ์ ilyงานส่งเสริมและพัฒนาชุมชน เข้าไปดำเนินการปรับปรุงและพัฒนาทางด้านต่างๆ ⁶¹ -

ชุมชนอิสราณภาพ **

ชุมชนอิสราณภาพ ตั้งอยู่ในตรอกอิสราณภาพ หรือตรอกโรงโคม ถนนวานิช 1 แขวงจักรวรรดิ เขตสัมพันธวงศ์ ใกล้กับสำเพ็ง ห่างจากถนนใหญ่ประมาณ 50 เมตร ที่ดินเป็นของสภากาชาดไทย อนุญาตให้เช่าที่ดิน โดยทำสัญญาและต่อทุก 3 ปี มีเนื้อที่ 350 ตารางเมตร อายุ

* ชุมชนแออัดลอยฟ้า.

⁶¹ เอกสารข้อมูลชุมชนแออัด งานส่งเสริมและพัฒนาชุมชน สำนักงานเขตสัมพันธวงศ์, ตุลาคม 2533.

** ชุมชนแออัดลอยฟ้า.

ชุมชนประมาณ 80 ปี ประกอบด้วยประชากรราว 83 คน เป็นชาย 43 คน หญิง 40 คน จำนวนครอบครัว 30 ครอบครัว บ้าน 1 หลังคาเรือน ^{๖๒} เป็นการแบ่งห้องให้เช่า ราคาที่ดินบริเวณรอบๆ ราคา 300,000 บาทต่อตารางวา ^{๖๓} ประชาชนทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธ การศึกษากำลังศึกษาอยู่ร้อยละ 9.6 จบชั้นประถมศึกษาร้อยละ 53 มัธยมศึกษาร้อยละ 15.6 อาชีวศึกษาร้อยละ 3.6 และไม่ได้เรียนเลยร้อยละ 18 การประกอบอาชีพรับจ้างร้อยละ 54.2 ประกอบอาชีพส่วนตัวร้อยละ 6 รายได้ของครอบครัวต่อปี, ต่ำกว่า 10,000 บาทร้อยละ 17, 10,000-20,000 บาทร้อยละ 10, 20,001-30,000 บาทร้อยละ 7, 300,001-40,000 บาทร้อยละ 66

สภาพทางกายภาพ เป็นตึก 3 ชั้น หลังคามุงกระเบื้อง ภายในแบ่งเป็น 30 ห้อง แต่ละห้องค่อนข้างคับแคบและคับแคบ ขนาดของห้องกว้างประมาณ 2.50 เมตร ยาวประมาณ 3.50 เมตร ห้องน้ำใช้รวมกันอยู่ชั้นล่างของตึก และมีน้ำใช้อย่างจำกัด น้ำประปาต่อจากผู้อื่นโดยไม่มีมิเตอร์เป็นของตนเอง ระบบการถ่ายเทอากาศภายในอาคารดีพอสมควร ทางเดินร่วมหน้าห้องค่อนข้างมืดและสกปรก เคยเกิดอัคคีภัยบริเวณข้างเคียงชุมชนครั้งหนึ่ง แต่ชาวชุมชนช่วยกันดับไว้ทัน ท่อระบายน้ำมีขยะอุดตัน ระบายน้ำได้ช้า เวลาฝนตกหนักจะมีน้ำท่วมขัง ไฟฟ้าไม่มีเตอร์เป็นของตนเอง ไม่มีโทรศัพท์สาธารณะใช้

การรวมตัวของชุมชน มีคณะกรรมการดำเนินงาน โดยการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม 2533 ดังรายชื่อต่อไปนี้

1. นายแดง	โชติช่วงไทยเจริญ	ประธาน
2. นายสุชิน	แสงทอง	รองประธาน
3. น.ส. ศรีวรรณ	แช่แข็ง	เหรัญญิก
4. นายบุญสม	แสงทอง	เลขานุการ
5. นายศักดิ์ชัย	แช่แข็ง	ผู้ช่วยเลขานุการ

^{๖๒} เอกสารแบบสำรวจชุมชนแออัด ศูนย์ประสานพัฒนาชุมชน กรุงเทพมหานคร 2533, บั๊อ 3-4. (อັดสำเนา)

^{๖๓} เอกสารแบบการสำรวจชุมชนแออัด งานส่งเสริมและพัฒนาชุมชน สำนักงานเขตลั้มพันธวงค์ 2532, บั๊อ 9. (อັดสำเนา)

6. นายธัชชัย	ลลิตวิภาส	ประชาสัมพันธ์
7. นายโชคชัย	สุกิตติพัฒน์กุล	กรรมการธุรการ

นอกจากนี้ยังมีคณะกรรมการที่ปรึกษา ดังรายชื่อต่อไปนี้ คือ

1. นายบุญเหลือ	สถาปนา
2. นางบัวฤๅจ	เชื้อเกียรติพงศ์
3. นายถาวร	สัมพันธ์

ยังไม่มีหน่วยงานใด เข้าไปดำเนินการในชุมชน นอกจากสำนักงาน เขตสัมพันธ์วงศ์
ปัญหาของชุมชน คือ

- มีเครื่องดั่งเพลิงไหม้เพียงพอ
- ประชาชนไม่ให้ความร่วมมือกันในการรักษาความสะอาด เท่าที่ควร
- ท่อระบายน้ำมีขยะอุดตัน

ชุมชนตรอกมิตรชัยภูมิ *

ชุมชนตรอกมิตรชัยภูมิ ตั้งอยู่ในตรอกมิตรชัยภูมิ ถนนทรงวาด แขวงจักรวรรดิ
เขตสัมพันธ์วงศ์ ข้างโรงเรียนเผยอิง อยู่ห่างจากถนนใหญ่ประมาณ 200-300 เมตร ตรงข้าม
หน่วยบรรเทาสาธารณภัยมิตรชัยภูมิ มีอาณาเขตติดต่อดังนี้ คือ

ทิศเหนือ	ติดต่อกับถนนวานิช 1 สำเพ็ง
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับตรอกมิตรชัยภูมิ ตรงข้ามหน่วยบรรเทาสาธารณภัย มิตรชัยภูมิ
ทิศใต้	ติดต่อกับตรอกมิตรชัยภูมิ
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับบริเวณโรงเรียนเผยอิง

* ชุมชนแออัดลอยฟ้า.

ที่ดินเป็นของเอกชน โดยมีนายล้มพันธ์ แซ่ตั้ง อยู่บ้านเลขที่ 132 ตรอกชัยภูมิ ถนนทรงวาด เป็นผู้ดูแลผลประโยชน์ มีเนื้อที่ประมาณ 25-30 เมตร เป็นห้องแบ่งให้เช่า อัตราค่าเช่า ถ้าเช่าจากเจ้าของเดิมโดยตรง ตกประมาณเดือนละ 30-40 บาท ถ้าเป็นการเช่าช่วง ตกประมาณเดือนละ 700-800 บาท ซึ่งปัจจุบัน ผู้เช่าส่วนใหญ่เป็นผู้เช่าช่วงทั้งสิ้น มีประชากรราว 226 เป็นชาย 112 คน หญิง 114 คน จำนวนครอบครัว 60 ครอบครัว จำนวนบ้าน 1 หลังคาเรือน⁶⁴ ประชาชนทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธ การศึกษา กำลังศึกษาอยู่ร้อยละ 22.5% จบชั้นประถมศึกษาร้อยละ 66 มัธยมศึกษาร้อยละ 1.5 และไม่ได้เรียนหนังสือเลยร้อยละ 10 การประกอบอาชีพของประชาชน รับจ้างร้อยละ 50 ประกอบอาชีพส่วนตัวร้อยละ 44.7 อื่นๆ ร้อยละ 5.3 รายได้ต่อครอบครัวตกประมาณเดือนละ 3,000 บาท

สภาพทางกายภาพ เป็นอาคารสูง 4 ชั้น ไม่รวมชั้นบนที่เป็นดาดฟ้า ภายในอาคารห้องแต่ละห้องค่อนข้างอับทึบและคับแคบ ขนาดห้องกว้างประมาณ 2.50-3.50 เมตร ในแต่ละชั้นมีห้องน้ำห้องส้วม 1 แห่ง ใช้รวมกันและมีสภาพเฉอะแฉะ น้ำมีกลิ่นอย่างจำกัด ใช้ระบบการบีมน้ำขึ้นมาใช้วันละขึ้นสลับกันไป จึงมีที่รอน้ำเก็บไว้ทุกชั้น ระบบการถ่ายเทอากาศภายในอาคารดีพอสมควรทางเดินร่วมหน้าห้องค่อนข้างมืด แฉ่นแต่ชั้น 4 ที่มีแสงสว่างส่องเข้ามาถึง อาคารมีลักษณะทรุดโทรม เพราะไม่มีการบำรุงรักษา สกปรก ถ้าฝนตกจะมีน้ำท่วมถึงบันไดชั้น 1 มีขยะอุดตันตรงปากท่อระบายน้ำเข้า ไฟฟ้ามีมิเตอร์เป็นของตนเอง น้ำที่ใช้บริโภค ต้องซื้อ ค่าน้ำตกประมาณเดือนละ 100 บาท ต่อ 1 ห้อง ไม่มีโทรศัพท์สาธารณะภายในชุมชน การรวมตัวของชุมชน เป็นการรวมกลุ่มกันเอง ไม่มีกรรมการชุมชน และยังไม่มียุ้งงานใด เข้าไปดำเนินการในชุมชน

ปัญหาของชุมชน คือ

- ขาดแคลนเครื่องดับเพลิง
- การรักษาความสะอาดทางเดินร่วม
- ระบบการระบายน้ำไม่ดี มีขยะอุดตันปากท่อ ระบายน้ำได้ช้า ถ้าฝนตกน้ำจะท่วมขัง

⁶⁴ เอกสารแบบสำรวจชุมชนแออัด ศูนย์ประสานงานพัฒนาชุมชน กรุงเทพมหานคร 2533, ข้อ 4. (อัดสำเนา)

ชุมชนบริเวณสะพานเจริญสวัสดิ์

ชุมชนบริเวณสะพานเจริญสวัสดิ์ ตั้งอยู่ในซอยปรีศสภา ถนนข้าวหลาม แขวง ตลาดน้อย เขตสัมพันธวงศ์ ติดคลองผดุงกรุงเกษม อยู่ห่างจากถนนใหญ่ประมาณ 10 เมตร มีอาณาเขตทิศเหนือติดกับถนนข้าวหลาม สะพานเจริญสวัสดิ์ เป็นที่ดินของเอกชน ไม่มีสัญญาเช่า มีข้าวลือบ่อยา เรื่องการไล่อื้อ เพื่อขยายถนนอยู่ในแนวเวนคืน สร้างถนนเลียบบคลองผดุงกรุงเกษม ๑๑ มีเนื้อที่ประมาณ 1 ไร่ ประกอบด้วยประชากรราว 112 คน เป็นชาย 46 คน หญิง 66 คน จำนวนครอบครัว 26 ครอบครัว จำนวนบ้าน 26 หลังคาเรือน ๑๑ เป็นบ้านเช่า ประชาชนทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธ การศึกษา กำลังศึกษาอยู่ร้อยละ 26 จบชั้นประถมศึกษาร้อยละ 51 มัธยมศึกษาร้อยละ 6 อาชีวศึกษาร้อยละ 2 อุดมศึกษาร้อยละ 3 และไม่ได้เรียนเลยร้อยละ 12 การประกอบอาชีพรับจ้างร้อยละ 30 ประกอบอาชีพส่วนตัวร้อยละ 57 ขึ้นา ร้อยละ 13 รายได้ของประชาชนต่อครอบครัวต่อปีต่ำกว่า 10,000 บาทร้อยละ 4, 10,001-20,000 บาทร้อยละ 4, 20,001-30,000 บาทร้อยละ 4, 30,001-40,000 บาทร้อยละ 36, 40,001-50,000 บาทร้อยละ 28, 50,000 ขึ้นไปร้อยละ 24

สภาพทางกายภาพ ทางเดินเท้าเป็นคอนกรีตเสริมเหล็ก สภาพควรปรับปรุงไฟฟ้า-ประปา มีมิเตอร์เป็นของตนเอง บ้านบางส่วนปลุกยกพื้นक्रमคลอง การระบายน้ำ ระบายลงคลองไป มีโทรศัพท์สาธารณะภายในชุมชน 1 เครื่อง การรวมตัวของชุมชนไม่มีกรรมการชุมชนไม่มีกรรมการชุมชน แต่มีการรวมกลุ่มกันเอง ยังไม่มีหน่วยงานใดเข้าไปดำเนินงานในชุมชน

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๑๑ เอกสารแบบการสำรวจชุมชนแออัด การเคหะแห่งชาติ 2531, ข้อ 12. (อัดสำเนา)

๑๒ เอกสารแบบการสำรวจชุมชนแออัด ศูนย์ประสานงานพัฒนาชุมชน กรุงเทพมหานคร 2533, ข้อ 4.

ชุมชนพาดสาย *

ชุมชนพาดสาย ตั้งอยู่ในตรอกข้าวสาร ถนนพาดสาย แขวงสัมพันธวงศ์ เขตสัมพันธวงศ์ แขวงโรงเรียนวัดสัมพันธวงศ์ อยู่ห่างจากถนนใหญ่ประมาณ 50 เมตร มีอาณาเขตติดต่อดังนี้ คือ

ทิศเหนือ	ติดต่อกับถนนพาดสาย
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับถนนทรงสวัสดิ์
ทิศใต้	ติดต่อกับวัดสัมพันธวงศ์
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับถนนเยาวพาณิชย์

ที่ดินเป็นของเอกชน (นางชิต ไม้ทรานนามสกุล) ปลูกบ้านให้เช่า มีสัญญาระยะเวลา 3 ปี มีเนื้อที่ประมาณ 160 ตารางวา⁶⁷ ประมาณ 100 กว่าปีมาแล้ว บริเวณชุมชนพาดสายเดิม เป็นพื้นที่ตั้งบ้านเรือนของคหบดีหลายหลัง ลักษณะบริเวณบ้านแต่ละหลังกว้างขวางโอบโอบ ตัวบ้านชั้นล่างก่ออิฐ ประดับลายปูนปั้นงดงาม ชั้นบนเป็นเรือนไม้สัก บางหลังมีตัวเรือนเป็นระเบียงล้อมรอบบ้านตามแบบฉบับบ้านผู้ดีเก่า ต่อมากิจการค้าขายในย่านดังกล่าวเริ่มเจริญขึ้น พ่อค้าวานิชอพยพมาอยู่กันมากขึ้น ทำให้เกิดความแออัดจนจอบรรดาคหบดีเหล่านั้นจึงได้ย้ายครอบครัวไปอยู่ที่อื่น และปล่อยให้บรรดาญาติพี่น้องอาศัยอยู่กันต่อไป ต่อจากนั้นมาอีกหลายสิบปี ญาติเหล่านั้นก็ได้พากันแยกย้ายไปตั้งรกรากยังถิ่นอื่น และได้เริ่มมีบุคคลอื่นซึ่งมิใช่ญาติ เข้ามายู่อาศัยแทน จากสภาพบ้านที่ใช้อยู่อาศัยจึงได้กลายสภาพเป็นบ้านเช่าดังในปัจจุบัน

ชุมชนพาดสาย ประกอบด้วยประชากรราว 130 คน จำนวนครอบครัว 43 ครอบครัว จำนวนบ้าน 3 หลังคาเรือน⁶⁸ ประชาชนนับถือศาสนาพุทธ ส่วนใหญ่จบการศึกษาชั้นประถมศึกษา 4 อาชีพ รับจ้าง ค้าขาย รับรถ และอื่นๆ ส่วนแม่บ้านมีอาชีพรับจ้างเด็ดกั่วงอก โดยรับมาทำที่บ้านรายได้เฉลี่ยประมาณ 100 บาทต่อวัน

* ชุมชนแออัดลอยฟ้า.

⁶⁷ เอกสารข้อมูลเบื้องต้น 154 ชุมชนเป้าหมาย (กรุงเทพมหานคร: กองสังคม-สงเคราะห์ สำนักสวัสดิการสังคม กรุงเทพมหานคร, 2533, หน้า 31.

⁶⁸ เอกสารแบบการสำรวจชุมชนแออัด ศูนย์ประสานงานพัฒนาชุมชน กรุงเทพมหานคร 2533, ข้อ 4. (อัดสำเนา)

สภาพทางกายภาพ เป็นอาคารปูน 2 ชั้นเก่า และชำรุดทรุดโทรม แต่ละชั้นแบ่งแยกเป็นห้องสำหรับให้เช่า ตัวอาคารและบริเวณรอบๆ อาคารสกปรก อับและชื้นแฉะ และรกรุงรัง เพราะทุกพื้นที่ในบ้าน ตั้งแต่ชั้นบนจนถึงใต้ถุนบ้านถูกขอยและกั้นเป็นห้องเล็กๆ บางห้องไม่มีหน้าต่างมีทางเข้าทางเดียว บ้านบางหลังมีการต่อเติมยื่นออกมาชิดทางเท้า และบางจุดของชุมชนเป็นเรือนแถวชั้นเดียวปลูกสร้างด้วยไม้ ส่วนใหญ่เจ้าของจะไม่ได้มาดูแลปล่อยให้ผู้เช่าดูแลกันเอง มีห้องน้ำห้องส้วมเพียง 4 ห้อง สำหรับผู้อยู่อาศัยทั้งหมดใช้ร่วมกัน บางบ้านก็แยกใช้โดยขุดขึ้นใหม่ ทางเดินเท้าเข้าชุมชนเป็นทางเดินแคบๆ กว้างประมาณ 1-2 เมตร เป็นคอนกรีตเสริมเหล็ก สภาพควรปรับปรุงท่อระบายน้ำเล็ก ขนาดประมาณ 6 นิ้ว จึงระบายน้ำไม่ทัน ทำให้น้ำท่วมขังหลังฝนตกชั่วระยะเวลาดำเนินการจัดพื้นผิวทางเป็นหลุมเป็นบ่อ เนื่องจากมีการขุดวางท่อประปา ทำให้เดินไม่สะดวกและเริ่มทรุดโทรมอีก นอกจากนี้ยังมีบางส่วนที่ใช้ทางเท้าเป็นที่ซักผ้า ตากผ้า ทำอาหาร และกองข้าวของเครื่องใช้ทำให้เกิดสภาพไม่น่าดู ไฟฟ้า-ประปา มีมิเตอร์เป็นของตนเอง ไม่มีไฟทางสาธารณะ

การรวมตัวกันของชุมชน สำนักงานเขตสัมพันธวงศ์ได้ดำเนินการเลือกตั้งกรรมการชุมชน เมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2532 และจะสิ้นสุดวาระการดำรงตำแหน่งในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2534 มีกรรมการชุมชน 7 คน ดังรายชื่อต่อไปนี้

1. นายบุญช่วย	กริชช่อ	ประธาน
2. นางสุพรรณิ	จันทร์พร	รองประธาน
3. นายจิ๋ว	แจ้เจียม	เลขานุการ
4. นางชกเขียง	แจ้เจียม	ปฏิคม
5. นายสมาน	กริชช่อ	เหรัญญิก
6. น.ส. บานชื่น	วิริยะกอบชัย	ประชาสัมพันธ์
7. นางยุ้ย	แจ้ตั้ง	หัวหน้าฝ่ายรักษาความสะอาด

หน่วยงานที่เข้าดำเนินงานในชุมชน ได้แก่

- สำนักงาน เขตสัมพันธวงศ์
- สำนักสวัสดิการสังคม โดยกองสังคมสงเคราะห์

ปัญหาของชุมชน

- ขาดแคลนเครื่องดับเพลิงเคมี
- ทางเดินเท้าชำรุด
- ระบบการระบายน้ำไม่ดี
- การรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของชุมชน
- สุขอนามัยของชุมชน
- ต้องการพัฒนาอาชีพ

(5) เขตลาดพร้าว ^{๖๑}

สำนักงานเขตลาดพร้าว เดิมเป็นอำเภอ ตั้งขึ้นเมื่อปี 2455 โดยอาศัยตึกของเอกชน ซึ่งตั้งอยู่ริมถนนสีพระยา เป็นที่ทำการชั่วคราว พ.ศ. 2459 ได้สร้างที่ทำการอำเภอถาวรอยู่ที่ ถนนนเรศ ในปัจจุบัน เปิดทำการเป็นที่ว่าการอำเภอเขตลาดพร้าว ต่อมาปี 2511 ทางราชการได้เห็นสภาพของอำเภอเดิมทรุดโทรมมากและคับแคบไม่เพียงพอแก่เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน กรมการปกครองกับเทศบาลกรุงเทพฯ จึงได้อนุมัติเงินจำนวน 800,000 บาท ให้ทำการก่อสร้างอาคารที่ว่าการอำเภอเขตลาดพร้าวขึ้นใหม่ เป็นตึก 3 ชั้น เริ่มลงมือสร้างเมื่อเดือนพฤศจิกายน 2512 และเปิดให้บริการประชาชน เมื่อวันที่ 19 มิถุนายน 2513

ในปี 2526 ได้รับงบประมาณให้สร้างอาคารเพิ่มขึ้นใหม่อีก 1 หลัง เป็นอาคารตึก 3 ชั้น เริ่มก่อสร้างเมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม 2526 เสร็จสิ้นเมื่อ 4 มิถุนายน 2527 โดยใช้งบประมาณรวมทั้งสิ้น 6,270,000 บาท และต่อมาได้รับงบประมาณก่อสร้างอาคารชั้นที่ 4 เพิ่มเป็นเงิน 1,900,000 บาท เริ่มก่อสร้าง 1 พฤษภาคม 2527 แล้วเสร็จเมื่อวันที่ 18 สิงหาคม 2527 และเป็นอาคารสำนักงานเขตปัจจุบัน

สภาพพื้นที่โดยทั่วไปของเขตลาดพร้าวในปัจจุบัน เป็นที่ราบ มีพื้นที่ 5,536 ตารางกิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ   ติดต่อแขวงรองเมือง ปทุมวัน และลุมพินี เขตปทุมวัน

^{๖๑} โปรดดูรายละเอียดข้อมูลจากเอกสารแนะนำเขตลาดพร้าว กรุงเทพมหานคร, สิงหาคม 2531.

ทิศใต้	ติดต่อแขวงยานนาวา และทุ่งมหาเมฆ เขตยานนาวา
ทิศตะวันออก	ติดต่อแขวงลุมพินี ปทุมวัน เขตปทุมวัน และแขวงทุ่งมหาเมฆ เขตยานนาวา
ทิศตะวันตก	ติดต่อแขวงตลาดน้อย เขตสัมพันธวงศ์ และแม่น้ำเจ้าพระยา

เขตบางรักแบ่งการปกครองเป็น 5 แขวง ดังนี้ คือ แขวงมหาพฤฒาราม, แขวงสีพระยา, แขวงสุริยวงศ์, แขวงสีลม, และแขวงบางรัก มีประชากร 87,175 คน จำนวนบ้าน 24,157 หลังคาเรือน จำนวนครอบครัว 22,107 ครอบครัว เป็นเขตที่มีการประกอบธุรกิจกับชาวต่างประเทศมากที่สุด โดยเฉพาะถนนสีลม ถนนสุรวงศ์ ซึ่งเป็นย่านที่ตั้งของสำนักงานธุรกิจต่างประเทศ ธนาคารพาณิชย์ สถาบันการเงิน โรงแรมชั้นหนึ่ง ภัตตาคารและร้านค้า รวมทั้งแหล่งท่องเที่ยว อาจกล่าวได้ว่า ถนนสีลม เป็นย่านธุรกิจที่สำคัญของประเทศ ฉะนั้นอาชีพส่วนใหญ่ในเขตบางรักจึงเป็นการประกอบธุรกิจการค้า แต่ส่วนใหญ่แล้วนักธุรกิจที่ประกอบกิจการในเขตบางรัก มักมีภูมิลำเนาอยู่นอกเขต

สำหรับแขวงมหาพฤฒาราม บริเวณที่เรียกว่า สะพานเหลือง และสะพานสว่าง ยังมีประชาชนเชื้อชาติจีนอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น มีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างดี

สรุปได้ว่าเขตบางรักเป็น เขตชั้นในที่มีประชากรอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น เต็มพื้นที่ของเขตมีความเจริญมาแต่เก่าก่อน ประชาชนประกอบอาชีพค้าขายเป็นส่วนใหญ่ จึงมีฐานะความเป็นอยู่ค่อนข้างดี

ปัญหาสำคัญของเขตบางรัก ก็มีลักษณะเหมือนๆ กันโดยทั่วไปในเขตชุมชนเมือง คือ ปัญหาการจราจร, ปัญหามลภาวะ ตลอดจนปัญหาทางสังคมอื่นๆ ส่วนชุมชนแออัดในเขตบางรักมีอยู่ 11 แห่ง ๗๐ ประกอบด้วย ชุมชนซอยสันติภาพ, ชุมชนหลังวัดหัวลำโพง, ชุมชนซอยอัสนิมชัย (ซอยวัดสวนพลู), ชุมชนซอยบ้านอู่, ชุมชนตรงข้ามโรงเรียนฝักอาชีพ (ชุมชนศรีเอียง), ชุมชนวัดม่วงแค (มัสยิดฮารูน), ชุมชนวัดมหาพฤฒาราม, ชุมชนซอยพิพัฒน์ 1-2, ชุมชนซอยไวด์ (มัสยิดนูรูนะฮิซะฮ์), ชุมชนตรอกห้านาย และชุมชนสีพระยา ซึ่งแต่ละชุมชนมีส่วนประกอบลักษณะสำคัญและปัญหาเฉพาะที่แตกต่างดังที่จะได้ศึกษาในรายละเอียดกรณีศึกษา 4 ชุมชนแออัด ดังนี้

๗๐ โปรดดูรายละเอียดเอกสารข้อมูลจากศูนย์ประสานงานพัฒนาชุมชน สำนักสวัสดิการสังคม กรุงเทพมหานคร.

ชุมชนหลังวัดหัวลำโพง

ชุมชนหลังวัดหัวลำโพง ขอยหลังวัดหัวลำโพง ถนนพระราม 4 แขวงสี่พระยา เขตบางรัก ตั้งอยู่บริเวณหลังวัดหัวลำโพง ติดกับโรงเรียนพุทธจักรวิทยา ห่างจากถนนใหญ่ 200 เมตร มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ	ติดกับวัดหัวลำโพง
ทิศใต้	ติดกับถนนสุรวงศ์ (ตรอกเกลือ)
ทิศตะวันออก	ติดกับโรงเรียนพุทธจักรวิทยา (ขอยหน้าวัดหัวลำโพง)
ทิศตะวันตก	ติดกับถนนทรัพย์สิน (ขอยหลังวัดหัวลำโพง)

ชุมชนหลังวัดหัวลำโพง เป็นที่ดินของกรมศาสนา(วัดหัวลำโพง) ให้นำที่ดินเพื่อปลูกบ้านพักอาศัย ต่อมาเมื่อวัดมีคณงานมากขึ้นจึงได้สร้างบ้านพักให้กับคณงานของวัด และในบางส่วนประชาชนก็เข้าบ้านอยู่อาศัยประมาณร้อยละ 30 เข้าที่ดินปลูกบ้านประมาณร้อยละ 60 และอยู่บ้านพักคณงานวัดหัวลำโพงประมาณร้อยละ 10 มีพื้นที่ 2 ไร่ จำนวนประชากร 246 คน เป็นชาย 123 คน เป็นหญิง 123 คน จำนวนครอบครัว 66 ครอบครัว จำนวนบ้าน 42 หลัง ⁷¹ ประชากรนับถือศาสนาพุทธทั้งหมด ปัญหาการไร้ที่นั้มี สภาพบ้านเรือนเป็นบ้านไม้คั่นข้างแออัด มีการต่อเติมกันอย่งไม่เป็นระเบียบ ทางเดินเท้าและทางระบายน้ำ เป็นคอนกรีต มีบางส่วนเป็นไม้กระดาน มีปัญหาน้ำท่วมขังเมื่อฝนตก บางบ้านจะมีน้ำท่วมขังอยู่ใต้ถุนบ้าน เนื่องจากทางระบายน้ำอุดตัน บางจุดของชุมชนไม่มีทางระบายน้ำ เชื่อมต่อกับทางระบายน้ำหลักของชุมชน จึงทำให้น้ำท่วมขังอยู่ตลอดเวลา สภาพชุมชนโดยทั่วไปสะอาดเรียบร้อยพอควร ระดับที่ดินเท่ากับถนน มีมิเตอร์น้ำและไฟฟ้าของตนเอง มีท่อระบายน้ำ ⁷² ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขายและรับจ้าง การศึกษาส่วนใหญ่จบการศึกษาสูงกว่าภาคบังคับจนถึงปริญญาตรี ประชากรนับถือศาสนาพุทธทั้งหมด การรวมกลุ่มของชุมชน มีกรรมการชุมชน 10 คน ดังรายชื่อต่อไปนี้ *

⁷¹ เอกสารแบบการสำรวจชุมชนแออัด ศูนย์ประสานงานพัฒนาชุมชน กรุงเทพมหานคร 2533, ชื่อ 4. (ยึดสำเนา)

⁷² เอกสารแบบการสำรวจชุมชนแออัด การเคหะแห่งชาติ 2531, ชื่อ 13. (ยึดสำเนา).

* เลือกตั้งโดยสำนักงานเขตบางรัก เมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน 2532.

1. นายรัชพล	สุนาค	ประธานกรรมการ
2. นายทวีสุข	ชื่อตรง	รองประธานกรรมการและ เทร่ญฎิก
3. นายสุรัช	วิจิตร	นายทะเบียน
4. นางอุไร	สังข์สุวรรณ	เลขานุการ
5. นางอรุณ	คล้ายวิจิตร	กรรมการ
6. นายสุร เซษฐ์	สังข์สุวรรณ	ปฏิคม
7. นางบุญสืบ	วิเศษสุทธิ	กรรมการ
8. นายสมพร	ทองกรณ์	กรรมการ
9. นางละ เอียด	แสงสุริย์ฉาย	กรรมการ
10. นางบุญยงค์	ทองกรณ์	กรรมการ

สภาพปัญหาของชุมชน มีดังนี้ เช่น ไม่มีไฟส่องสว่างตามทางเดินเท้า ไม่มีอุปกรณ์
ดับเพลิงเพียงพอ, ปัญหาขยะมูลฝอย, ไม่มีที่พักผ่อนหย่อนใจ, มีการมั่วสุมเล่นการพนันและ
เสพยาเสพติด เป็นต้น

กิจกรรมภายในชุมชน ดังตัวอย่าง เช่น ร่วมกันรณรงค์รักษาความสะอาดและ
บุดลอกท่อระบายน้ำในชุมชน, อบรมกรรมการชุมชนและอาสาพัฒนาชุมชน, อบรมบรรเทาสาธารณภัย
 เป็นต้น

หน่วยงานที่เข้าไปดำเนินการในชุมชน ได้แก่ สำนักงานเขตบางรัก มีโครงการ
ติดตั้งไฟส่องสว่างตามทางเดินเท้า 10 จุด, โครงการติดตั้งเครื่องดับเพลิง, โครงการเพิ่มถัง
ขยะ, ติดตั้งเสียงตามสาย, ติดตั้งท่อระบายน้ำในบางจุดที่ไม่มี เป็นต้น พรรคการเมืองต่างๆ เช่น
พรรคกิจสังคม ทางเข้าคอนกรีตเสริมเหล็ก พ.ศ.2526 พรรคประชาธิปัตย์ โครงการพัฒนาชุมชน
เมือง โครงการอบรมผู้นำท้องถิ่น, โครงการหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ เป็นต้น ความนิยมของผู้อยู่อาศัย
ในชุมชนต่อพรรคการเมืองนั้น เมื่อครั้งเลือกตั้งใหญ่ปี 2531 ประชาธิปัตย์มีคะแนนนิยมนำ แต่พอ
เลือกตั้งผู้ว่า กทม. และสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร พรรคพลังธรรมขึ้นมาขึ้นเทียบเท่ากันเรียกว่า
แบ่งครึ่งกับประชาธิปัตย์จากยอดผู้มาใช้สิทธิร้อยละ 70 ⁷³

⁷³ คอลัมน์โต๊ะเวากรุง, เคลือบวีลส์. ลงวันที่ 11 พฤศจิกายน 2533, หน้า 25.

ชุมชนซอยพิพัฒน์ 1-2

ชุมชนซอยพิพัฒน์ 1-2 ตั้งอยู่ในซอยคอนแวนต์ ถนนสีลม แขวงสีลม เขตบางรัก ห่างจากถนนใหญ่ประมาณ 300 เมตร มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับถนนสีลม ตรงข้ามโรงพยาบาลกรุงเทพคริสเตียน
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับโรงเรียนเซนต์โยเซฟคอนแวนต์ ถนนคอนแวนต์ 1
ทิศใต้	ติดต่อกับซอยพิพัฒน์ 2 ถนนสาทรเหนือ
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับซอยพิพัฒน์ 1 ตรงข้ามธนาคารกรุงเทพ สำนักงานใหญ่

ที่ดินเป็นของกรมธนารักษ์ส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งเป็นของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ เดิมเมื่อสมัย 40-50 ปีที่ผ่านมา พื้นที่ทั้งหมดเป็นน้ำครำมีน้ำขัง เป็นที่ทรัพย์สินส่วนพระองค์ของพระนางเจ้ารำไพพรรณีพระบรมราชินีในรัชกาลที่ 7 ต่อมาอีก 30 ปี สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณีฯ จึงได้ยกพื้นที่ทั้งหมดให้กับ "กรมราชพัสดุ" กระทรวงการคลัง หลังจากที่กระทรวงการคลังได้ถือกรรมสิทธิ์ในที่ดินนี้ ก็ได้มีประชาชนมาตั้งบ้านเรือนอยู่อาศัยที่ละน้อย จนกระทรวงการคลังจำต้องเก็บค่าเช่าที่ดินเป็นรายเดือน โดยคิดตารางวาละ 3 บาท โดยทำสัญญาเช่าหน้าดินกันเป็นรายปี ชุมชนมีเนื้อที่ทั้งหมด 12 ไร่ ในปัจจุบันนี้ กรมธนารักษ์ได้มีแผนงานที่จะปรับปรุงสภาพ โดยการจัดให้ภาคเอกชนมาประมูลประกวดราคาเพื่อสร้างสิ่งก่อสร้างต่างๆ ในพื้นที่ 10 ไร่ ส่วนที่เหลืออีก 2 ไร่ นั้น ให้ทางภาคเอกชนจัดสร้างแฟลต 5-6 ชั้น ให้ประชาชนที่อยู่เดิมได้มีที่อยู่อาศัยถึง 120 หน่วย ตามโครงการแผนพัฒนาสภาพทั่วไป ⁷⁴

ชุมชนนี้ ประกอบด้วยประชากรราว 800 คน จำนวนครอบครัว 234 ครอบครัว จำนวนบ้าน 170 หลังคาเรือน ประชาชนส่วนมากนับถือศาสนาพุทธ คิดเป็นร้อยละ 96.8 คริสต์ร้อยละ 1.6 ฮินดู ร้อยละ 1.6 การศึกษา จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมากที่สุดร้อยละ 40 ระดับอาชีวศึกษารองลงมา และระดับอุดมศึกษาน้อยที่สุด การประกอบอาชีพ รับจ้างร้อยละ 19.1 ค้าขายร้อยละ 13.1 นอกนั้นเป็นลูกจ้าง รับราชการและอื่นๆ ⁷⁵

⁷⁴ เอกสารการพัฒนาชุมชน เล่ม 3 ปีงบประมาณ 2531 กองสังคมสงเคราะห์ สำนักสวัสดิการสังคม กรุงเทพมหานคร หน้า 27-28.

⁷⁵ ข้อมูลจากแหล่งเดียวกัน.

สภาพทางกายภาพ บ้านเป็นบ้านไม้ปลูกติดกัน มีสภาพแข็งแรงพอสมควร มีทั้งบ้านสองชั้นและบ้านชั้นเดียวปะปนกัน ทางเดินเท้าเกือบทั้งหมด เป็นคอนกรีตเสริมเหล็ก กว้างประมาณ 1.5 เมตร แต่ในบางส่วนก็เป็นไม้กระดานอยู่ บริเวณใต้ถุนบ้านมีน้ำขังและขยะอยู่เป็นจำนวนมาก ไฟฟ้า-ประปา ส่วนใหญ่มีมิเตอร์เป็นของตัวเอง ในบางบ้านมีโทรศัพท์ใช้ โทรศัพท์สาธารณะยังไม่มี การคมนาคมสะดวกมาก เนื่องจากอยู่ใกล้ถนนใหญ่

การรวมตัวของชุมชน สำนักงานเขตบางรักได้ดำเนินการเลือกตั้งคณะกรรมการชุมชน เมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม 2532 ได้กรรมการชุมชนดังรายชื่อต่อไปนี้ คือ

1. นายแก้ว	จงกลศิริ	ประธาน
2. นายสิทธิพร	นิยมเจริญ	รองประธาน
3. นายมานพ	เสลานนท์	รองประธาน
4. นายชัยวัฒน์	แช่ เฮง	เลขานุการ
5. นายสุมิน	ประสิทธิ์ศิลป์	เหรัญญิก
6. น.ส. สุนทร	วัฒนามนตรี	ปฏิคม
7. นายมานช	จุไรพันธ์	นายทะเบียน
8. นาย เอ็งจุ่น	แช่ เอ็ง	กรรมการฝ่ายกิจกรรมกีฬา

นอกจากนี้ยังมีการรวมกลุ่มกัน เป็นอาสาสมัครพัฒนาชุมชน เพื่อช่วยเหลือกรรมการชุมชนในการพัฒนาดำเนินการต่างๆ ในชุมชน อีกด้วย

กิจกรรมภายในชุมชน ดังตัวอย่างเช่น จัดงานในวันปีใหม่, วันสงกรานต์, อนุรักษ์รักษาความสะอาด และขุดลอกท่อเป็นประจำ

ปัญหาในชุมชน มีปัญหาที่อยู่อาศัยจากโครงการพัฒนาที่ดินเชิงพาณิชย์ของกรมธนารักษ์, น้ำท่วมขัง, ขยะตกค้าง, การติดตั้งท่อประปาทั่วแดง, ร้านค้าของเก่าจอดรถกีดขวางการจราจรในถนนคอนกรีต

หน่วยงานที่เข้าดำเนินการในชุมชน ได้แก่ สำนักงานเขตบางรัก ปรับปรุงทางเดินเท้า ขุดลอกท่อ กำจัดมูล, การไฟฟ้านครหลวง เปลี่ยนเสาไฟฟ้าชำรุด, พรรคกิจสังคม เทศบาลนครทางเดินเท้า ปี พ.ศ. 2525.

ชุมชนชอยไวดี มีสยิดนูรันะชิชะช *

ชุมชนชอยไวดี มีสยิดนูรันะชิชะช ตั้งอยู่ในชอยไวดี (ชอยลีลม 13) ถนนลีลม แขวงลีลม เขตบางรัก อยู่ห่างจากถนนใหญ่ 500 เมตร เป็นที่ดินของเอกชน มีเนื้อที่ประมาณ 7-8 ไร่ อายุชุมชนประมาณ 35 ปี มีประชากรราว 365 คน จำนวนครอบครัว 73 ครอบครัว จำนวนบ้าน 65 หลังคาเรือน ⁷⁶ ส่วนใหญ่เป็นบ้านเช่าที่เจ้าของที่ดินปลูกไว้ให้เช่า ไม่มีปัญหาการเช่า ไม่มีปัญหาการไล่รื้อ ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม

สภาพทางกายภาพ สภาพบ้านเรือนทั่วไปเป็นบ้านไม้และบ้านตึกปะปนกัน ส่วนที่เป็นบ้านไม้มีความแออัดและต่อเติมอย่างไม่เป็นระเบียบ ทางเดินเท้าและทางระบายน้ำเป็นคอนกรีตใช้การได้ดีบางส่วน บางส่วนควรปรับปรุง และบางส่วนยังมีทางเดินเป็นไม้ที่ต้องปรับปรุง ระดับที่ดินต่ำกว่าถนนประมาณ 1 เมตร ไฟฟ้า-ประปา มีมิเตอร์เป็นของตนเอง มีไฟทางสาธารณะ การรวมตัวของชุมชน รวมกลุ่มกันเอง สำนักงานเขตบางรักยังไม่ได้ดำเนินการเลือกตั้งกรรมการชุมชนให้ เป็นชุมชนเป้าหมายปี 2534 ขณะนี้กำลังดำเนินการจัดตั้งกรรมการชุมชน ⁷⁷

ชุมชนสี่พระยา **

ชุมชนสี่พระยา ตั้งอยู่เลขที่ 478 ถนนสี่พระยา แขวงสี่พระยา เขตบางรัก ใกล้เคียงวัดแก้วแจ่มฟ้า เป็นที่ดินของกรมธนารักษ์ มีเนื้อที่ประมาณ 2 ไร่ อายุชุมชน 20 ปี เป็นชุมชนบุกรุก มีการส่งหมายศาลขับไล่หรือแจ้งให้ทราบ เป็นลายลักษณ์อักษรแล้ว เดิมเรียกอาคารกรมสรรพสามิตเก่า ใช้เลขที่ 30 ปัจจุบันประกอบด้วยประชากรราว 200 คน จำนวน 51 ครอบครัว บ้าน 1 หลังคาเรือน ⁷⁸ ทุกคนนับถือศาสนาพุทธ ประชากรส่วนใหญ่จบชั้นประถมศึกษา, รับจ้าง

* สำนักงานเขตบางรัก ยังไม่ได้ดำเนินการสำรวจข้อมูลชุมชน กันยายน 2533.

⁷⁶ เอกสารแบบการสำรวจชุมชนแออัด ศูนย์ประสานงานพัฒนาชุมชน กรุงเทพมหานคร 2533, ข้อ 3-4. (อัดสำเนา)

⁷⁷ เอกสารข้อมูลเขตบางรัก สำนักงานเขตบางรัก 2534, หน้า 26.

** สำนักงานเขตบางรัก ยังไม่ได้ดำเนินการสำรวจข้อมูลชุมชนแออัด กันยายน 2533.

⁷⁸ เอกสารแบบการสำรวจชุมชนแออัด ศูนย์ประสานงานพัฒนาชุมชน กรุงเทพมหานคร 2533, ข้อ 3-4.

สภาพทางกายภาพ เป็นตึกหลังใหญ่ 1 หลัง ลักษณะเป็นตึกสมัยเก่า มี 2 ชั้น สภาพตึกเก่าและทรุดโทรมมาก ไม่ได้ได้รับการบูรณะซ่อมแซม เมื่อมีชาวชุมชนบุกruk เข้าไปอาศัยอยู่ที่กันแบ่งชอยเป็นห้องเล็กๆ อยู่กันอย่างแออัด บริเวณพื้นที่ด้านหนึ่งตึกยังคงเป็นพื้นดิน ที่มีการปรับพื้นที่บ้างแล้ว แต่ยังคงรุงรังไม่เป็นระเบียบ มีการกั้นรั้วลวดหนามโดยรอบหน้าพื้นที่ตึก กั้นระหว่างถนนหน้าแพลตฟอร์มตึกกับบริเวณชุมชน ทางระบายน้ำใช้ขุดคูดินออกมาเชื่อมต่อกับทางระบายน้ำใหม่บนถนนสี่พระยา ซึ่งคูระบายน้ำอุดตันอยู่เสมอ เนื่องจากชาวชุมชนทิ้งขยะลงไปในคูระบายน้ำนี้ ทำให้มีปัญหาน้ำท่วมขังอยู่เสมอเมื่อฝนตก มีเศษขยะตกค้างอยู่ตามพื้นที่หน้าตึกมาก เพราะชาวชุมชนทิ้งขยะไม่เป็นที่ ชุมชนแห่งนี้ไม่มีน้ำประปา ไม่มีไฟฟ้าใช้ อาศัยอยู่ได้โดยการซื้อจากบ้านใกล้เคียง มีทางเดินเท้าเป็นคอนกรีตเสริมเหล็ก สำนักงานเขตบางรักยังไม่ได้ดำเนินการเลือกตั้งกรรมการชุมชน เนื่องจากเป็นชุมชนบุกruk แต่ทางมูลนิธิดวงประทีป ได้ทำการเลือกตั้งกรรมการชุมชนขึ้น เมื่อวันที่ 1 มิถุนายน พ.ศ. 2532 โดยมีรายนามคณะกรรมการชุมชนดังต่อไปนี้

1. นาย เขียม	ตรุษสังขัย	ประธานกรรมการชุมชน
2. นาย ต่วน	มุลิน เทียะ	กรรมการ
3. นาย สมัน	แสนสิงห์	กรรมการ
4. นาย ประมวน	นาอิน	กรรมการ
5. นาย สัมฤทธิ์	พระยา เม็ง	กรรมการ
6. นาย สุตใจ	ติมานพ	กรรมการ
7. นาง สุพรรณิ	บุญรักษา	กรรมการ
8. นาง สมศรี	ไทยน้อย	กรรมการ
9. นาง บุญมา	บุญรังคะ	กรรมการ
10. จสต. जानงค์	บุญรอด	เป็นที่ปรึกษาประธานชุมชน

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย